ባንክ፣ንግድና እንሹራንስ

የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት

ሰበር ሰሚ ችሎት

የሰ/መ/ቁጥር 216672

ግንቦት 1 ቀን 2014 ዓ/ም

ዳኞች ፡- ብርሀኑ አመነው

ተሾመ ሽፈራው

ሀብታሙ እርቅይሁን

ብርሀኑ መንግስቱ

ነፃነት ተገኝ

አመልካች ፡- ወ/ሮ ወርቅነሽ ጀቤሳ - ቀረቡ

ተጠሪዎች ፡- 1ኛ. የኦሮሚያ ኢንተርናሽናል ባንክ አክስዮን ማህበር - የቀረበ የለም

2ኛ. አቶ ሚካኤል ማሙዬ - የቀረበ የለም

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍ ር ድ

ክርክሩ ከባንክ ለተወሰደ ብድር በመያዣነት የተያዘ ቤት ሽያጭ ውል ይፍረስልኝ ክስ በፍርድ ቤት ሊቀርብ የሚችልበትን ሁኔታ የሚመለከት ሲሆን ጉዳዩ በተጀመረበት የፌደራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት አመልካች ከሳሽ፤ ተጠሪዎች እንደየቀደም ተከተላቸው 1ኛ እና 2ኛ ተከሳሽ በመሆን ተከራክረዋል፡፡

አመልካች ነሐሴ 30 ቀን 2011 ዓ.ም ፅፈው ባቀረቡት ክስ በአመልካች እና በአቶ በቀለ ገመዳ ዲኖ መካከል የነበረው ጋብቻ ጥር 30 ቀን 2008 ዓ.ም በፍቺ የፈረሰ ሲሆን በቦሌ ክፍለ ከተማ ወረዳ 14 ውስጥ የሚገኝ የቤት ቁጥሩ አዲስ፤ የካርታ ቁጥሩ 10/80/50-2917/11 የሆነን ቤት እኩል እንድንካፈል እና ቤቱን አስይዘን ከ1ኛ ተጠሪ የተበደርነውን ገንዘብ እንድንከፍል የፌደራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 37020 በጥቅምት 03 ቀን 2009 ዓ.ም ውሳኔ ሰጥቷል፡፡ አመልካች በዚሁ መሰረት በመዝገብ ቁጥር 118877 የአፈጻፀም ክስ አቅርቤ ቤቱ በሐራጅ ተሸጦ የባንኩ እዳ ከተከፈለ በኂላ የሚቀረውን ገንዘብ እኩል እንድንካፈል ትዕዛዝ ተሰጥቷል፡፡ የቀድሞ ባለቤቴ በ2007 ዓ.ም የወሰዱት በ3 ዓመት ነሐሴ 2010 ዓ.ም ተከፍሎ የሚያልቅ ብድርን በየወሩ ሳናቋርጥ ስንከፍል የቆየን ቢሆንም ተጠሪዎች በተጠቀሱት መዝገቦች የተሰጡትን ውሳኔዎች ወደ ጎን በመተው፤ 1ኛ ተጠሪ ለአመልካች ምንም አይነት ማስጠንቀቂያ ሳይሰጥ ቤቱን በጥቅምት 15 ቀን 2009 ዓ.ም ለ2ኛ ተጠሪ በብር 4,250,000.00 መሸጡን ታህሳስ 6 ቀን 2009 ዓ.ም በፍርድ ቤት ችሎት ላይ ለማወቅ ችያለው፡፡ የሽያጭ ውሉ 1ኛ አመልካች ስልጣኑን ያለአግባብ በመጠቀም የተፈጸመ፤ ለሕግ እና ሞራል ተቃራኒ ስለሆነ ውሉ ፈርሶ ቤቱን በአንድነት እና በነጣላ ለአመልካች እንዲያስረክቡ ይወሰንልኝ በማለት ዳኝነት ጠይቀዋል፡፡

1ኛ ተጠሪ መጋቢት 16 ቀን 2013 ዓ.ም ፅፎ ባቀረበው መልስ አመልካች እና የቀድሞ ባለቤታቸው የወሰዱትን ብድር ባለመክፈላቸው መጋቢት 24 ቀን 2008 ዓ.ም በቁጥር ኦኢባ/የቅ/አዋ/405/08 የተፃፈ የ30 ቀን ማስጠንቀቂያ በመስጠት በአዋጅ ቁጥር 97/90 አንቀፅ 3 እና በውሉ አንቀፅ 15 በተሰጠው ስልጣን መሰረት ለ3ኛ ጊዜ በጋዜጣ በወጣ የሀራጅ ማስታወቂያ ቤቱን ለ2ኛ ተጠሪ መሸጡ ህጋዊ ስለሆነ ፍርድ ቤቱ ጉዳዩን አይቶ ለመወሰን ስልጣን የለውም በማለት የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ አቅርቧል፡፡

2ኛ ተጠሪም መጋቢት 16 ቀን 2013 ዓ.ም ፅፈው ባቀረበው መቃወሚያ ፍርድ ቤቱ ጉዳዩን የማየት ስልጣን የለውም፤ 1ኛ ተጠሪ በሕግ እና በውል በተሰጠው ስልጣን መሰረት ቤቱን የሸጠ ስለሆነ 2ኛ ተጠሪ ልከሰስ አይገባም፤ ክሱ የክስ ምክንያት የለውም በማለት ተከራክሯል፡፡

ፍርድ ቤቱም መቃወሚያውን መርምሮ በአዋጅ ቁጥር 97/90 መሰረት ባንኮች ለብድር አመላለስ በዋስትና የያዙትን ንብረት በሀራጅ መሸጥ የሚችሉ መሆኑ ተመላክቷል፡፡ ሽያጩ የሐራጅ ስርዓቱን አልተከተለም የሚባል ከሆነ ካሳ ከሚጠየቅ በቀር በመደበኛ ፍርድ ቤት ክስ

የሚቀርብበት አለመሆኑን በሰ/መ/ቁጥር 13914 ውሳኔ የተሰጠበት ስለሆነ ጉዳዩ ላይ ለመወሰን ስልጣን የለኝም በማለት ውድቅ አድርጎታል፡፡

አመልካች ውሳኔውን በመቃወም ይግባኛቸውን ለፌደራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት ያቀረቡ ቢሆንም በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 337 መሰረት ተሰርዟል፡፡

አመልካች ህዳር 14 ቀን 2014 ዓ.ም የተፃፈ የሰበር አቤቱታቸውን ያቀረቡት ይህን የስር ፍርድ ቤቶች ውሳኔ በመቃወም ለማስለወጥ ነው፡፡ የአቤቱታው ይዘት ባጭሩ በአመልካች እና በቀድሞ ባለቤቴ አቶ በቀለ ገመዳ መካከል በፌደራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 37020 በነበረው ክርክር ጥቅምት 3 ቀን 2009 ዓ.ም በሰጠው ውሳኔ የባንኩ እዳ ተከፍሎ ቤቱን እኩል እንድንካፈል ውሳኔ የተሰጠ በመሆኑ የመያዣ ውሉ በሁኔታ ስለፈረሰ 1ኛ ተጠሪ በአዋጅ ቁጥር 90/97 መሰረት ተጠቃሚ ሊሆን ስለማይገባ ጉዳዩ በመደበኛ ፍርድ ቤት ሊታይ ይገባል፡፡ የ1ኛ ተጠሪ መብት ቀሪ አልሆነም ቢባል እንኳ የብድር ውሉን ሳናቋርጥ በየወሩ እየከፈልን እያለ፤ ማስጠንቀቂያ ሳይሰጠን የክፍያ ጊዜው ከማብቃቱ ነሐሴ 2010 ዓ.ም በፊት ጥቅምት 15 ቀን 2009 ዓ.ም እና በፍርድ ቤት ውሳኔ ካረፈበት በኋላ መሸጡ በአዋጅ ቁጥር 97/90 ከተሰጠው ስልጣን ውጪ ስለሆነ ጉዳዩ በመደበኛ ፍርድ ቤት የሚታይ ነው፡፡ የአመልካች ዋና የዳኝነት ጥያቄ ሀራጁ የሀራጅ ስርዓትን አልተከተለም የሚል ሳይሆን ከላይ በተገለጹት ምክንያቶች ከጅምሩ የሽያጭ ውሉ መከናወኑ አግባብ አይደለም ሊፈርስ ይገባል የሚል በመሆኑ ጉዳዩን ለማየት ስልጣን የለኝም በማለት በስር ፍርድ ቤት የተሰጠው ውሳኔ መሰረታዊ የህግ ስህተት ተፈጽሞበታል የሚል ነው፡፡

አቤቱታው በሰበር አጣሪ ችሎቱ ተመርምሮ አመልካች ተጠሪ ጨረታ ሳያወጣ የሸጠው የቤት ሽያጭ ውል እንዲፈርስ ያቀረቡትን ክስ የስር ፍርድ ቤት አዋጅ ቁጥር 97/90ን በመጥቀስ ጉዳዩን ለመዳኘት ስልጣን የለኝም በማለት ውድቅ ያደረገበትን አግባብ ከአዋጅ ቁጥር 97/90 እና ከቀረበው የክርክር ጭብጥ አኳያ ሊመረመር ይገባዋል በማለት ተጠሪዎች መልሳቸውን እንዲያቀርቡ አዟል፡፡

1ኛ ተጠሪ ጥር 13 ቀን 2014 ዓ.ም ፅፎ ባቀረበው መልስ በአመልካች፣ የቀድሞ ባለቤታቸው እና በ1ኛ ተጠሪ መካከል መስከረም 19 ቀን 2007 ዓ.ም በተፈረመ የብድር ውል ቤቱን በመያዣነት በመያዝ በየ3 ወሩ ተከፍሎ መስከረም 18 ቀን 2010 ዓ.ም የሚጠናቀቅ ብር 800,000 ያበደረ ቢሆንም ብድሩን መክፈል አልቻሉም፡፡ በዚህም ምክንያት በተለያዩ ጊዜያት ብድሩን እንዲከፍሉ ማስጠንቀቂያ ሰጥቶ መክፈል ባለመቻላቸው በመጨረሻ መጋቢት 24 ቀን

2008 ዓ.ም በቁጥር ኦኢባ/አዋ/405/08 የ30 ቀን ማስጠንቀቂያ ከሰጠ በኋላ በጋዜጣ የሀራጅ ማስታወቂያ አስነግሮ ለ3ኛ ጊዜ የወጣው የሀራጅ ማስታወቂያም 30 ቀን አየር ላይ ከቆየ በኋላ ቤቱን በሐራጅ መሸጡ ተገቢ ነው፡፡ የስር ፍርድ ቤትም የግራ ቀኙን ማስረጃ መርምሮ በጨረታ ሒደቱ የተፈጸመ ጉድለት አለመኖሩን አረጋግጦ 1ኛ ተጠሪ በአዋጅ ቁጥር 97/90 አንቀጽ 3 እና በብድር ውሉ አንቀጽ 15 በተሰጠው ስልጣን መሰረት የተደረገ ሽያጭ ስለሆነ ጉዳዩን ለማየት የስረ ነገር ስልጣን የለኝም ማለቱ ተገቢ ነው፡፡ ለብድር አመላለስ የተያዘን ንብረት የሀራጅ አሻሻጥን እና የሽያጭ ውሉ እንዲፈርስ የሚቀርብ ክስን መደበኛ ፍርድ ቤቶች የመዳኘት ስልጣን የሌላቸው መሆኑን የፌደራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በመዝገብ ቁጥር 84353 ቅፅ 14 ላይ ውሳኔ የሰጠበት ስለሆነ የስር ፍርድ ቤት ውሳኔ ተገቢ ነው፡፡ 1ኛ ተጠሪ ጨረታ ሳያወጣ ቤቱን ቢሸጥ እንኳ አመልካች ካሳ ከሚጠይቁ በቀር የሽያጭ ውሉ እንዲፈርስ ሊጠይቁ አይችሉም፡፡ በፌደራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 37020 ጥቅምት 3 ቀን 2009 እንዲሁም በመዝገብ ቁጥር 118877 ታህሳስ 6 ቀን 2009 ዓ.ም በዋለው ችሎት የሰጠው ትዕዛዝ የ1ኛ ተጠሪን የቅድሚያ መብት እውቅና የሚሰጥ እንጂ የመያዣ ውሉን የሚያፈርስ ባለመሆኑ አቤቱታው ተገቢነት የለውም በማለት ተከራክሯል፡፡

2ኛ ተጠሪ በበኩሉ ጥር 13 ቀን 2014 ዓ.ም ፅፎ ባቀረበው መልስ አመልካች እና ባለቤታቸው ከ1ኛ ተጠሪ ለተበደሩት ገንዘብ አከራካሪ የሆነው ቤት በዋስትና ያስያዙ ሲሆን ብድሩን መክፈል ባለመቻላቸው ምክንያት 1ኛ ተጠሪ በአዋጅ ቁጥር 97/90፤98/90 እና 216/98 በተሰጠው ስልጣን መሰረት እንደአስፈላጊነቱ በፍ/ሥ/ሕ/ቁጥር 394-449 ድንጋጌዎች መሰረት የጨረታ ሒደቱ ተከናውኖ ቤቱን የገዛውት ስለሆነ የሽያጭ ውሉ ሊፈርስ አይገባም፡፡ ባንኩ ሕጉን አልተከተለም ቢባል ባንኪ አመልካች ካሳ ከሚከፈላቸው በቀር በፍርድ ቤት ሀራጁ ሊቆም ስለማይገባ የስር ፍርድ ቤቶች ውሳኔ ተገቢ ነው በማለት ተከራክሯል፡፡

አመልካች በበኩላቸው የካቲት 3 ቀን 2014 ዓ.ም ፅፈው ባቀረቡት የመልስ መልስ የሰበር አቤቱታቸውን በማጠናከር ተከራክረዋል፡፡

የክርክሩ አመጣጥ ከላይ የተመለከተው ሲሆን እኛም የስር ፍርድ ቤት ጉዳዩን ለማየት ስልጣን የለኝም በማለት የሰጠውን ውሳኔ አግባብነት በስር ፍርድ ቤት ከተደረጉ ክርክሮች፤ በማስረጃ ከተረጋገጡ ፍሬ ነገሮች እንዲሁም ለጉዳዩ ተገቢነት ካለው የሕግ ድንጋጌ ጋር በማገናዘብ እንደሚከተለው መርምረነዋል፡፡

እንደመረመርነውም አመልካች በዋናነት የሚከራከሩት በአመልካች እና የቀድሞ ባለቤታቸው መካከል ያለው ጋብቻ ከፈረሰ በኋላ ቤቱን እኩል እንድንካፈል እና ብድሩን እንድንከፍል በመወሰኑ የመያዣ ውሉ በሁኔታ ፈርሷል፤ አልፈረሰም ቢባል እንኳ የብድር ገንዘቡን በውሉ መሰረት በየወሩ እየከፈልን እያለ ማስጠንቀቂያ ሳይሰጠን ከብድሩ ማብቂያ ጊዜ ነሐሴ 2010 ዓ.ም በፊት ቤቱ በሀራጅ የተሸጠ ስለሆነ ውሉ እንዲፈርስ የቀረበውን ክስ የስር ፍርድ ቤት ስልጣን የለኝም በማለት ውድቅ ማድረጉ ተገቢ አይደለም የሚል ነው፡፡ 1ኛ ተጠሪ በበኩሉ አመልካች እና የቀድሞ ባለቤታቸው በብድር ውሉ መሰረት ክፍያውን ባለመፈጸማቸው ክፍያውን እንዲፈጽሙ በተደጋጋሚ ማስጠንቀቂያ ተሰጥቷቸው ባለመፈጸማቸው በመያዣነት የተያዘውን ንብረት በሐራጅ መሸጡ በአዋጅ ቁጥር 97/90 እና በውሉ አንቀፅ 15 በተሰጠው ስልጣን መሰረት ነው፤ ጨረታው ጉድለት ቢኖርበት እንኳ ካሳ ከሚጠይቁ በቀር ውሉ ሊፈርስ አይገባም በማለት ተከራክሯል፡፡ 2ኛ ተጠሪም ይህን የ1ኛ ተጠሪን ክርክር በሚያጠናክር መልኩ መልሳቸውን አቅርበዋል፡፡

የማይንቀሳቀስ ንብረትን በዋስትና የያዘ ባለገንዘብ ባንክ የሚፈልገው እዳ እንዲከፈል በተወሰነው ጊዜ ሳይከፈለው ቢቀር ከ30 ቀናት ያላነሰ ማስጠንቀቂያ ለባለእዳው በመስጠት በመያዣነት የያዘውን የማይንቀሰቀስ ንብረት በሐራጅ ለመሸጥ እና ባለቤትነቱን ለገዢው ማስተላለፍ የሚችል ስለመሆኑ ይህንንም ሲያደርግ በፍ/ስ/ስ/ሕ/ቁጥር 394-449 የተመላከቱ ድንጋጌዎችን ተግባራዊ ማድረግ ያለበት እና እነኚሕንም ድንጋጌዎች በመተላለፍ ለሚደርስ ጉዳት ለባለንብረቱ ካሳ የመክፈል ግዴታ ያለበት ስለመሆኑ በአዋጅ ቁጥር 97/90 አንቀፅ 3 እና 6 ላይ ተመላክቷል፡፡

በተያዘው ጉዳይ በቦሌ ክፍለ ከተማ ወረዳ 14 ውስጥ የሚገኝ የቤት ቁጥሩ አዲስ የካርታ ቁጥሩ 10/80/50-2917/00 የሆነውን ቤት አመልካች እና የቀድሞ ባለቤታቸው የጋራ ንብረት መሆኑ፤ ይህንንም ቤት በመያዣነት ለ1ኛ ተጠሪ አስይዘው መስከረም 19 ቀን 2007 ዓ.ም በተደረገ የብድር ውል ከ1ኛ ተጠሪ ባንክ ገንዘብ መበደራቸው እና 1ኛ ተጠሪ ብድሩ አልተከፈለም በሚል በሐራጅ ጨረታ ቤቱን ለ2ኛ ተጠሪ መሸጡ ግራ ቀኙን አላከራከረም፡፡ አመልካች ክስ ያቀረቡት ቤቱ በእዳ ምክንያት የተሸጠው የእዳው የመጨረሻ የመክፈያ ጊዜ ሳይደርስ እና ማስጠንቀቂያ ሳይሰጠኝ በመሆኑ ከ2ኛ ተጠሪ ጋር ያደረጉት የሽያጭ ውል ይፍረስልኝ በሚል ነው፡፡ በመሠረቱ ባንክ በመያዣ የያዛቸውን ንብረቶች በሐራጅ መሸጥ እንደሚችል በአዋጅ ቁጥር 97/90፣ 98/90 እና 216/92 ተመላክቷል፡፡ በአዋጅ ቁጥር 97/90 አንቀጽ 3 እና 4 መሠረት

እንዲሁም በአዋጅ ቁጥር 216/92 በተደረገው ማሻሻያም ባንኮች ለሰጡት ብድር አከፋፈል በመያዣነት የተቀበሉትን ንብረት የብድር እዳው እንዲከፈለው በተወሰነው ጊዜ ሳይከፈል ከቀረ ከ30 ቀናት ያላነሰ ማስጠንቀቂያ በመስጠት የመያዣ ንብረቱን በሐራጅ ለመሸጥና ባለቤትነቱንም ለገዥው ለማዘዋወር ሥልጣን ተሰጥቷቸዋል፡፡ ባንኮች ይህንን በሚያደርግቡት ጊዜም በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ቁ.394-449 ያሉትን ድንጋጌዎች እንደአስፈላጊነታቸው ተግባራዊ ማድረግ ያለባቸው መሆኑ በአዋጅ ቁጥር 97/90 በአንቀጽ 6 ላይ ተመላክቷል፡፡ ከአዋጁ ድንጋጌዎችም መረዳት የሚቻለው በአበዳሪው ባንክ በዋስትና የተያዘው ንብረት በሀራጅ ከመሸጡ በፊት የብድር ገንዘቡ በመክፈያ ጊዜው ያልተከፈለ መሆኑን ማረጋገጥ እንዳለበት እንዲሁም ይህን ተከትሎ ባንኩ ተበዳሪው የብድር ገንዘቡን እንዲመልስ የ30 ቀን ማስጠንቀቂያ የሰጠ መሆኑን ማረጋገጥ እንዳለበት ነው፡፡ ይህ መሆኑ ከተረጋገጠ ባንኩ ያለማንም ጣልቃ ገብነት አግባብነት ያላቸውን የሕግ ድንጋጌዎችን በመከተል በሐራጅ ሸጦ ለእዳው ክፍያ ማዋል የሚችል ሲሆን በአሻሻጡ ሂደት ባንኩ ሕጉን ባለመከተል የፈፀመው ስህተት ቢኖር እና በዚህም ባለዕዳው ላይ ጉዳት ቢደርስ ለዚህ ጉዳት ባንኩ ለባለእዳው ካሣ የመክፈል ኃላፊነት አለበት፡፡ ባለእዳው ባንኩ ያከናወነው የሐራጅ ጨረታ ጉድለት አለበት የሚል ከሆነም ካሳ እንዲከፈለው ክስ ለማቅረብ መብት እና ጥቅም ያለው ሲሆን የሀራጅ ጨረታው ወይም የሽያጭ ውሉ ይፍረስልኝ በሚል ክስ ለማቅረብ ግን በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 33/3 እና 231/1/ሀ መሰረት የክስ ምክንያት አይኖረውም፡፡ ከዚህ ጋር በተያያዘም የፌደራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በሰበር መዝገብ ቁጥር 84353 በቅጽ 14 እንደታተመው የህግ ትርጉም ተሰጥቶበታል፡፡ በመሆኑም የስር ፍርድ ቤት የአመልካችን ክስ የክስ ምክንያት አለው ወይስ የለውም? ከሚለው አንጻር መመርመር ሲገባው ፍርድ ቤቱ ጉዳዩን ለማየት ስልጣን የለውም በሚል ምክንያት ክሱን ውድቅ ማድረጉ ሊታረም የሚገባው መሰረታዊ የህግ ስህተት ነው፡፡

በመቀጠል የአመልካች ክስ የክስ ምክንያት አለው የለውም የሚለውን ስንመለከት አበዳሪ ባንክ በመያዣ የያዘውን ንብረት በእዳው ምክንያት ከመሸጡ በፊት የ30 ቀን ማስጠንቀቂያ መስጠት እንዳለበት እና እዳውም የበሰለ ወይም የመክፈያ ጊዜው የደረሰ መሆን እንዳለበት በአዋጅ ቁጥር 97/90 አንቀጽ 3 እና 4 ላይ ተመልክቷል፡፡ ይህም ማለት ባንኩ በመያዣ በያዘው ንብረት ላይ የሐራጅ ጨረታ በማውጣት ከመሸጡ በፊት ይህንን በህግ የተጣለበትን ግዴታ መወጣት ይኖርበታል፡፡ ነገር ግን ባንኩ የእዳው መክፈያ ጊዜ ከመድረሱ በፊት ንብረቱን በጨረታ የሸጠ ከሆነ የውል ጥሰት ተግባር እንደፈጸመ ይቆጠራል፡፡ ባንኩ በመያዣ የያዘውን ንብረት በጨረታ ሸጦ እዳውን የመሰብሰብ መብት የሚኖረው ውሉን ካከበረ እና ተበዳሪው በብድር ውሉ

በተመለከተው አግባብ የሚጠበቅበትን እዳ መክፈል ካልቻለ ነው፡፡ ከዚህ ውጪ ባንኩ መያዣ ሰጪው በውሉ መሰረት እዳውን የሚከፍልበት ጊዜ እና ሁኔታ አለማክበሩን ወይም መጣሱን ሳያረጋግጥ በመያዣ የያዘውን ንብረት በሀራጅ የሸጠ እንደሆነ ይህ ተግባር የውል ጥሰት ስለሚሆን እና መያዣ ሰጪው ከህግ ውጪ የባለቤትነት መብቱን ሊያጣ ስለማይገባ በመደበኛ ፍርድ ቤት የሽያጭ ውሉ እንዲፈርስ ክስ የማቅረብ መብት እና ጥቅም ይኖረዋል፡፡ በተያዘው ጉዳይ አመልካች በስር ፍርድ ቤት ካደረጉት ክርክር እና ካቀረቡት የሰበር አቤቱታ መገንዘብ የሚቻለው ዋና የዳኝነት ጥያቄያቸው በአመልካች፣ በቀድሞ ባለቤታቸው እንዲሁም በ1ኛ ተጠሪ መካከል በተደረገው የብድር ውል መሰረት በየወሩ ክፍያ እየፈፀምን ቢሆንም የብድር መክፍያ ጊዜው ከሚጠናቀቅበት ነሐሴ 2010 ዓ.ም በፊት 1ኛ አመልካች ማስጠንቀቂያ ሳይሰጠኝ ቤቱን በሐራጅ መሸጡ ተገቢ አይደለም የሚል ነው፡፡ ይህም የአመልካች የዳኝነት ጥያቄ ከመነሻው ብድሩን እየከፈልኩ ባለሁበት ቤቱ በጨረታ መሸጡ አግባብ አይደለም የሚል እንጂ 1ኛ ተጠሪ ጨረታውን ሲያካሒድ በአዋጅ ቁጥር 97/90 አንቀፅ 6 እንዲሁም አዋጁን ባሻሻለው አዋጅ ቁጥር 216/92 መሰረት የጨረታ ስርዓቱን አልተከተለም ወይም በፍ/ሥ/ሥ/ሕጉ በተደነገገው አግባብ አልተከናወነም የሚል አይደለም፡፡ በመሆኑም ዋናው የክርክሩ ጭብጥ ቤቱ በሀራጅ የተሸጠው አመልካች እዳቸውን ያለማቋረጥ እየከፈሉ ባለበት ነው ወይስ አይደለም? 1ኛ ተጠሪ ቤቱን በሐራጅ የሸጠው የእዳው መክፈያ ጊዜ ሳያልቅ ነው የሚባል ከሆነ የሽያጭ ውሉን ለማፍረስ በቂ ምክንያት ነው ወይስ አይደለም? የሚለው በፍሬ ነገር ደረጃ በሚደረግ ክርክር እና በሚቀርቡ ማስረጃዎች በማረጋገጥ በመደበኛ ፍርድ ቤት ውሳኔ ሊሰጥበት የሚገባ (justiciable matter) እና የክስ ምክንያት ያለው ሆኖ እያለ የስር ፍርድ ቤት ለተያዘው ጉዳይ ተገቢነት የሌለውን የሰበር ሰሚ ችሎት ውሳኔ ጠቅሶ ጉዳዩን የማየት ስልጣን የለኝም በማለት የሰጠውን ውሳኔ ይግባኝ ሰሚው ችሎት ማጽናቱ መሰረታዊ የህግ አፈጻጸም እና አተረጓጎም ስህተት የተፈጸመበት ስለሆነ ተከታዩን ወስነናል፡፡

ው ሳ ኔ

1.የፌደራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 241914 ግንቦት 17 ቀን 2013 ዓ.ም በዋለው ችሎት የሰጠው ውሳኔ እንዲሁም የፌደራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 209328 ጥቅምት 19 ቀን 2014 ዓ.ም የሰጠው ትዕዛዝ በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 348/1 መሰረት ተሽሯል፡፡

2.የፌደራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት ቁጥሩ 241914 የሆነውን መዝገብ አንቀሳቅሶ ከላይ በፍርዱ ውስጥ በተገለጸው አግባብ በተጠሪዎች መካከል የተደረገው የሽያጭ ውል ሊፈርስ ይገባል ወይስ አይገባም የሚለውን አከራክሮ ተገቢውን እንዲወስን መዝገቡን በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 343(1) መሰረት በነጥብ መልሰንለታል። ይፃፍ።

3.በዚህ ችሎት የተደረገው ክርክር ያስከተለውን ወጪ እና ኪሳራ ግራ ቀኙ የራሳቸውን ይቻሉ።

መዝገቡ ተዘግቷል፤ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

የሰ/መ/ቁ. 211694

የካቲት 28 ቀን 2014 ዓ/ም

ዳኞች፡- ብርሃኑ አመነው

ተሾመ ሽፈራው

ሀብታሙ እርቅይሁን

ብርሃኑ መንግሥቱ

ነፃነት ተገኝ

አመልካች፡- አቶ ታደሰ ዓለምሰገድ-- ጠበቃ ዉብሸት ደምሴ ቀረቡ

ተጠሪ፡- ቡና ኢንተርናሽናል ባንክ አ/ማ -- ነ/ፈጅ ታደለ ቤዛ

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍ ር ድ

የሰበር አቤቱታ የቀረበው የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በሰጠው ውሳኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ተፈጽሞበታል በሚል ነው። በሥር ፍርድ ቤት አመልካች ከሳሽ፤ ተጠሪ ተከሳሽ ነበር። አመልካች ታህሳስ 01 ቀን 2013 ዓ/ም በተጻፈ ክስ በአመልካችና በአማራ ክልል የውሃ፣ መስኖና ኢነርጂ ልማት ቢሮ መካከል ነሀሴ 12 ቀን 2010 ዓ/ም የተደረገ

የግንባታ ውል ያለ ሲሆን ለቅድመ ክፍያው አመላለስ ቅድመ ክፍያው ከግንባታው ሥራው ዓላማ ውጭ ከዋለ ወይም በግንባታ ውሉ መሠረት ዋስትና የተገባለትን ቅድመ ክፍያ ካልመለሰ የሚከፈል የዋስትና ግዴታ ተጠሪ ለአሠሪው ሰጥቷል፡፡ የዋስትና ግዴታው ከግንባታው ውል አፈጻጸም ጋር ግንኙነት የሌለው ነው፡፡ ተጠሪ በዋስትና ግዴታው ላይ የተመለከቱ ሁኔታዎችና መስፈርቶች መሟላት አለመሟላታቸውን ሳይመረምር አሠሪው የግንባታ ሥራው ባለመሰራቱና ሊሰራ ስለማይችል በሚል በዋስትና የተመለከተው ገንዘብ እንዲከፈለው ሲጠይቀው ተጠሪ ብር 20,551,492.40 ከፍሏል፡፡ ክፍያው የተፈጸመው ከዋስትና ሰነዱ በማይስማማ ጥያቄና ከቅድመ ክፍያው ውል ድንጋጌ ውጭ በመሆኑ አመልካች የማይገደድበት ስለሆነ ውልና ተግባሩ ፈርሶና ተሰርዞ ለዋስትና ግዴታው ለተጠሪ ባንክ የተሰጠ ኮሚሽን እንዲመለስ፣ እንዲሁም በተሰጡ ዋስትናዎች አመልካች የማይገደድ ነው ተብሎ ዋጋ አልባ ወይም ፈራሽ ናቸው ተብሎ እንዲፈርሱ/እንዲሰረዙ እና ወደነበርንበት እንድንመለስ እንዲወሰን በማለት ዳኝነት ጠይቀዋል፡፡

አመልካች ክሱን ካቀረቡ በኋላ ታህሳስ 07 ቀን 2013 ዓ/ም በተጻፈ ማመልከቻ በሁኔታ ላይ የተመሰረተ የዋስትና ግዴታውን ባላከበረ መልኩ ክፍያውን ተጠሪ ከፈጸመ በኋላ ለዋስትና ግዴታው የተሰጡ መያዣዎችን ለመሸጥ የሐራጅ ማስታወቂያ ስላወጣ በፍብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 154 እና 155 እንዲታድ መጠየቁን ተከትሎ እግድ የተሰጠ ሲሆን ተጠሪ እግዱ እንዲነሳ በመጠየቁ የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት ባንክ በአዋጅ ቁጥር 97/90 መሠረት ያወጣው ሀራጅ ሊቆም አይችልም በማለት የእግድ ትዕዛዙን አንስቷል፡፡ አመልካች በዚህ ዉሳኔ ባለመስማማት ይግባኙን ለፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት ያቀረቡ ሲሆን፣ ይግባኝ ሰሚዉ ችሎት የአመልካችን ይግባኝ ባለመቀበል ሠርዟል፡፡

ይህ የሰበር አቤቱታ የቀረበዉም በዚህ ዉሳኔ ነው፡፡ የአመልካች የሰበር አቤቱታው ይዘትም የዋስትና ግዴታው እንዲፈርስ ክስ አቅርበን እያለ፤ ለዚህ የዋስትና ግዴታ የተሰጠው ጠለፋ የንብረት ዋስትና የተሰጠ ይሁን አይሁን በራሱ የሚነሳ ክርክር መሆኑ እንደተጠበቀ ሆኖ፤ የጠለፋ ዋሱን ንብረት የሚሸጠው ቢሆን ያልተገባ የመዳረግ መብት ለአቶ የሱፍ ሰዒድ ስለመፍጠሩ ከወዲሁ ሊረጋገጥ በማይችልበት ተጠሪ በአግባቡ ቢከፍል ኖሮና ባይመለስለት በሚል በዋስትና የያዘውን ንብረት እንዳይሸጥ፣ ቢሸጥ የማይመለስ ጉዳት የሚያስከትል በመሆኑ እንዲታገድ ያቀረብነው ጥያቄ ውደቅ መደረጉ ተገቢ አይደለም፡፡ የዋስትና ሠነድ መሠረት ያደረገው ክርክር በአዋጅ ቁጥር 97/1990 የሚገዛ አይደለም፡፡ አዋጅ ቁጥ 97/90 ለብድር ውል ተፈጻሚነት ያለው ነው፡፡ ስለሆነም በአመልካች ስም የወጣው ጨረታ የሥር ፍርድ ቤት ውሳኔ

እስኪታወቅ ማስታወቂያው እንዲታገድ እና የሥር ፍርድ ቤቶች ትዕዛዝ በፍብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 211 መሠረት እንዲሽር የሚል ነዉ፡፡

የሰበር አጣሪ ችሎት ጉዳዩን ተመልክቶ የቅድመ ክፍያ ዋስትና ግዴታውን የተወጣው በአግባቡ ነው ወይስ አይደለም የሚለው ክርክር በሥር ፍርድ ቤት በመታየት ላይ ባለበት አመልካች ያቀረቡት የእግድ አቤቱታ ውድቅ መደረጉ አግባብነቱን ግራ ቀኝ በተገኙበት አጣርቶ ለመወሰን ሲባል ያስቀርባል በመባሉ ተጠሪ መልስ እንዲያቀርብ ጥሪ ተደርጎላታል፡፡ በዚህም መሠረት ተጠሪ ያቀረበው መልስ የዋስትና መስጫ ውሉ አንቀጽ 3 ላይ ክፍያው እንዲከፈል በተጠየቀ ጊዜ ባንኩ ሳይከራከርና በባለዕዳውና በዋስትና ተጠቃሚው መካከል ያለውን አለመግባባት ሳይመለከት የዋስትና ገንዘቡን በሙሉ ወይ በከፊል ለዋስትና ተጠቃሚው ለመክፈል ግዴታ መኖሩን ያሳያል፡፡ በአሠሪው በተጠየቀው መሠረት ተጠሪ ገንዘቡን ከፍሏል፡፡ ክፍያው የተፈጸመው በዋስትና ሠነዱ ላይ የተቀመጡ ሁኔታዎች መሟላታቸውን በማረጋገጥ ነው፡፡ አመልካች ያቀረቡት ክስ ባንኩ የከፈለው ገንዘብ መመለስ እንዳይችልና መብቱን ለመጉዳት ነው፡፡ አዋጅ ቁጥር 97/90 ለማንኛውም ዕዳ ተፈጻሚነት ያለው ሕግ ነው፡፡ ለዋስትና መስጫ ውል ግዴታ አፈጻጸም ዋስትና ይሆን ዘንድ ታህሳስ 06 ቀን 2011 ዓ/ም በተፈረመ የመያዣ ውል መሠረት ስመ ንብረቱን በአቶ የሱፍ ሰይድ የተመዘገበ መኖሪያ ቤት በመያዣ ይዘናል፡፡ ያሲዙት ግለሰብ በሥር ፍርድ ባቀረቡት ጣልቃ ገብ አቤቱታ ለዕዳው አመላለስ ንብረቱን ማሲያዛቸውን አምነዋል፡፡ ባንኩ በሕግ ባለው ሥልጣን መሰረት የሐራጅ ማስታወቂያ ማውጣቱ ተገቢ ነው፡፡ ባንኮች የሐራጅ ማስታወቂያ ሲያወጡ ፍርድ ቤቶች ሂደቱን ማደናቀፍና እግድ መስጠት እንደሌለባቸው ሰበር ችሎት በተለያዩ መዝገቦች አስገዳጅ ትርጉም ሰጥቷል፡፡ ስለሆነም የሥር ፍርድ ቤቶች እግዱን ማንሳታቸው የሚነቀፍ አይደለም በማለት ጸንቶ እንዲወሰንለት ዳኝነት ጠይቋል፡፡ አመልካች የመልስ መልስ በማቅረብ የሠበር አቤቱታቸውን በማጠናከር ተከራክረዋል፡፡

የክርክሩ ሂደት በአጭሩ ከላይ የተገለጸው ሲሆን እኛም የተሰጠው እግድ እንዲነሳ መወሰኑ ሕጋዊነቱን? በጭብጥነት በመያዝ መዝገቡን መርምረናል፡፡

እንደመረመርነው አመልካች በተጠሪ ላይ ባቀረበው ክስ በአመልካችና በአማራ ክልል የውሃ፣ መስኖና ኢነርጂ ልማት ቢሮ መካከል ነሀሴ 12 ቀን 2010 ዓ/ም የተደረገ የግንባታ ውል ያለ ሲሆን ለቅድመ ክፍያው አመላለስ ቅድመ ክፍያው ከግንባታው ሥራው ዓላማ ውጭ ከዋለ ወይም በግንባታ ውሉ መሠረት ዋስትና የተገባለትን ቅድመ ክፍያ ካልመለሰ የሚከፈል

የዋስትና ግዴታ ተጠሪ ለአሠሪው ሰጥቷል፡፡ ተጠሪ በዋስትና ግዴታው ላይ የተመለከቱ ሁኔታዎችና መስፈርቶች መሟላት አለመሟላታቸውን ሳይመረምር አሠሪው የግንባታ ሥራው ባለመሰራቱና ሊሰራ ስለማይችል በሚል በዋስትና የተመለከተው ገንዘብ እንዲከፈለው ሲጠይቀው ተጠሪ ብር 20,551,492.40 ከፍሏል፡፡ ክፍያው የተፈጸመው ከዋስትና ሰነዱ በማይስማማ ጥያቄና ከቅድመ ክፍያው ውል ድንጋጌ ውጭ በመሆኑ አመልካች የማይገደድበት ስለሆነ ውልና ተግባሩ ፈርሶና ተሰርዞ ለዋስትና ግዴታው ለተጠሪ ባንክ የተሰጠ ኮሚሽን እንዲመለስ፣ እንዲሁም በተሰጡ ዋስትናዎች አመልካች የማይገደድ ነው ተብሎ ዋጋ አልባ ወይም ፈራሽ ናቸው ተብሎ እንዲፈርሱ/እንዲሰረዙ እና ወደነበርንበት እንድንመለስ እንዲወሰን በማለት ዳኝነት ጠይቀዋል፡፡ አመልካች ታህሳስ 07 ቀን 2013 ዓ/ም በተጻፈ ማመልከቻ በሁኔታ ላይ የተመሰረተ የዋስትና ግዴታውን ባላከበረ መልኩ ክፍያውን ተጠሪ ከፈጸመ በኋላ ለዋስትና ግዴታው የተሰጡ መያዣዎችን ለመሸጥ የሐራጅ ማስታወቂያ ስላወጣ በፍብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 154 እና 155 እንዲታድ መጠየቁን ተከትሎ እግድ የተሰጠ ሲሆን ተጠሪ እግዱ እንዲነሳ በመጠየቁ የሥር ፍርድ ቤቶች ባንክ በአዋጅ ቁጥር 97/90 መሠረት ያወጣው ሀራጅ ሊቆም አይችልም በማለት የእግድ ትዕዛዙን አንስተዋል፡፡

እግድ በሠው የንብረት መብት አጠቃቀም ላይ ገደብ የሚፈጥር ነው፡፡ በኢፌዲሪ ሕገ-መንግሥት አንቀጽ 40(1) ላይ ጥበቃ የተደረገለት ንብረት መብት ላይ ገደብ ለማድረግ ደግሞ በሕግ በግልጽ በተመለከተ፣ ውስን ጉዳይና አፈጻጸሙም መብቱን መልሶ የመውሰድ ያህል ውጤት በማይፈጥር ሁኔታ ውስጥ ብቻ ሊሆን ይገባል የሚለው ስለሠብዓዊ መብት ጥበቃ የተደረጉ የሥምምነት ድንጋጌዎች ሆነ በሕገ-መንግሥቱ ውስጥ የተቀረጸ የሕግ መርሕ ነው፡፡ በፍትሐብሔር ሥ/ሥርዓት ህጉ አንቀጽ 154 እና 155 መሠረት የሚሰጥ እግድ፣ የፍትሐብሔር ጉዳዮችን በማየት ላይ ያለ አንድ ፍርድ ቤት በጉዳዩ ላይ ፍርድ ከመሰጠቱ በፊት ከሚሰጣቸዉ የተለያዩ ጊዜያዊ የእግድ ትዕዛዞች አንዱ ነዉ (የህጉ አንቀጽ 147-159 ይመለከቷል)፡፡ በፍ/ብ/ሥ/ሥርዓት ህጉ አንቀጽ 154 ላይ እና በተከታዩ አንቀጽ 155 ላይ ከተመለከቱት ድንጋጌዎች መገንዘብ እንደሚቻለዉ ክርክሩ በማናቸዉም ደረጃ ላይ ባለበት ጊዜ ሌላዉን ተከራካሪ ወገን ሊጎዳ የሚችል አንድ የተወሰነ ተግባር እንዳይፈጸም በፍርድ ቤት የሚሰጥ ትዕዛዝ ነዉ፡፡ በእነዚህ ድንጋጌዎች መሠረት እግድ የሚሰጠዉ አንደኛ በንብረቱ ላይ የሚፈጸመዉ ተግባር ሌላዉን ተከራካሪ የሚጎዳ ሲሆን (አንቀጽ 154)፣ ሁለተኛ ክርክሩ ከዉል ጋር የተያያዘ እንደሆነ ዉል እንዳይፈርስ ወይም አንድ ተግባር እንዳይፈጸም የሚያሰጋ ሆኖ ሲገኝ (አንቀጽ 155) ስለመሆኑ ከየድንጋጌዎቹ ይዘት የምንገነዘበዉ ነዉ፡፡

ንብረትን በተመለከተ የሚሰጥ የእግድ ትዕዛዝም ነገሩ በፍርድ እስኪወሰን ወይም ሌላ ትዕዛዝ እስኪሰጥ ድረስ ንብረቱ እንዳለ እንዲቆይ፣ ከመጥፋት እንዲድን ወይም እንዳይበላሽ፣ ለሌላ ሰዉ ተላልፎ እንዳይሰጥ፣ ወደ ሌላ ስፍራ እንዳይዛወር ወይም እንዳይባክን የሚሰጥ ነዉ፡፡ በዚህ መልኩ የሚሰጥ እግድ ለክርክሩ ምክንያት የሆነዉን ንብረት የሚመለከት መሆኑንም ልብ ይሏል፡፡ በህጉ አንቀጽ 154(ለ) ላይ "ተከሳሹ የባለገንዘቦችን ጥቅም ለመጉዳት ሲል ንብረቱን ለማጥፋት፣ ለሌላ ሰዉ አሳልፎ ለመስጠት ያቀደ፣ የዛተ፣ ወይም ያሰበ መሆኑ የተረጋገጠ እንደሆነ ነገሩ በፍርድ እስኪወሰን ድረስ ንብረቱ እንዳለ እንዲቆይ….." በሚል የተገለጸዉ ላይ ላዩን ሲታይ፣ የተከሳሽን ማንኛዉንም ንብረት ማሳገድን የሚመለከት ይመስላል፡፡ ይሁንና የተከሳሽ ማናቸዉም ንብረት ሊከበር የሚችልበት ሁኔታ በህጉ አንቀጽ 151 ላይ ተመልክቶ እያለ፣ ህግ አዉጪዉ ለተመሳሳይ ዓላማ ተመሳሳይ ይዘት ያለዉ ሌላ ድንጋጌ በዚህ አንቀጽ ስር በድጋሚ ይደነግጋል ተብሎ አይታሰብም፡፡ ይልቁንም በተጨባጩ ዓለም ሲታይ፣ አንዳንድ ባለዕዳዎች የሚጠበቅባቸዉን ዕዳ አለመክፈላቸዉን ተከትሎ ገና ለገና ንብረታቸዉ ለዕዳ ማስፈጸሚያ ይዉላል በሚል ሃሳብ ወይም በሌላ ምክንያት ንብረቶቻቸዉን ሊያጠፉ፣ ለሌላ አካል አሳልፈዉ ሊሰጡ የሚችሉባቸዉ ሁኔታዎች ይኖራሉ፡፡ ይህም ሲሆን፣ ባለገንዘቦች ያላቸዉ መፍትሔ ባለዕዳዉ ከዚህ ድርጊቱ እንዲታቀብ ለፍርድ ቤት ክስ በማቅረብ እግድ እንዲሰጣቸዉ ዳኝነት መጠየቅ ነዉ፡፡ ይሁንና የቀረበዉ የእግድ ዳኝነት ጥያቄ ታይቶ ዉሳኔ እስከሚሰጥ ድረስ ንብረቱን የማሸሹ ወይም ለማጥፋት የመሞከሩ ስጋት የሚቀጥል ከሆነ በከሳሽ ላይ ከፍተኛ ወይም የማይመለስ ጉዳት ሊደርስ ይችላል ወይም እግድን አስመልክቶ የቀረበዉንም ዳኝነት ዉጤት አልባ ያደርጋል፡፡ በህጉ አንቀጽ 154(ለ) ላይ የተመለከተዉ ድንጋጌም በዚህ መልኩ ማለትም ተከሳሽ በድንጋጌዉ ላይ የተመለከቱትን ድርጊቶች እንዳይፈጽም እግድ እንዲሰጥ የቀረበዉ ክስ ዉሳኔ እስኪያገኝ ድረስ ተከሳሽ ከድርጊቱ እንዲታቀብ ለጊዜዉ እግድ እንዲሰጥ የሚቀርበዉን ጥያቄ የሚመለከት እንደሆነ መገንዘቡ ተገቢ ነዉ፡፡

በአጠቃላይ በህጉ አንቀጽ 154 መሠረት የሚሰጥ እግድ ከክሱ ጋር ተያያዥነት ባላቸዉ ንብረቶች ወይም ጉዳዮች ላይ ሲሆን፣ ከሳሽ በቂ ምክንያት ያለዉ መሆኑ በቀረበዉ ክስ መብቱ እስኪረጋገጥ ድረስ ሊካስ የማይችል ጉዳት እንዳይደርስበት ጥበቃ የሚያስፈልገዉ መሆኑንና እግድ ካልተሰጠ የበለጠ ጉዳት የሚደርስበት መሆኑ የተረጋገጠ እንደሆነ እንዲሁም የተጠየቀዉ የእግድ ትዕዛዙ ካልተሰጠ ከሳሹ በክሱ የጠየቀዉን ዳኝነት ያጣል፤ የክስ ዓላማም ዋጋ ያጣል የሚል እምነት ፍርድ ቤቱ ሲኖረዉ ስለመሆኑ በአንቀጹ ላይ እንደ ቅድመ ሁኔታ ከሰፈሩት

ድንጋጌዎች ይዘትና መንፈስ መገንዘብ ይቻላል፡፡ የእግድ ትዕዛዝ በመርሕ ደረጃ የቀረበ ክስን መሠረት ያደረገ እና በሥነ-ሥርዓት ሕጉ አግባብ በተመለከቱት መስፈርቶች የሚሰጥ ነው፡፡ ዓላማው ደግሞ ክሱ ያለውጤት እንዳይቀርና ፍርድ በሚሰጥበት ጊዜም የሚፈጸምበት ንብረት እንዲኖርና ዜጎች መብታቸውን ማስከበር የሚችሉበትን ዕድል የሚፈጥርና በሂደቱም ፍርድ ቤቶች ላይ ያላቸውን እምነት የሚጨመር ነው፡፡

ተጠሪ እግዱ ሊነሳ ይገባል በማለት የሚከራከረው በዋስትና ግዴታው መሠረት ለግንባታ አሠሪው የቅድመ ክፍያ ዋስትና ገንዘቡን ከፈጸምኩ በኋላ ለዋስትና የተያዘው የመያዣ ንብረትን በአዋጅ ቁጥር 97/1990 መሠረት የመሸጥ ሥልጣን ያለኝ ስለሆነ ሐራጁ ሊቆም አይገባም በማለት ነው፡፡ ተጠሪ ባንክ በገባው ግዴታ መሠረት የዋስትና ቦንድ ግዴታውን ከፈጸመ ለተከፈለው ገንዘብ አመልካች ባለዕዳ ስለሚሆን በአዋጅ ቁጥር 97/1990 አንቀጽ 4 መሠረት ባለገንዘብ የሆነው ባንክ መያዣውን የመሸጥ ሥልጣን ይሰጠዋል፡፡ አዋጅ ቁጥር 97/1990 ለባንኮች በመያዣ የያዙትን ንብረት በራሳቸው ሸጠው ገንዘቡን ለማስመልስ የሚችሉበትን ሥልጣንና ኃላፊነት የሚዘረዝር ሕግ ነው፡፡ አዋጅ ቁጥር 97/1990 መግቢያ ላይ እንደተመለከተው ባንኮች በመያዣ የያዙትን ንብረት ላይ በፍርድ ቤት ክስ አቅርበው ለማስወሰንና ለማስፈጸም የሚወስደው ጊዜ ረጅም ጊዜ በመሆኑና ይሕም ባንኮች ሥራ ላይ ተጽዕኖ በማሳደሩ፣ ለኢኮኖሚው እንቅስቃሴ አመቺ ሁኔታ ለመፍጠር ባንኮች ለተለያዩ የልማትና ንግድ እንቅስቃሴ የሚሰጧቸውን ብድሮችን በተቀላጠፈ መንገድ ለመሰብሰብ እንዲችሉና ለወደፊቱ ጥሩ የንግድ አሠራር ባሕል እንዲዳብር ለማድረግ ለባንክ ብድር በመያዣ የተሰጡ የማይንቀሳቀሱና የሚንቀሳቀሱ ንብረቶችን ሽያጭ በሚመለከት በሥራ ላይ ያሉ ሕጎችን በማሻሻል አዲስ ሥርዓት መዘርጋትን ዓላማ አድርጎ የወጣ ሕግ ነው፡፡ በዚህ ሕግ በመያዣ የተያዘን ንብረት ባንኮች በራሳቸው የመሸጥ መብት የተሰጣቸው ሲሆን መብቱ ገደብ የሌለው (absolute right) ባለመሆኑ ንብረቱን ከመሸጥ ታግዶ እንዲቆይ በፍርድ ቤት ትዕዛዝ እንዲሰጥ ጥያቄ ሊቀርብበት ይችላል፡፡ በሌላ በኩል የሚኖረው ገደብ ለፋይናንስ ተቋሞች በሕግ የተሰጠውን ሥልጣንና ሕጉ ሊያሳካ የፈለገውን ዓላማ ቀሪ በሚያደርግ አግባብ እንዳይሆን ጥንቃቄ ያስፈልገዋል፡፡

የዋስትናን መሠረታዊ ሃሳብ ባለዕዳዉ ግዴታዉን ያልተወጣ እንደሆነ ይህን ግዴታ ለመወጣት በባለዕዳዉ ለባለገንዘቡ የሚሰጥ ማረጋገጫ ነዉ፡፡ ዋስትና በአጠቃላይ የሰዉ (personal security) እና የንብረት (real security) ተብሎ በሁለት የሚመደብ ሲሆን፣ የማይንቀሳቀስ

ንብረትን መያዣ በማድረግ የሚሰጥ ዋስትና (mortgage) በንብረት ዋስትና ስር የሚመደብ ነዉ። በእኛ አገር የማይንቀሳቀስ ንብረት ዋስትና ምንጩ ዉል፣ ህግ አሊያም ደግሞ የፍርድ ቤት ዉሳኔ ሊሆን እንደሚችል ከፍትሐብሔር ህጋችን አንቀጽ 3041 ቀጥተኛ ንባብ መገንዘብ እንችላለን። የማይንቀሳቀስ ንብረት መያዣ እንደማንኛዉም ዓይነት ዋስትና ደባል ግዴታን (accessory obligation) የሚጥል ነዉ። በመሆኑም በህግ ፊት ተፈፃሚነት ይኖረዉ ዘንድ፤ ቅቡልነት ያለዉን ዋና ግዴታ (valid principal obligation) መሠረት ያደረገ፣ አመሠራረቱም ግልጽና የማያሻማ እንዲሁም የገንዘብ መጠኑን የሚገልጽና ከዋናዉ ግዴታ ያልከበደ ሊሆን እንደሚገባ በፍትሐብሔር ህጉ አንቀጽ 1923፣ 1924፣ 1926 እና 3045 ላይ ከተመለከቱት ድንጋጌዎች የምንገነዘበዉ ነዉ። በህግ አግባብ የተቋቋመ የማይንቀሳቀስ ንብረት መያዣ ዉጤቱ ለዋስትናዉ ምክንያት የሆነዉ ዕዳ እስከሚከፈል ድረስ ንብረቱን የመከታተል መብት (right in rem) ለዋስትና ተቀባዩ የሚሰጥ ሲሆን፣ ከዚህም ዉስጥ አንዱ ዋስትና ተቀባዩ ከሌሎች ባለገንዘቦች የቅድሚያ መብት እንዳለዉ በህጉ አንቀጽ 3059(1) ላይ በግልጽ የተመለከተዉ ነዉ።

ተጠሪ የመያዣ መብቱን ያገኘው ከአመልካች ጋር ባለው የውል ግንኙነት ለሚመጣ ዕዳ አቶ ዮሴፍ ሰዒድ በአዲስ አበባ ከተማ ቦሌ ክፍለ ከተማ ቀበሌ 16 ያላቸውን ቤት መያዣ በማድረጋቸው ነው። የተጠሪ የመብት ምንጭ ውል እንደመሆኑ መጠን ውሉ በአመሠራረት ጉድለት ሆነ በውል አፈጻጸም ጋር በተያያዙ ጉዳዮች እንዲፈርስ ወይም እንዲሰረዝ ክርክር ሊቀርብበት እንደሚችል ከፍ/ሕ/ቁ. 1808 እና 1771 እና ተከታይ ድንጋጌዎች የምንገነዘበው ነው። ባንክ ከሌሎች ተዋዋዮች በተለየ የገባሁት ውል ላይ ክስ ሊቀርብበት አይችልም በሚል ሊከራከር አይችልም። አመልካችም ክስ ያቀረቡት ይህን መሠረት በማድረግ ነው። ለመያዣው መሠረት የሆነው ግዴታ ቀሪ ወይም ፍርስ የሚሆን ከሆነ ዋስትና/መያዣው አብሮ ቀሪ የሚሆን ነው። አመልካች ባቀረቡት ክስ መሠረት የሚወሰንላቸው ቢሆን ከተጠሪ ጋር ያላቸው ግዴታ/ዕዳ ቀሪ ስለሚሆን ለግዴታ ተያያዥ የሆነ የመያዣ ውሎች አብረው ቀሪ ስለሚሆኑ የእግድ ጥያቄው ከክሱ ውጤት ጋር የተያያዘ ነው። ተጠሪ የመያዣ ንብረቱን ክሱ ውጤት ሳያገኝ አስቀድሞ የሚሸጠው ከሆነ አመልካች ያቀረቡት ክስ ያለውጤት እንዲቀር የሚያደርግና ፍርድ ቢያርፍበት እንኳን ውጤት የሌለውና የማይፈጸም ያደርገዋል።

ዜጎች በፍትሕ ሥርዓቱ የሚጠቀሙት መብታቸውን ለማስከበር ነው። የመብት ማስከበር መሠረቱ ደግሞ ፍርድን ከማናቸውም መሠናክል ነጻ በማድረግ ማስፈጸም ነው። ፍርድ ቤቶች

በዚህ አግባብ ኃላፊነታቸውን ካልተወጡ ዜጎች በኢፌዲሪ ሕገ-መንግሥት አንቀጽ 37 ያገኙት ፍትሕ የማግኘት መብትን ማረጋገጥ እና ማስፈጸም አይቻልም፡፡ ውጤቱ ደግሞ መብት ካለመከበሩም በተጨማሪ ፍርድ ቤቶች ላይ እምነት (public trust) እንዳይኖር ያደርጋል፡፡ ስለሆነም ፍርድ ቤቶች ሰብዓዊ መብቶችን ከማስከበር እና የሕግ የበላይነት እንዲኖር ያላቸውን የማይተካ ሚና የመወጣት ግዴታ ያለባቸው በመሆኑና አንዱ መገለጫ የወሰኑትን ውሳኔ የሚፈጸም ስለመሆኑ በሕጉ የተዘረጉ ሥርዓቶችን በመከተል ፍርዱ ያለውጤት ቀሪ እንዳይሆን መከላከል ነው፡፡ በዚህ አግባብ ከተዘረጉ ሥርዓቶች አንዱ ደግሞ የፍብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 154 እና 155 የተመለከተው ሲሆን የድንጋጌዎቹ ዋና ዓላማም ንብረቱን የማሸሹ ወይም የማጥፋት ሂደቶችን በማስቆም በከሳሽ ላይ ከፍተኛ ወይም የማይመለስ ጉዳት እንዳይደርስ መከላከልና የቀረበው ክስም ዉጤት አልባ እንዳይሆን ማድረግ በመሆኑ አመልካች ያቀረቡትን የእግድ ጥያቄ ከዚህ ማዕቀፍ መመልከቱ ተገቢ ነው፡፡

ተጠሪ ቀድም ሲል በሰበር ችሎት የተሰጡ ትርጉሞችን መሠረት በማድረግ የተከራከረ ሲሆን ሰበር ችሎቱ በመዝገብ ቁጥሮች 21270 ሆነ 43226 የተሰጡ ትርጉሞች ባንክ የገባው ውል ላይ እንዳይፈርስ ወይም እንዲሰረዝ ክስ በቀረበ ጊዜ፤ የውሉ መፍረስ ውጤት የመያዣ ውሉን ቀሪ የሚያደርገው ከሆነ ባንክ ያወጣው ሐራጅ እንዲቆም ትዕዛዝ ሊሰጥ አይገባም በሚል የተሰጡ ትርጉሞች ባለመሆናቸው ለተዘያው ጉዳይ ተፈጻሚነት የላቸውም፡፡ በሌላ በኩል ክስ የቀረበበት የዋስትና ውልና የዋስትና ግዴታ ሠነድ/ቦንድ በቅድመ ሁኔታ ወይስ ያለቅድመ ሁኔታ የተደረጉ ናቸው የሚለው ጉዳይ ክሱን በሚመረምረው ፍርድ ቤት እልባት የሚያገኙ ሲሆን የዋስትና ግዴታ ሠነዶች የሦስትዮሽ ውል በመሆናቸው በዋነኛት ያለቅድመ ሁኔታ መሆኑ የሚጠቅመው የዋስትና ግዴታው የተገባለት ተጠቃሚን ነው፡፡ አሁን በተያዘው ጉዳይ የዋስትና ግዴታ ሠነዱ ተጠቃሚው የአማራ ክልል የውሃ፣ መስኖና ኢነርጂ ልማት ቢሮ ሲሆን ተጠሪ ክፍያውን የፈጸመለት በመሆኑ የዋስትና ገዴታው ሠነድ ያለቅድመ ሁኔታ የተደረገ ቢሆን እንኳን እግድ መሠጠቱ የሠነዱ ውጤት ላይ የሚያመጣው ለውጥ ባለመኖሩ እግዱ ሊነሳ የሚገባ አይደለም፡፡ በአጠቃላይ የሥር ፍርድ ቤቶች ተጠሪ የመያዣ መብት ያቋቋመበት ንብረት ላይ የተሰጠው እግድ ሊነሳ ይገባል በማለት የደረሰበት መደምደሚያ መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት ሆኖ አግኝተነዋል፡፡

ውሳኔ

1. የፌደራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በመዝገብ ቁጥር 205184 ሰኔ 18 ቀን 2013 ዓ/ም እና የፌደራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 262509 ጥር 25 ቀን 2013 ዓ/ም የሠጡት ውሳኔ በፍብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 348(1) መሰረት ተሽሯል፡፡

2. ተጠሪ በአዲስ አበባ ከተማ ቦሌ ክፍለ ከተማ ቀበሌ 16 ቤት ላይ ያወጣው ሐራጅ ታግዶ ሊቆይ ይገባል ብለናል፡፡

3. በዚህ ችሎት ለወጣ ወጭና ኪሣራ ግራቀኙ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል፡፡

ትዕዛዝ

የውሳኔው ግልባጭ ለሥር ፍርድ ቤቶች ይተላለፍ፡፡ በውሳኔው መሠረት እንዲፈጸም አዘናል፡፡

ይጻፍ

መዝገቡ ተዘግቷል ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ፡፡

አ/መ የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

የሰ/መ/ቁ 212593

ሀምሌ 4 ቀን 2014 ዓ/ም

ዳኞች፡- ተፈሪ ገብሩ (ዶ/ር)

ቀነአ ቂጣታ

ፈይሳ ወርቁ

ደጀኔ አያንሳ

ብርቅነሽ እሱባለው

አመልካች፡- ሚስ ሻሮን አና ኢሽተን ፡- አልቀረቡም

ተጠሪዎች፡-1ኛ. ዶ/ር መላኩ መንግስቱ

2ኛ. ዋጋ ሜዲካል ኃ/የተ/የግ/ማህበር   ጠበቃ ፋሲል አስናቀ -ቀረቡ

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍ ር ድ

በዚህ መዝገብ የተያዘው ጉዳይ የንግድ ማህበርን የሚመለከት ሲሆን የሰበር አቤቱታው የቀረበው የፌደራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በመ/ቁ 258336 በቀን 04/10/2011 ዓ.ም እንዲሁም የፌደራል ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁ 243487 በቀን 09/09/2013 ዓ.ም የሰጡት ውሳኔ መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት በመሆኑ ይታረምልኝ በማለት አመልካች ስለጠየቁ ነው፡፡ ክርክሩ የጀመረው በፌደራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ሲሆን የአሁን አመልካች ከሳሽ፤ ተጠሪዎች ደግሞ ተከሳሾች ነበሩ፡፡

ከመዝገቡ መረዳት እንደሚቻለው አመልካች በቀን 16/05/2010 ዓ.ም ባቀረቡት የተሻሻለ አቤቱታ ከሳሽ እና 1ኛ ተከሳሽ ከሌሎች ሁለት ማህበርተኞች ጋር በመሆን ሰኔ 7/2002 ዓ.ም በብር 40,000,000 (አርባ ሚሊየን) ካፒታል 2ኛ ተከሳሽ ማህበርን አቋቁመን የህክምና ስራ ስንሰራ ቆይተናል፡፡ 1ኛ ተከሳሽ በማህበሩ መተዳደሪያ ደንብ አንቀጽ 8.1 መሰረት ስራ አስኪያጅ እንዲሆኑ ተሰይመዋል፡፡ ነገር ግን በስራ አስኪያጅነታቸው የማህበሩን ስራ ማከናወን ሲገባቸው የስራ ሀላፊነታቸውን ለከሳሽ አሳልፈው በመስጠት በቋሚነት ወደሚኖሩበት ካናዳ ሀገር ሄደዋል፡፡ ከሳሽም የ1ኛ ተከሳሽን ተግባር እና ኃላፊነት በመፈጸም ኩባንያው አሁን ያለበት ደረጃ

ለማድረስ በቅተዋል። ከሳሽ ማህበሩን ስኬታማ ለማድረግ ያበረከቱትን አስተዋጽኦ ከግምት በማስገባት ጥቅምት 04/2007 ዓ.ም በተደረገ ድንገተኛ የባለ አክስዮኖች ስብሰባ መተዳደሪያ ደንቡ ተሻሽሎ ከሳሽ በምክትል ስራ አስኪያጅነት ተሰይመው ስራቸውን በትጋት ሲፈጽሙና ኩባንያውንም ከፍተኛ ስኬት እንዲያስመዘግብ በማድረግ ግዴታቸውን እየተወጡ ባለበት ሁኔታ 1ኛ ተከሳሽ ድርጅቱን እና ማህበርተኞችን የሚጎዳ በርካታ ህገወጥ ተግባራትን ፈጽመዋል። ከዚህም ህገወጥ ተግባራት ውስጥ ባለቤታቸው እና እህታቸው ባለ አክስዮን የሆኑበትን የጃስፔራ ኃ/የተ/የግ/ማህበርን ህንጻ 2ኛ ተከሳሽ ድርጅት እንዲከራይ አድርገዋል፤ 1ኛ ተከሳሽ ድርጅቱ ከቀድሞ የስራ ቦታው ወደ ራሳቸው ህንጻ እንዲቀየር ካደረጉ በኋላ ህንጻው በአግባቡ ያልተጠናቀቀ በመሆኑ ጎርፍ ገብቶ በብዙ ሚሊየን በሚገመቱ የድርጅቱ ንብረቶች ላይ ጉዳት አድርሷል፤ ይህ ክስ እስከቀረበበት ጊዜ ድረስም የህንጻውን አስፈላጊ የማጠናቀቂያ ስራዎች ለመስራት ፈቃደኛ አልሆኑም፤ 1ኛ ተከሳሽ አቶ አቤል አሰፋ የተባሉ የእህታቸውን ልጅና ሲስተር ጥሩወርቅ የተባሉ የባለቤታቸውን እህት ግልጽነት በሌለው መንገድ የድርጅቱ ተቀጣሪ አድርገዋቸዋል። ይህ በእንዲህ እንዳለ 1ኛ ተከሳሽ ህዳር 04/2010 ዓ.ም በድንገት ከካናዳ ሀገር በመምጣት በድሪም ላይነር ሆቴል ስብሰባ ይኖራል ብለው ከሳሽ ስብሰባውን በመጠባበቅ ላይ እያለሁ ወደ ስብሰባው የምሄድበትን መኪና እንዳይንቀሳቀስ በማድረግ ውክልና ተነስቷል የሚል ደብዳቤ በመጻፍ የድርጅቱን ማህተም እና ሰነዶችን ነጥቀውኛል። ከሳሽ ከቼክ ፈራሚነት እንድነሳ በማድረግ የእህታቸውን ልጅ አቤል አሰፋን የጋራ ቼክ ፈራሚ አድርገዋል። ይህ ሳይበቃ 1ኛ ተከሳሽ አቶ በሪሁ የተባሉ ግለሰብን ከህግና ከመተዳደሪያ ደንቡ ውጭ ተቀጣሪ ስራ አስኪያጅ አድርገዋቸዋል። አንድ የድርጅት ስራ አስኪያጅ በመደበኛነት መኖር የሚገባው ስራው በሚሰራበት ቦታ ቢሆንም 1ኛ ተከሳሽ ድርጅቱ ከተመሰረተ ግዜ ጀምሮ የሚኖሩት ካናዳ ሀገር ነው። ከተዘረዘሩት ጥፋቶች አኳያ 1ኛ ተከሳሽ ድርጅቱን የጥቅም ግጭት በሚታይበት መልኩ እየመሩ የሚገኙ መሆኑን የሚያሳይ ሲሆን የስራ አስኪያጅነት የስልጣን ዘመን አንድ አመት ስለመሆኑ በማህበሩ መተዳደሪያ ደንብ ላይ ተመልክቶ እያለ 1ኛ ተከሳሽ በድጋሚ ሳይመረጡ በቋሚነት ስራ አስኪያጅ ሆነው ሊቀጥሉ የሚችሉበት አግባብ የለም። በመተዳደሪያ ደንቡ መሰረት ዋና ስራ አስኪያጅ በሌለበት ምክትል ስራ አስኪያጅነት እንድሰራ በግልጽ በመተዳደሪያ ደንቡ ተቀምጦ እያለ 1ኛ ተከሳሽ ስራ እንዳልገባ በመከልከል ቅጥር ስራ አስኪያጁ በእጅ አዙር የዋናውን ስራ አስኪያጅ ተግባር በማከናወን ላይ የሚገኙ በመሆኑ ከሳሽ በ2ኛ ተከሳሽ ድርጅት ውስጥ ያለኝን አክስዮን ገበያ ዋጋ እንዲሁም እዳና ንብረት በማወቅ ለሽያጭ ማቅረብ እንድችል ገለልተኛ ገማች እንዲሰየም እፈልጋለሁ። በመሆኑም 1ኛ ተከሳሽ ድርጅቱን የጥቅም ግጭት

በሚታይበት ሁኔታ እየመሩ በመሆኑ፤ የስልጣን ዘመናቸውም ያበቃ በመሆኑና በኩባንያ ውስጥ ለተፈጠረው ብርቱ ጭቅጭቅ መንስኤ በመሆናቸው ከስራ አስኪያጅነታቸው ተሽረው ባለ አክስዮኖች በፍ/ቤቱ ትዕዛዝ ሌላ ስራ አስኪያጅ እንዲሰየም እንዲወሰንልኝ፤ 1ኛ ተከሳሽ የፈጸሙት ህገወጥ ቅጥር ውል እንዲሰረዝ እና ተቀጣሪዎች ከኩባንያው እንዲሰናበቱ፤ ዋጋ ገማች ባለሙያ በፍ/ቤት እንዲሰየምልኝ፡፡ ይህ የሚታለፍ ከሆነም 1ኛ ተከሳሽ ኩባንያውን የጥቅም ግጭት በሚታይበት አኳኋን እየመሩ በመሆኑ፤ በከሳሽም ላይ በርካታ ጉዳት እያደረሱ በመሆኑና በተፈጠረው ብርቱ ጭቅጭቅ ምክንያት አብረን መስራት ከማንችልበት ደረጃ ስለደረስን ኩባንያው ፈርሶ የንብረት ክፍፍል እንድናደርግ እንዲወሰንልኝ በማለት ጠይቀዋል፡፡

ተከሳሾች በቀን 30/06/2010 ዓ.ም በሰጡት መልስ 1ኛ ተከሳሽ በስራ አስኪያጅነታቸው ሊፈጽሟቸው ሲገባቸው ያልፈጸሟቸው ተግባር እና ሀላፊነት ምን እንደሆነ በክሱ ላይ አልገለጹም፤ 1ኛ ተከሳሽ በቋሚነት ካናዳ አገር ቢኖሩም ኩባንያውን በስራ አስኪያጅነት እንዳይመሩ የሚከለክላቸው ህግ የለም፤ በኩባንያው መተዳደሪያ ደንብና መመስረቻ ጽሁፍ ላይ የስራ አስኪያጅ ስልጣናቸውን ለሌላ ሰው ማስተላለፍ እንደሚችሉ ተደንግጓል፤ 1ኛ ተከሳሽ ከከሳሽ ጋር በኢሜል እና ሌሎች መገናኛ ዘዴዎች እየተገናኙ ድርጅቱን ሲመሩ ቆይተዋል፤ ከኩባንያው ጋር የህንጻ ኪራይ ውል የፈጸመው ጃስፔራ ቢዝነስ የሚባል ኃ/የተ/የግ/ማህበር ሆኖ እያለ 1ኛ ተከሳሽ ኩባንያውን ወደራሳቸው ህንጻ አዛውረው አከራይተዋል የተባለው ሀሰት ነው፤ የኪራይ ውሉንም ከአከራዩ ጋር የፈጸሙትን ከሳሽ ራሳቸው የወከሏቸው ግለሰብ ናቸው፤ ከሳሽ በጎርፍ ምክንያት በኩባንያው ንብረት ላይ ጉዳት ደረሰ ቢሉም ደረሰ የሚሉት ጉዳት ካለ ህንጻ ያከራየውን ድርጅት ከሚጠይቁ በቀር 1ኛ ተከሳሽን ሊጠይቁ አይችሉም፤ በኩባንያው ሰራተኞች ሲቀጠሩ የቅጥር ውል የፈረሙት ከሳሽ ራሳቸው ከመሆናቸውም በላይ የተቀጠሩ ሰራተኞች ለስራ ብቁ እስከሆኑ ድረስ ከመቀጠር የሚከለክላቸው ህግ የለም፤ 1ኛ ተከሳሽ ከሳሽ የሚጠቀሙበትን መኪና አግተው እንዳይንቀሳቀስ አደረጉ የተባለው ሀሰት ነው፤ 1ኛ ተከሳሽ እንደ ስራ አስኪያጅነታቸው ውክልና የመስጠትም ሆነ የመሻር ስልጣን ያላቸው ሲሆን ለከሳሽ የሰጡትን ውክልና መሻራቸው የሚነቀፍበት ምክንያት የለም፤ 1ኛ ተከሳሽ ከሳሽን ከምክትል ስራ አስኪያጅነት አልሻሩም ከማህበር አባልነትም አላሰናበቱም፤ ከሳሽ በኩባንያው ላይ በፈጸሙት ምክንያት ከስራ እንዲታገዱ የተደረገ ሲሆን ይህም ለስራ አስኪያጁ በተሰጠ ስልጣን መነሻነት ነው፤ 1ኛ ተከሳሽ ሰነድም ሆነ ማህተም ከከሳሽ ላይ አልነጠቁም፤ በማህበሩ መመስረቻ ጽሁፍ መሰረት የተሰጣቸውን ስልጣን በመጠቀም ሌላ ሰው ቼክ እንዲፈርም ውክልና መስጠታቸው የጥቅም ግጭት ስለመኖሩ የሚያመለክት አይደለም፤ በተሻሻለው

የማህበሩ መመስረቻ ጽሁፍ አንቀጽ 8 መሰረት የስራ አስኪያጁ ስልጣን ላልተወሰነ ግዜ የተራዘመ በመሆኑ ከሳሽ የስራ አስኪያጅ ስልጣን ካበቃ በኋላ ይሰራል በሚል ያቀረቡት ተቀባይነት የለውም፤ 1ኛ ተከሳሽ ከማህበሩ መተዳደሪያ ደንብና መመስረቻ ጽሁፍ ውጭ የፈጸሙት ተግባር የለም፤ ህልውና ያለው ማህበር በፍ/ቤት ስራ አስኪያጅ እንዲሾምለት የሚደረግበት አግባብ የለም። ከሳሽ የኩባንያው አክስዮን ዋጋ እንዲገመትላቸው ያቀረቡት ጥያቄ ለፍ/ቤት የማይቀርብ ሲሆን በራሳቸው ወጪ ማስገመት ይችላሉ። ከከሳሽ ጋር የተፈጠረው ግዜያዊ አለመግባባት ኩባንያውን ለማፍረስ የሚያስችል ብርቱ ጭቅጭቅ አለ ለማለት አያስችልም፤ የተፈጠረ የጥቅም ግጭት የለም እንጂ አለ ቢባል እንኳ ሌላ ህጋዊ ውጤት ይኖረዋል እንጂ ማህበሩ እንዲፈርስ አያደርግም። ከሳሽ ጉዳት ደረሰብኝ የሚሉ ከሆነ መብታቸው እንዲከበር ከመጠየቅ በቀር ማህበሩ እንዲፈርስ መጠየቅ አይችሉም። በሌሎች የኩባንያው ባለአክስዮኖች መካከል የተፈጠረ አለመግባባት የለም፤ ከሳሽ ድርሻቸውን ለመሸጥ ገለልተኛ ገማች እንዲሰየምላቸው በጠየቁት ዳኝነት መሰረት ድርሻቸው ተገምቶ ተሰጥቷቸው ከማህበር አባልነት ቢሰናበቱ ተቃውሞ የለንም በማለት ተከራክረዋል።

ጉዳዩ በዚህ መልኩ የቀረበለት የስር ፍርድ ቤት ክርክሩንና ማስረጃ ከሰማ በኋላ 1ኛ ተከሳሽ ከስራ አስኪያጅነታቸው እንዲሻሩ የሚያደርግ በቂ ምክንያት ባለመኖሩ ከስራ አስኪያጅነታቸው ሊሻሩም ሆነ ግዜያዊ ስራ አስኪያጅ ሊሾም አይገባም፤ 1ኛ ተከሳሽ የፈጸሙት ህገወጥ የስራ ቅጥር የሌለ በመሆኑ የስራ ቅጥር ውሉ የሚሰረዝበት አግባብ የለም፤ ከሳሽ የአክስዩን ድርሻቸው እንዲገመት የጠየቁበት ምክንያት ምን እንደሆነ በግልጽ ባያስቀምጡም ተከሳሾች ከሳሽ በራሳቸው ወጪ ድርሻቸውን ማስገመት የሚችሉ መሆኑን በመግለጻቸው ከሳሽ ያላቸው የአክስዩን ድርሻ ዋጋው ምን ያህል እንደሆነ የሚገምት ባለሙያ በፍ/ቤቱ ሬጅስትራር በኩል እንዲሾም እና ወጪውን ከሳሽ እንዲሸፍኑ፤ ከሳሽ 1ኛ ተከሳሽ ፈጽመዋቸዋል ያሏቸው ተግባራት 1ኛ ተከሳሽን ከስራ አስኪያጅነት ለማስነሳት በቂ አለመሆናቸው እንደተጠበቀ ሆኖ የእነዚህ ተግባሮች መፈጸም አለመፈጸም ብቻውን ማህበሩን ሊያስፈርስ የሚያስችል በቂ ምክንያት ተደርገው ሊወሰዱ አይችሉም፤ በክሱ ላይ የተገለጹት ተግባራት በስራ አስኪያጁ መፈጸማቸው ህገወጥ አለመሆናቸው ከተረጋገጠ ደግሞ በእነዚህ ተግባራት የሚፈጠር አለመግባባት የንግድ ማህበሩም ህልውና እንዲያጣ የሚያደርጉ አለመግባባቶች ተከስተዋል ወደፊትም ማህበሩ የተቋቋመበትን አላማ ማሳካት አይችልም የሚያስብል አይደለም፤ 2ኛ ተከሳሽ ማህበር እንዲፈርስ ቢወሰን ከሚያስገኘው ጥቅም ይልቅ ከፍተኛ ኢኮኖሚያዊ ጉዳት የሚያስከትል በመሆኑ ከሳሽ በማህበር አባልነታቸው መቀጠል የማይፈልጉ ከሆነ ማህበሩን

ከማፍረስ ይልቅ ድርሻቸውን በመውሰድ ከአባልነታቸው መውጣት የሚችሉ በመሆኑ ከሳሽ 2ኛ ተከሳሽ ማህበር እንዲፈርስ ያቀረቡትን ጥያቄ ፍ/ቤቱ አልተቀበለውም፤ ማህበሩ ሊፈርስ አይገባም በማለት ውሳኔ ሰጥቷል፡፡

በዚህ ውሳኔ ቅር በመሰኘት ከሳሽ ይግባኝ ለከፍተኛው ፍ/ቤት ቢያቀርቡም ውሳኔው ጸንቷል፡፡ የሰበር አቤቱታው የቀረበው በዚህ ነው፡፡

አመልካች በቀን 07/12/2013 ዓ/ም ባቀረቡት የሰበር ማመልከቻ ተፈፀመ የሚሉትን ስህተት ዘርዝረው የስር ፍ/ቤቶች ውሳኔ ተሽሮ 2ኛ ተጠሪ ማህበር እንዲፈርስ፤ ይህ የሚታለፍ ከሆነ 1ኛ ተጠሪ በርቀት 2ኛ ተጠሪን ቋሚ ስራ ኖሮት መምራት የማይችል በመሆኑ እንዲሻር በማለት ማመልከቻቸውን አቅርበዋል፡፡

ቅሬታው በሰበር አጣሪ ችሎት ተመርምሮ በዚህ ጉዳይ የጥቅም ግጭት መኖሩን አመልካች ስላየበትና 1ኛ ተጠሪ በሩቅ ሀገር ሆኖ ድርጅቱን መምራት እችላለሁ በማለት ያቀረበውን ሀሳብ የስር ፍ/ቤት ከንግድ ህጉ አላማ አንጻር የተቀበሉበትን አግባብነት ለማጣራት በሚል ጉዳዩ ለሰበር ችሎት እንዲቀርብና ተጠሪዎች መልስ እንዲሰጡበት ተደርጓል፡፡

ተጠሪዎች በቀን 19/06/2014 ዓ.ም ባቀረቡት መልስ ክርክራቸውን አጠናክረው በስር ፍ/ቤቶች የተሰጡት ውሳኔዎች እንዲጸኑ ጠይቀዋል፡፡ አመልካችም የመልስ መልስ አቅርበዋል፡፡

ከፍ ሲል በአጭሩ የገለጽነው የጉዳዩን አመጣጥ ሲሆን የግራ ቀኙን ክርክር ቅሬታ ከቀረበበት ውሳኔ እና ከተገቢው የህጉ ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ በስር ፍርድ ቤቶች ውሳኔ የተፈጸመ የህግ ስህተት መኖር አለመኖሩን መርምረናል፡፡

እንደመረመርነው የአመልካች ቅሬታና የዳኝነት ጥያቄ የስር ፍ/ቤቶች ውሳኔ ተሽሮ 2ኛ ተጠሪ ማህበር እንዲፈርስ፤ ይህ የሚታለፍ ከሆነም 1ኛ ተጠሪ በርቀት 2ኛ ተጠሪን ቋሚ ስራ ኖሮት መምራት የማይችል በመሆኑ እንዲሻር የሚጠይቅ በመሆኑ እነዚህን የቅሬታ ነጥቦች (ጭብጦች) በቅደም ተከተላቸው እንደሚከተለው መርምረናል፡፡

የማህበሩ በፍርድ ቤት ውሳኔ እንዲፈርስ አመልካች የጠየቁ ሲሆን ተጠሪዎች በበኩላቸው ማህበሩ እንዲፈርስ4 የሚወሰንበት ምክንያት እንደሌለ ተከራክረዋል፡፡ ከማህበርተኞቹ አንዱ ማህበሩ እንዲፈርስ በሚያቀርበው አቤቱታ መነሻነት ፍርድ ቤት የማህበሩን መፍረስ ሊወስን እንደሚችል ሥራ ላይ ከነበረው የንግድ ህግ አንቀጽ 218፣ 258፣ 278፣ 303፣ 495፣ 542፣ 543 እና ተያያዥ ድንጋጌዎች መገንዘብ ይቻላል፡፡ ነገር ግን የንግድ ማህበሩ በፍርድ እንዲፈርስ

ስለተጠየቀ ብቻ የሚፈርስ ሳይሆን ማህበሩን ለማፍረስ የሚያበቃ በቂና ትክክለኛ ምክንያት መኖሩ ሊረጋገጥ ይገባል፡፡ በማህበርተኞቹ መካከል ብርቱ ጭቅጭቅና አለመስማማት የተፈጠረ እንደሆነ ለማህበሩ መፍረስ ትክክለኛ ምክንያት እንደሚሆን በንግድ ህጉ አንቀጽ 218(2) ስር ተመልክቷል፡፡ ይሁንና በማህበርተኞች መካከል የተፈጠረ አለመግባባት ሁሉ ማህበሩን የሚያስፈርስ ብርቱ ጭቅጭቅና አለመስማማት ተደርጎ እንደማይወሰድ ከህጉ አቀራረጽ፣ ከይዘትና መንፈሱ መረዳት ይቻላል፡፡

በተያዘው ጉዳይ የስር ፍርድ ቤት በ2ኛ ተጠሪ ማህበር አባላት መካከል ጭቅጭቅና አለመግባባት ተፈጥሯል ወይስ አልተፈጠረም? በ1ኛ ተጠሪ ተፈፀመ የሚባለው የሥራ ጉድለትና አለመግባባት ማህበሩ እንዲፈርስ የሚያስችል ነው ወይስ አይደለም? ማህበሩስ ሊፈርስ ይገባል ወይስ አይገባም? የሚሉና ተያያዥ ነጥቦችን ከግራቀኙ ክርክርና ማስረጃዎች ጋር መርምሮ ማህበሩን ለማፍረስ የሚያስችል በቂና አሳማኝ ምክንያት ባለመገኘቱ ሊፈርስ እንደማይገባ፤ 2ኛ ተጠሪ የንግድ ማህበር እንዲፈርስ ቢወሰን ከሚያስገኘው ጥቅም ይልቅ ከፍተኛ ጉዳት የሚያስከትል መሆኑን በማረጋገጥ አመልካች በማህበር አባልነት መቀጠል የማይፈልጉ ከሆነ ድርሻቸውን በመውሰድ ከአባልነት መውጣት ስለሚችሉ የማህበሩ ህልውና እንዲቀጥል የማድረጉን አስፈላጊነት ከአጠቃላይ ክርክሩ ተገንዝቦ በዚህ አግባብ ወስኗል፡፡ በዚህ መልኩ ማህበሩ ሊፈርስ አይገባም ተብሎ መወሰኑ ደግሞ የንግድ ህጉን ድንጋጌዎች የተከተለ ነው ከሚባል በቀር የሚነቀፍ ሆኖ አላገኘነውም፡፡

ሁለተኛው ጭብጥ 1ኛ ተጠሪ በርቀት 2ኛ ተጠሪን ቋሚ ስራ ኖሮት መምራት የማይችል በመሆኑ እንዲሻር የቀረበውን ጥያቄ የተመለከተ ነው፡፡ እንደሚታወቀው የማህበሩ ሥራ አስኪያጅ ሆኖ በማህበሩ መመስረቻ ጽሁፍ ወይም በማህበሩ ጠቅላላ ጉባኤ የተመረጠ ሰው በህጉ፣ በመመስረቻ ጽሁፉ እና መተዳደሪያ ደንቡ የተሰጠውን ሥልጣን (ኃላፊነት) በተገቢው ትጋት መወጣት፣ ጊዜውንም በሥራው ላይ ማዋል፣ ማህበሩንም በአግባቡ መምራትና ማስተዳደር ይጠበቅበታል፡፡ የማህበሩ ሥራ አስኪያጅ በመሆን በማህበሩ መመስረቻ ጽሁፍ የተሾመ ወይም በማህበርተኞች የተሾመም ቢሆን የስራ አስኪያጅን መሻር በተመለከተ አቤቱታ ሲቀርብ ፍርድ ቤት ሊቀበለው በሚችለው ተገቢ ምክንያቶች ሊሻር ይችላል፡፡ ማንኛውም ማህበርተኛ ቢሆን በሚገባ ምክንያት ሥራ አስኪያጅ እንዲሻር ለፍርድ ቤት ክስ ሊያቀርብ ይችላል፡፡ እነዚህን መሰረታዊ ሀሳቦች በክርክሩ ወቅት ሥራ ላይ ከነበረው የንግድ ህጉ አነቀጽ 527 ድንጋጌዎች መገንዘብ ይቻላል፡፡

ስለሆነም ኃላፊነቱ የተወሰነ የግል ማህበር ሥራ አስኪያጅ እንዲሻር ከማህበርተኞቹ አንዱ ክስ ሊያቀርብ መቻሉ እና በተገቢ ምክንያቶች በፍርድ ቤት ውሳኔ ከሥራ አስኪያጅነት ሊሻር መቻሉ በህጉ ተቀባይነት ያለው ነው፡፡

ሥራ አስኪያጁ እንዲሻር የሚያደርጉ ተገቢ ምክንያቶች ምን እንደሆኑ በህጉ ተለይተው ተዘርዝረው ባይቀመጡም ለሥራ አስኪያጁ በህጉ ፣ በማህበሩ መመስረቻ ጽሁፍ ፣ በመተዳደሪያ ደንብ፣ እንዲሁም በጠቅላላ ጉባኤዎች በሚተላለፉ ውሳኔዎች የተጣለበትን ኃላፊነት መወጣት ካለመቻል፤ የማህበሩን የዕለት ከዕለት ተግባራት በቅርበት በኃላፊነት አለመምራት፣ ማህበሩ የተቋቋመበትን አላማ ዳር ለማድረስ አለመቻል፣ የማህበሩንና የማህበርተኞችን መብትና ጥቅም የሚጎዱ ተግባራት መፈፀም እና የመሳሰሉት ምክንያቶች እንደ ሁኔታው ተገቢ ምክንያቶች ተብለው የሚወሰዱ ናቸው፡፡

በተያዘው ጉዳይ 1ኛ ተጠሪ በቋሚነት በካናዳ ሀገር የሚኖሩ መሆናቸውና ራሳቸው ቋሚ ሥራ ያላቸው መሆኑ ግራቀኙን አላከራከረም፡፡ 1ኛ ተጠሪ ይህን አምነው ይቀበሉታል፡፡ መከራከሪያቸው የሥራ አስኪያጁን በአገር ውስጥ በአካል መገኘት የሚያስፈልጉ ሁኔታዎች ሲኖሩ ወደ ኢትዮጵያ በተለያየ ጊዜ የሚመጡ በመሆኑ እና በሌሎች ጉዳዮች ደግሞ በኢ-ሜይል የመልዕክት ልውውጥ እያደረጉ ማህበሩን የሚመሩ መሆኑን የሚያሳይ ነው፡፡

ይሁንና በማህበሩ መመስረቻ ጽሁፍ አንቀጽ 8(3) ስር የሥራ አስኪያጁ ስልጣንና ተግባራት ተብለው ከ8(3)(1) እስከ 8(3)(12) ድረስ ተዘርዝረዋል፡፡ በዚህ መሰረት የማህበሩ ሥራ አስኪያጅ የዘርፍ ሥራ አስኪያጆችን መሾምና መቆጣጠር፣ ማህበሩን በመወከል መፈረም፣ ለማህበሩ ቴክኒካዊ እና አስተዳደራዊ ተግባሮች ኃላፊ መሆን፤ የጠቅላላ ጉባኤና የቦርዱን ውሳኔዎች ሥራ ላይ ማዋል፤ ለማህበሩ የሚከፈል ገንዘብ መቀበል፣ ዕዳ መክፈል፣ የተለያዩ ዕለታዊ ሰነዶችን መፈረም፤ ሰራተኛ መቅጠርና ማስተዳደር፤ የባንክ ሂሳብ ከፍቶ ገንዘብ ገቢ ማድረግና ሂሳቡን በፊርማው ማንቀሳቀስ፤ የግዥና ሽያጭ ማዘዣዎችን መወሰን፤ ከሶስተኛ ወገኖች ጋር ውል መዋዋል፤ በፍርድ ቤት ክርክር ማህበሩን በመወከል አስፈላጊውን መፈፀም፤ የሂሳብ ወጪና ገቢ መዝገብ በደንቡ እንዲያዝ ማድረግ እንዲሁም እነዚህን ተግባራት በተመለከተ ውክልና መስጠት ሥልጣንና ተግባር እንዳለው ተመልክቷል፡፡

እነዚህ በመመስረቻ ጽሁፉ የተመለከቱ ዝርዝር ስልጣንና ተግባራት የማህበሩን የዕለት ተዕለት እንቅስቃሴ የሚመለከቱ በመሆናቸው 1ኛ ተጠሪ እንዳቀረቡት ክርክር አልፎ አልፎ ከውጭ ሀገር በመምጣት ሊከወን የሚችል አለመሆኑ ግልጽ ነው፡፡ ለረዥም ጊዜ በአሁን በአመልካች

ድጋፍ እና በኃላም አመልካች በምክትል ሥራ አስኪያጅነት ተሰይመው ማህበሩን እንዲመሩ በመደረጋቸው ምክንያት ማህበሩ ሲመራና ሲተዳደር ቆይቷል ከሚባል በቀር ለሥራ አስኪያጁ በመመስረቻ ጽሁፉና መተዳደሪያ ደንቡ የተሰጡትን ኃላፊነቶች 1ኛ ተጠሪ በቋሚነት በሚኖሩበት ካናዳ ሀገር ሆነው ወደ ኢትዮጵያ በተለያየ ጊዜ እየመጡ እና በኢ-ሜይል የመልዕክት ልውውጥ እያደረጉ ማህበሩን ይመሩ ነበር ለማለት አይቻልም፡፡ 1ኛ ተጠሪ በዚህ ሰበር ችሎት ካቀረቡት መከራከሪያም መገንዘብ እንደሚቻለው አሁንም ማህበሩን ባሉበት ሀገር ሆነው አልፎ አልፎ በመምጣት እና በመልዕክት ልውውጥ መምራት እንደሚፈልጉ የሚያሳይ ነው፡፡ ይህ ደግሞ በማህበሩ መመስረቻ እና ደንብ የተጣለባቸውን ዝርዝር ኃላፊነት መወጣት የማያስችል ነው፡፡

ሥራ አስኪያጁ በማህበሩ መመስረቻ ጽሁፍና በመተዳደሪያ ደንቡ የተጣለባቸውን ኃላፊነት መወጣት በማይችሉበት ሁኔታና የማህበሩን የዕለት ከዕለት ተግባራትም በቅርበት በኃላፊነት መምራት እንደማይችሉ ከተረጋገጠ ይኸው ሁኔታ 1ኛ ተጠሪን ከማህበሩ ሥራ አስኪያጅነት ለመሻር ተገቢ ምክንያት ተደርጎ ሊወሰድ የሚችል ነው፡፡

ስለሆነም 1ኛ ተጠሪ የኪራይ ውል እርሳቸውና ባለቤታቸው ባለአክስዬን በሆኑበት ጃስፔራ ኃ/የተ/የግ/ማህበር ጋር ህንጻው ሳያልቅ የኪራይ ውል እንዲፈጸም ተጽእኖ አድርገዋል መባሉ፤ በዚህ ተግባር ጎርፍ ገብቶ ጉዳት ደረሰ መባሉ፤ 1ኛ ተጠሪ ዘመዶቻቸውን ግልጽነት በሌለው መንገድ የቀጠሩ መሆኑ፤ የድርጅቱን ማህተም ከአመልካች የነጠቁ እና አላግባብ ያገዷቸው መሆኑ፤ እንዲሁም አመልካች ያለአግባብ ከቼክ ፈራሚነት በማገድ ሌላ በስጋ ዘመድ የሆነ ሰው ቼክ ፈራሚ እንዲሆን ሰይመዋል የማህበሩንም ጥቅም ጎድተዋል የተባሉ ምክንያቶች ሁሉ በተለያየ ምክንያት በስር ፍርድ ቤቶች ውድቅ ቢደረጉም 1ኛ ተጠሪ የ2ኛ ተጠሪ ስራ አስኪያጅ ሆነው ቋሚ የመኖሪያ አድራሻው ካናዳ ሀገር ሆኖ እና ሌላ ቋሚ ስራ ያላቸው ስለመሆኑ ባላከራከረበት ሁኔታ እና መመስራቻ ፅሁፍና በማህበሩ መተዳደሪያ ደንብ የተመለከቱ የሥራ አስኪያጁ የእለት ተዕለት ተግባራትና በፍሬ ነገር ደረጃ በስር ፍርድ ቤቶች የተረጋገጡ እውነታዎች 1ኛ ተጠሪ 2ኛ ተጠሪን በርቀት እንዲመሩ የማያስችላቸው በሆኑበት ሁኔታ ከሥራ አስኪያጅነት ሊሻሩ አይገባም ተብሎ መወሰኑ ተገቢ ሆኖ አላገኘነውም፡፡

በአጠቃላይ 1ኛ ተጠሪ ከስራ አስኪያጅነት ሊሻሩ ይገባል ተብሎ የቀረበው የዳኝነት ጥያቄ ውድቅ መደረጉ በወቅቱ ሥራ ላይ የነበረውን የንግድ ህግ አንቀጽ 527(3) እና (5) ፤ የአዋጅ ቁጥር 1243/2013 አንቀጽ 517(1)፣ እንዲሁም የማህበሩን መመስረቻ ጽሁፍና መተዳደሪያ ደንብ

መሰረት ያደረገ ባለመሆኑ ውሳኔው የህግ ስህተት የተፈፀመበት ነው ብለናል፡፡ ተከታዩንም ወስነናል፡፡

<u>ው ሳ ኔ</u>

የፌደራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በመ/ቁ 258336 በቀን 04/10/2011 ዓ.ም እንዲሁም የፌደራል ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁ 243487 በቀን 09/09/2013 ዓ.ም የሰጡት ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህግ ቁ.348(1) መሰረት ተሻሽሏል፡፡

2ኛ ተጠሪ ማህበር ሊፈርስ አይገባም ተብሎ መወሰኑ፣ አመልካች በማህበር አባልነታቸው መቀጠል የማይፈልጉ ከሆነ ድርሻቸውን በመውሰድ ከአባልነታቸው መውጣት የሚችሉ ስለመሆኑ፣ እንዲሁም አመልካች ከማህበሩ ያላቸው የአክሲዮን ድርሻ የገበያ ዋጋ የሚገምት ባለሙያ እንዲሾምና ድርሻቸው እንዲታወቅ የተሰጠው የውሳኔ ክፍል ፀንቷል፡፡

1ኛ ተጠሪ ከዋጋ ሜዲካል ኃ/የተ/የግ/ማህበር ስራ አስኪያጅነታቸው እንዲነሱና በምትካቸው ሌላ ሥራ አስኪያጅ እንዲሾም ሊደረግ አይገባም በማለት የተሰጠው ውሳኔ ተሽሯል፡፡

1ኛ ተጠሪ ከዋጋ ሜዲካል ኃ/የተ/የግ/ማህበር ስራ አስኪያጅነታቸው እንዲሻሩ ወስነናል፡፡

የፌደራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት የተዘጋውን መዝገብ በማንቀሳቀስ ሌላ ሥራ አስኪያጅ የሚሾምበትን ሁኔታ ከግራቀኝ ክርክርና ከህጉ አንጻር ተመልክቶ በተቻለ ፍጥነት ተገቢውን እንዲወሰን ጉዳዩን መልሰናል፡፡

የዚህ ውሳኔ ግልባጭ በአፋጣኝ ለስር ፍርድ ቤት ይድረሰው ብለናል፡፡

በዚህ ፍርድ ቤት ስለተደረገው ክርክር ግራ ቀኙ ወጪና ኪሳራ ይቻቻሉ፡፡

የስር ፍርድ ቤት መዝገብ በመጣበት መልኩ ይመለስ፡፡

መዝገቡ ተዘግቷል ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

የሰ.መ.ቁ.150290

ሐምሌ 23 ቀን 2010 ዓ.ም

ዳኞች፡ 1. ተኽሊት ይመሰል

2. ተፈሪ ገብሩ (ዶ/ር)

3. ቀነዓ ቂጣታ

4. ተሾመ ሽፈራዉ

5. አብዬ ካሳሁን

አመልካች፡....አርቲስት ንዋይ ደበበ - ቀርበዋል፡፡

ተጠሪ፡..........አቶ ኤፍሬም ኤርሚያስ - ጠበቃ አቶ ሙሉጌታ ብሰማ ቀርበዋል፡፡

ይህ መዝገብ ተመርምሮ የሚከተለዉ ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍርድ

ይህ ጉዳይ የተጀመረዉ በፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ሲሆን፣ የአሁን አመልካች 1ኛ ተከሳሽ፣ የአሁን ተጠሪ ደግሞ ከሳሽ እና በዚህ ችሎት የክርክሩ ተካፋይ ያልሆነች ወ/ሮ አምሮት ደግፌ 2ኛ ተከሳሽ ሆኖ ሲከራከሩ ነበር፡፡ ጉዳዩ ለዚህ ችሎት ሊቀርብ የቻለዉ የፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በመ.ቁ.147071 በ23/2/2010 ዓ.ም የሰጠዉ ትዕዛዝ መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ስለሆነ እንዲታረምልኝ በማለት አመልካች ያቀረበዉን የሰበር አቤቱታ መርምሮ ዉሳኔ ለመስጠት ነዉ፡፡

የጉዳዩ አመጣጥ ሲታይ ከሳሽ (የአሁን ተጠሪ) ባቀረበዉ ክስ 1ኛ ተከሳሽ ከአሜሪካን ሀገር ወደ ሀገር ቤት ለመመለስ ፈልገዉ ገንዘብ እንዳበድረዉ በስልክ ደዉሎ በጠየቀኝ መሰረት 20,000 (ሀያ ሺህ) ዶላር 2ኛ ተከሳሽ መተማመኛ ፈርማ ወስዳ ለ1ኛ ተከሳሽ የሰጠች ቢሆንም ይህ ገንዘብ ስላልተከፈለኝ፣ ፍ/ቤቱ ከእነዚህ ተከሳሾች ኃላፊነቱ የማን እንደሆነ ለይቶ ገንዘቡን ከሕጋዊ ወለድ ጋር እንዲከፍሉኝ እንደወሰንልኝ በማለት ከሷል፡፡

በዚህ ክስ ላይ 1ኛ ተከሳሽ በሰጠዉ መልስ ይህን ያህል የዉጪ ምንዛሪ ያለፈቃድ ማበደር በወንጀል የሚያስጠይቅ ስለሆነ ዉሉ ሕገ ወጥ ነዉ፣ ከሳሽ በ2ኛ ተከሳሽ በኩል ለ1ኛ ተከሳሽ ሰጥቻለሁ የሚሉት ዶላር በብድር ሳይሆን ለሙዚቃ ኮንሰርት ሥራ የተከፈለ የቅድሚያ ክፍያ

ነዉ፣ 2ኛ ተከሳሽ የፈረሙት ሰነድ ብድር መሆኑን በግልጽ አያሳይም፣ የብድር ዉል የለም፣ ከሳሽ ብድሩን በሰዉ ምስክሮች ለማስረዳት ያቀረበዉ ጥያቄ የሕግ አግባብነት የለዉም በማለት ተከራክሯል፡፡ 2ኛ ተከሳሽ በበኩሏ ባቀረበችዉ መልስ እኔ ገንዘቡን ከከሳሽ ተቀብዬ ለተከሳሽ የማድረስ ስራ ብቻ እንጂ ሌላ ሚና የለኝም በማለት ተከራክሯል፡፡

ከዚህ በኋላ ፍ/ቤቱ ግራ ቀኛቸዉን በማከራከር የሰዉ ምስክሮች በመስማት፣ የሰነድ ማስረጃ በመመርመር በሰጠዉ ዉሳኔ 1ኛ ተከሳሽ በክሱ የተመለከተዉን 20,000 (ሀያ ሺህ) ዶላር ከከሳሽ መቀበሉን አልካደም፣ ነገር ግን ከሳሽ ገንዘቡ በብድር የተሰጠ ነዉ በማለት ሲከራከር፣ 1ኛ ተከሳሽ ደግሞ ገንዘቡ በብድር ሳይሆን ለሙዚቃ ኮንሰርት የቅድሚያ ክፍያ የተከፈለ ነዉ በማለት የተከራከሩ ሲሆን፣ ከቀረበዉ ማስረጃ መገንዘብ የሚቻለዉ በፍ/ብ/ሕ/ቁ.2472 (2) መሰረት የብድር ዉል የሚያቋቁም ማስረጃ የለም፣ ይህ ገንዘብ ለሙዚቃ ኮንሰርት የቅድሚያ ክፍያ የተከፈለ በመሆኑ፣ ከኮንሰርቱ የሚገኘዉን ገቢ በተመለከተ በመ.ቁ.95218 ላይ በተጀመረዉ ክርክር መሰረት በጋራ ሂሳባቸዉ በባለሙያ እንዲሰራ በማድረግ መከፋፈል ይችላሉ በማለት የቀረበዉን ክስ ዉድቅ በማድረግ ወስኗል፡፡

የሥር ከሳሽ በዚህ ዉሳኔ ቅር በመሰኘት ይግባኝ ለፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት የቀረበ ሲሆን ፍ/ቤቱ ግራ ቀኛቸዉን በማከራከር በሰጠዉ ዉሳኔ ይግባኝ ባይ በሥር ፍ/ቤት ያቀረቡት የሰነድ እና የሰዉ ማስረጃ መልስ ሰጪ ይህን ገንዘብ በብድር ዉል መዉሰዳቸዉን ሚዛን በሚደፋ መልኩ የሚያስረዳ በመሆኑ፣ መልስ ሰጪ ደግሞ ገንዘቡን የወሰዱት ለሙዚቃ ኮንሰርት ሥራ የቅድሚያ ክፍያ መሆኑን ያቀረቡት ማስረጃ ስለሌለ፣ መልስ ሰጪ 20,000 (ሀያ ሺህ) ዶላር ወይም ብር 400,000 (አራት መቶ ሺህ) ለይግባኝ ባይ እንዲከፍሉ በማለት የሥር ዉሳኔ በመሻር ወስኗል፡፡ የፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት ይህን ዉሳኔ በማጽናት ትዕዛዝ ሰጥቷል፡፡ የአሁን የሰበር አቤቱታ የቀረበዉ በዚህ ዉሳኔ ቅር በመሰኘት ለማስለወጥ ነዉ፡፡

የአሁን አመልካች ህዳር 27 ቀን 2010 ዓ.ም በተጻፈ የሰበር አቤቱታ፡ አመልካች ከተጠሪ ጋር ምንም ዓይነት የብድር ዉል ባላደረኩበት፣ ተጠሪ በሐዋላ ወረቀት ገንዘብ የላኩት ለሥር 2ኛ ተከሳሽ እንጂ ለአመልካች ገንዘብ ባልላከበት፣ ተጠሪ ይህን ገንዘብ ለሥር 2ኛ ተከሳሽ የሰጠዉ አመልካችና ተጠሪ በጋራ ለማከናወን ላቀድነዉ የሙዚቃ ኮንሰርት የቅድሚያ ክፍያ እንጂ በብድር መልክ አይደለም፡፡ በአመልካችና በተጠሪ መካከል በፍ/ብ/ሕ/ቁ.2472 መሰረት የብድር ዉል መኖሩን የሚያስረዳ ማስረጃ የለም፡፡ በሥር ፍ/ቤት የቀረበዉ ማስረጃ የገንዘብ መቀበያ

ደረሰኝ እንጂ የብድር ዉል የሚያቋቁም አይደለም፡፡ በሥር ፍ/ቤት የቀረቡት የሰዉ ምስክሮች በሰጡት የምስክርነት ቃል ገንዘቡ ከኮንሰርት ሥራ ጋር የሚገናኝ መሆኑን መስክሯል፡፡ የሥር የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በሕጉ አግባብ ጉዳዩን በመመርመር የብደር ዉል የለም በማለት ክሱን ዉድቅ በማድረግ ዉሳኔ ሰጥቶ እያለ የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት የሥር ዉሳኔ በመሻር የብድር ዉል አለ በማለት በክሱ የተመለከተዉን ገንዘብ ለተጠሪ እንዲከፍል የሰጠዉ ዉሳኔ እና የፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ይህን ዉሳኔ ማረም ሲገባዉ በማጽናት መወሰኑ መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ስለሆነ እንዲሻርልኝ፣ ወጪና ኪሳራ የመጠየቅ መብቴ እንዲጠበቅልኝ በማለት አመልክቷል፡፡

የሰበር አጣሪ ችሎት ጉዳዩን በማየት ፣በአመልካችና በተጠሪ መካከል የብድር ዉል አለ የመባሉን አግባብነት፣ ለመመርመር ሲባል የሰበር አቤቱታዉ ያስቀርባል በማለት ተጠሪ መልስ እንዲሰጥ ባዘዘዉ መሰረት በ06/6/2010 ዓ.ም የተጻፈ ስምንት ገጽ መልስ አቅርቧል፡፡ በዚህ ጉዳይ የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት የቀረበዉን ማስረጃ በመመርመር የብድር ዉል መኖሩን እንደሚያረጋግጥ በመገንዘብ አመልካች በክሱ የተመለከተዉን ገንዘብ ለተጠሪ እንዲከፍል የሰጠዉ ዉሳኔ እና የፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት የጸደዉ ዉሳኔ ምንም ዓይነት የሕግ ስህተት የማይገኝበት ስለሆነ ዉሳኔዉ በአግባቡ ነዉ እንዲባልልን፣ አመልካች በዚህ ክርክር ምክንያት የደረሰብን ወጪዎችና የጠበቃ አበል እንዲተካ እንዲወሰንልኝ በማለት በዝርዝር ተከራክሯል፡፡ የአሁን አመልካች የመልስ መልስ አቅርቧል፡፡

የጉዳዩ አመጣጥ ከፍ ሲል የተመለከተዉ ሲሆን ይህ ችሎት የግራ ቀኛቸዉን ክርክር አግባብነት ካላቸዉ የህግ ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ እንዲሁም የሰበር አቤቱታዉ ያስቀርባል ሲባል ከተያዘዉ ጭብጥ አንጻር እንደሚከተለዉ መርምሮታል፡፡ እንደመረመርነዉ ከፍ ሲል እንደተጠቀሰዉ የአሁን ተጠሪ ለክርክር ምክንያት የሆነዉን ገንዘብ ለአመልካች የሰጠሁት በብድር ነዉ፣ የብድር ዉል አለ ስለዚህ በዉሉ መሰረት አመልካች ይህን ገንዘብ ስላልከፈለኝ እንዲከፍለኝ የሚል ዳኝነት መጠየቁን መገንዘብ ይቻላል፡፡ አመልካች በበኩሉ ይህን ገንዘብ መዉሰዱን ሳይክድ ገንዘቡ የተከፈለዉ በጋራ ለሚናዘጋቸዉ የሙዚቃ ኮንሰርት የቅድሚያ ክፍያ ነዉ እንጂ ብድር አይደለም፣ የብድር ዉል የለም በማለት ተከራክሯል፡፡

የግራ ቀኛቸዉ ክርክር ይህ ከሆነ በዚህ ጉዳይ ምላሽ የሚሸዉ በሕጉ አግባብ የተቋቋመ የብድር ዉል አለ ወይስ የለም? የሚለዉ ነጥብ ነዉ፡፡ ከዚህ አንጻር የአሁን ተጠሪ የብድር ዉል መኖሩን ለማስረዳት በሥር ፍ/ቤት ያቀረበዉ የሰነድ ማስረጃ ሲታይ ሚያዚያ 6 ቀን 2000

ዓ.ም የሥር 2ኛ ተከሳሽ የፈረሙት የገንዘብ መቀበያ ደረሰኝ፣ በሥር 2ኛ ተከሳሽ ስም በሐዋላ የተለካ ገንዘብ የሚያሳይ ሰነድ እና የሰዉ ምስክሮች መሆናቸዉን የሥር ፍ/ቤት ዉሳኔ ግልባጭ ያሳያል፡፡ የአሁን አመልካች በበኩሉ ባቀረበዉ ክርክር ይህን ገንዘብ በብድር የወሰደ ሳይሆን ለሙዚቃ ኮንሰርት የቅድሚያ ክፍያ የተከፈለ ነዉ በማለት ይህንኑ ለማስረዳት የሰዉ ምስክሮችን የቆጠረ መሆኑን የሥር ዉሳኔ ግልባጭ ያመለክታል፡፡ ከግራ ቀኛቸዉ ክርክር አንጻር የአሁን ተጠሪ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ.259 (1) መሰረት በሕጉ አግባብ የተቋቋመ የብድር ዉል መኖሩን በቅድሚያ የማስረዳት ሸክም እንዳለበት የሚያከራክር አይሆንም፡፡ አመልካች ደግሞ በሕግ አግባብ የተቋቋመ የብድር ዉል እንደሌላ አለኝ የሚለዉን ማስረጃ አቅርቦ የማስረዳት ሸክም እንዳለበት የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ.259 (2) ሥር ተመልክቷል፡፡ በሥር ፍ/ቤት የተረጋገጠዉ ፍሬ ነገር በሕጉ አግባብ የተቋቋመ የብድር ዉል መኖሩን የሚያረጋግጥ መሆን አለመሆኑን መፈተሹ አስፈላጊ ነዉ፡፡

እንደሚታወቀዉ የሚያልቅ ነገር ብድር በተመለከተ እንደአግባብነቱ ተፈጻሚነት ያለዉ የፍ/ብ/ሕ/ቁ.2471-2489 ድንጋጌዎች መሆናቸዉን ማየት ይቻላል፡፡ ስለሆነም የሚያልቅ ነገር የብድር ዉል አለ ለማለት በእነዚህ የህግ ድንጋጌዎች የተመለከቱትን አስገዳጅ ድንጋጌዎች ባከበረ መልኩ መፈጸሙ ሲረጋገጥ ብቻ ነዉ፡፡ በዚህ መሰረት የገንዘብ ብድር ዉል መኖሩን እና ክፍያ መፈጸሙን ለማረጋገጥ አግባብነት ያለዉን ማስረጃ ምን እንደሆነ የፍ/ብ/ሕ/ቁ.2472 ሥር ተደንግጎ እናገኛለን፡፡ በዚህ ድንጋጌ ንዑስ አንቀጽ 1 ሥር እንደተመለከተዉ ከ500 (አምስት መቶ) ብር በላይ የተደረገዉን የገንዘብ ብድር ዉል ለማስረዳት የሚቻለዉ የብድር ዉሉን ጽሑፍ በማቅረብ ወይም በፍ/ቤት በተደረገ የእምነት ቃል ወይም መሓላ እንደሆነ ነዉ፡፡ የዚህ ድንጋጌ ንዑስ አንቀጽ 2 ደግሞ ለብድር ዉል ማናቸዉም ሌላ ዓይነት ማስረጃ ለማቅረብ እንደማይቻል ደንግጓታል፡፡ እንዲሁም ከብር 500 (አምስት መቶ) በላይ የመክፈል ነገር ማስረዳት የሚቻለዉ በዚሁ አግባብ መሆን እንዳለበት የዚህ ድንጋጌ ንዑስ አንቀጽ 3 ያመለክታል፡፡ በመሆኑም ተዋዋይ ወገኖች በመካከላቸዉ የገንዘብ ብድር ዉል ለማድረግ መፈለጋቸዉን ሙሉ ፈቃዳቸዉን ተከትሎ የተፈጸመ መሆን እንዳለበት በፍ/ብ/ሕ/ቁ. 1678 (ሀ) እና 1679 እና ተከታዮቹ ድንጋጌዎች ያስገነዝባሉ፡፡ ተዋዋይ ወገኖች በዚህ አግባብ የገንዘብ ብድር ዉል ለማድረግ ፈቅደዉ አዉቀዉ ገብቷቸዉ ዉል ያደረጉ እና ዉሉም ደግሞ ከፍ ሲል በተጠቀሰዉ የፍትሓ ብሔር ሕግ ቁጥር 2472 አግባብ የተደረገ መሆን እንዳለበት መገንዘብ ያስፈልጋል፡፡

በዚህ አግባብ አሁን ወደ ተያዘዉ ጉዳይ ስንመለስ አመልካች እና ተጠሪ በክስ የተመለከተዉን ገንዘብ ብድር ዉል ለማድረግ ፈልገዉ እና አዉቃዉ የብድር ዉል ማድረጋቸዉን እና ይህም የብድር ዉል መኖሩን በፍ/ብ/ሕ/ቁ.2472 (1) መሰረት የሚያስረዳ አግባብነት ያለዉ ማስረጃ መቅረቡን የሚያመለክት ነገር የለም፡፡ የአሁን አመልካች የተጠቀሰዉ ገንዘብ የብድር ዉል የለም በማለት ክዶ እስከተከራከረ ድረስ ተጠሪ 20,000 (ሀያ ሺህ) ዶላር ብድር መኖሩን ለማስረዳት አግባብነት ያለዉ ማስረጃ ማለትም በጽሑፍ የተደረገ የብድር ዉል ወይም በፍ/ቤት የተሰጠ የእምነት ቃል ወይም መሓላ ማቅረብ ይጠበቅበታል፡፡ ነገር ግን አመልካች በዚህ አግባብ ያቀረበዉ ማስረጃ መኖሩን የሥር ፍ/ቤት ዉሳኔ አያመለክትም፡፡ ከሥር ፍ/ቤት ዉሳኔ መገንዘብ የሚቻለዉ ተጠሪ የብድር ዉል መኖሩን ለማስረዳት ያቀረበዉ ማስረጃ በሥር 2ኛ ተከሳሽ በሐዋላ የተላከ ገንዘብ፣ የሥር 2ኛ ተከሳሽ የፈረመችዉ መተማመኛ እና የሰዉ ምስክሮች ናቸዉ፡፡ እነዚህ ማስረጃዎች ደግሞ ከፍ ሲል በተጠቀሰዉ የሕግ ድንጋጌ ከብር 500 በላይ የሆነዉን የገንዘብ ብድር ዉል ለማስረዳት አግባብነት ያለዉ ማስረጃዎች አይደሉም፡፡ የግራ ቀኛቸዉ የሰዉ ምስክሮች ቃል ሲታይ በግራ ቀኛቸዉ መካከል የሙዚቃ ኮንሰርት የሥራ ግንኙነት እንደነበረ እና ገንዘቡም የሰጠዉ ከዚህ ግንኙነት ጋር በተያያዘ መሆኑን የሥር ፍ/ቤቶች ዉሳኔ ግልባጭ ያሳያል፡፡ በመሆኑም የአሁን ተጠሪ ከአመልካች ጋር በሕጉ አግባብ የተቋቋመ የ 20,000 (ሀያ ሺህ) ዶላር የብደር ዉል ማድረጋቸዉን አግባብነት ባለዉ ማስረጃ ማስረዳቱን የሥር ፍ/ቤት ዉሳኔ ግልባጭ የማያመለክት ሆኖ ሳለ የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት የብድር ዉል አለ በማለት የሰጠዉን ዉሳኔ እና የፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ይህን ዉሳኔ ማረም ሲገባዉ በዉሳኔ በማጽናት የሰጡት ዉሳኔ ከፍ ሲል የተጠቀሰዉን የሕግ ድንጋጌ የሚጥስ ነዉ ብለናል፡፡

ሲጠቃለል የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት እና የፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በግራ ቀኛቸዉ መካከል በሕጉ አግባብ የተቋቋመ የ 20,000 (ሀያ ሺህ) ዶላር የብድር ዉል መኖሩን የሚያስረዳ አግባብነት ያለዉ ማስረጃ ሳይቀርብ የብድር ዉል አለ በማለት አመልካች ይህን ገንዘብ ለተጠሪ እንዲከፍል የሰጡት ዉሳኔ መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመባቸዉ በመሆኑ የሚከተለዉ ተወስኗል፡፡

ዉሳኔ

የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ.ቁ.182820 በ5/11/2009 ዓ.ም የሰጠዉ ዉሳኔ እና ይህን ዉሳኔ በማጽናት የፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በመ.ቁ.147071 በ23/2/2010

ዓ.ም የሰጠዉ ትዕዛዝ መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመባቸዉ ስለሆነ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ.348 (1) መሰረት ተሽሯል፡፡

የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በመ.ቁ.92571 በ12/3/2009 ዓ.ም የሰጠዉ ዉሳኔ መሰረታዊ የህግ ስህተት ያልተፈጸመበት ስለሆነ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ.348 (1) መሰረት ጸንቷል፡፡

በአመልካች እና በተጠሪ መካከል በሕጉ አግባብ የተቋቋመ የ 20,000 (ሀያ ሺህ) ዶላር ብድር ዉል የለም ብለናል፡፡

በአመልካች እና በተጠሪ መካከላቸዉ በነበረዉ የሙዚቃ ኮንሰርት የሥራ ግንኙነት ጋር በተያያዘ በመ.ቁ.95218 ላይ ክርክር እንደነበር የተገለጸ በመሆኑ ያንን ክርክር ይህ ዉሳኔ የሚያግደዉ አይሆንም ብለናል፡፡

የዚህ ዉሳኔ ግልባጭ ለሥር ፍ/ቤቶች ይድረስ፡፡

ግራ ቀኛቸዉ በዚህ ችሎት የደረሰባቸዉን ወጪና ኪሳራ የየራሳቸዉን ይቻሉ፡፡

ጥር 9 ቀን 2010 ዓ.ም የተሰጠዉ የአፈጻጸም እግድ ትዕዛዝ በዚህ ዉሳኔ ተነስቷል፡፡ ይጻፍ፡፡

መዝገቡ ተዘግቷል፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

የሰ/መ/ቁ.109032

መስከረም 30/2009ዓ.ም

ዳኞች ፡- አልማው ወሌ

ተፈሪ ገብሩ

አብርሃ መሰለ

አብዬ ካሣሁን

እትመት አሠፋ

አመልካች (ቾች)፡- 1. አቶ ስማቸው ከበደ ⎫ ጠበቃ - ስንዱ ዓለሙ - ቀረቡ

2. ጂ.ኤች.ሲ.ሚክስ ኃ/የተ/የግ/ማህበር ⎭

ተጠሪ(ዎች) ፡- ኢንተርኮንቲኔታል ሆቴልስ ኮርፖሬሽን - ጠበቃ ኢዮብ ሐጎስ - ቀረቡ

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሠጥቷል፡፡

ፍርድ

የጉዳዩ መነሻ የሆነው ክርክር የተጀመረው በፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት ነው፡፡ በሥር ፍ/ቤት ተጠሪ ከሳሽ፤አመልካቾች ደግሞ ተከሳሽ በመሆን ተከራክረዋል፡፡ ተጠሪ በሥር ፍ/ቤት ያቀረበው ክስ ይዘት ፤ በአዋጅ ቁጥር 501/98 አንቀጽ 26 መሠረት በወቅቱ የንግድ ምልክት ምዝገባ ይሰጥ ከነበረው ከኢትዮጵያ ንግድ እና ኢንዱስትሪ ሚኒስቴር ከዚያም በኢትዮጵያ አእምሮአዊ ንብረት ጽ/ቤት እስከ መሥከረም 21 ቀን 2006 ዓ.ም ድረስ ታድሶ የሚገኝ ለ3ኛ ወገን የሆቴል አገልግሎት ለመስጠት የሚያችለው እና በኢትዮጵያ ግዛት ውስጥ ብቸኛ ባለቤት እና ተጠቃሚ የሚያደርገው ቁጥር 3741 የሆነ የንግድ ምልክት ሰርትፍኬት የተሰጠው መሆኑን፤ አመልካቾች በአዲስ አበባ ከተማ ኢንተርኮንቲኔንታል አዲስ አበባ ሆቴል በሚል ስም የሚታወቅ ሆቴል ያቋቋሙ እና ያስመዘገቡ መሆኑን፤ አመልካቾች በተጠሪው የንግድ ምልክት ስም በዘረጉት ድህረገጽ በአዲስ አበባ አለምዓቀፍ ኤርፖርት የውጭ እንግዶች መግቢያ በር ላይ በመለጠፍ እና መጓጓዣ በማቅረብ በተጠሪው የንግድ ምልክት ከህግ ውጪ አላግባብ በመጠቀም ላይ መሆናቸውን ገልጾ አመልካች በንግድ ምልክቱ መጠቀም እንዲያቆሙ፤ በተለያዩ ዕቃዎች እና በየቦታው ያሉትን የንግድ ምልክቶች እንዲያስወግዱ፤ በተጠሪው የንግድ

ምልክት ሥም የከፈቱትን ድሕረገጽ እንዲዘጉ እና ሆቴሉ ከተቋቋመበት ጀምሮ ያገኙትን የተጣራ ትርፍ እንዲከፍሉ እንዲወሰንባቸው ዳኝነት የጠየቀ መሆኑን የሚያሳይ ነው፡፡

አመልካቾች ለቀረበባቸው ክስ በሰጡት መልስ ተጠሪው የሕግ ሰውነት ስለሌለው ክስ ለመመለስ የሚያስችል መብት የለውም፤ በሁለት ዓመት ጊዜ ውስጥ ስላልቀረበ በይርጋ ይታገዳል፤ የንግድ ምልክቶቹም የተለያዩ ናቸው፤ ትክክለኛው የካሳ መጠንም በክሱ አልተመለከተም በማለት የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ አቅርበዋል፡፡ በፍሬ ነገሩም ላይ ዝርዝር መልስ ሰጥተዋል፡፡

ጉዳዩን በመጀመሪያ የተመለከተው ፍ/ቤት በኢትዮጵያ ውስጥ የሚሰራ የንግድ ድርጅት ሕጋዊ ሰውነት ያገኝ ዘንድ መመዝገቡ አስፈላጊ ነው፡፡ ተጠሪው በንግድ መዝገብ ካልተመዘገበ በቀር የንግድ ምልክት ሰርተፍኬት መያዙ ብቻ ሕጋዊ ሰውነት ሊያሰጠው አይችልም ፡፡ ተጠሪው በክስ ማመልከቻው ላይ በተገለጸው አድራሻ ላይ በተመለከተው ሐገር ሕግ መሠረት ተመዝግቦ ሕጋዊ ህልውና ያገኘ መሆኑን ገልጾ ያቀረበው ክርክር ሆነ ማስረጃ የለም፡፡ በመሆኑም ተጠሪ የሕግ ሰውነት የሌለው ድርጅት በመሆኑ መክሰስም ሆነ መከሰስ አይችልም በማለት ክሱን በብይን ውድቅ አድርጎታል፡፡

ተጠሪ በዚህ ብይን ቅር በመሰኘት ይግባኝ ለፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት አቅርቧል፡፡ አመልካቾችም በበኩላቸው በሥር ፍ/ቤት ያቀረብናቸው ሌሎች መቃወሚያዎች ያልተስተባበሉ እና የሥር ፍ/ቤትም ሌሎች መቃወሚያዎች ላይ ብይን ሳይሰጥ ያለፈ በመሆኑ በሌሎቹ መቃወሚያዎች ምክንያት ክሱ ተቀባይነት የለውም እዲባልልን በማለት መስቀለኛ ይግባኝ አቅርበዋል፡፡

ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት የግራቀኙን አቤቱታ ከመረመረ እና ተጠሪ በውጪ አገር ሕጋዊ ሰውነት የተሰጠው መሆኑን የሚያረጋግጥለትን ማስረጃ በትዕዛዝ ካስቀረበ በኃላ ተጠሪ በውጪ አገር ሕግ መሠረት የህግ ሰውነት የተሠጠው በመሆኑ እና የንግድ ምልክቱንም በባለሥልጣኑ መሥሪያ ቤት ያስመዘገበ በመሆኑ ከንግድ ምልክቱ ጋር በተያያዘ መብቱን ለማስከበር ክስ የማቀርብበት ምክንያት የለም በማለት የሥር ፍ/ቤት የሰጠው ብይን ሽሮ የስር ፍ/ቤት በቀሪ መቃወሚያዎች ላይ ብይን በመስጠት ክሱ የሚቀጥል ሆኖ ካገኘው ግራቀኙን በፍሬ ጉዳይ ላይ አከራክሮ የመሰለውን ይወስናል በማለት ጉዳዩን መልሶታል፡፡ የሰበር አቤቱታው የቀረበውም ይህንኑ ውሳኔ በመቃወም ነው፡፡

የአመልካቾች የሰበር አቤቱታ መሰረታዊ ይዘትም፡- በኢትዮጵያ ነዋሪ ያልሆነ ወይም ያልተመዘገበ ንግድ ያለው እንደ ኢትዮጰያ ተቆጥሮ በንግድ ምልክት ምዝገባ ወረቀቱ ሊሰራበት የሚችለው ተመዝግቤበታለሁ ከሚለው ሌላ ሀገር ጋር ኢትዮጵያ የእንካ ለእንካ ሥምምነት

ከኖራት ወይም ኢትዮጵያ አባል የሆነችበት ዓለም አቀፍ ውል ካለ ብቻ ነው፡፡ ተጠሪ ኢትዮጵያ እና አሜሪካ የእንካ ለእንካ ስምምነት አላቸው አላለም፤ የንግድ ማህበራት የሕግ ሰውነት ማግኘት ይችሉ ዘንድ በንግድ መዝገብ መመዝገብ ይገባቸዋል፤ ተጠሪው በኢትዮጵያ ውስጥ የተመዘገበ የንግድ ሥራ የለውም፤ የፌደራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በመ/ቁ 23626 የሰጠው ውሳኔም የንግድ ምልክት ምዝገባን አስመልክቶ በንግድ ህጉ እና አግባብነት ባላቸው ሌሎች ሕጎች የጠጠቀሱት አንቀጾች ትርጓሜ ያላገኙበት ስለሆኑ ከጉዳዩ ጋር አግባብነት የለውም፡፡ በመሆኑም የፌደራል ጠቅላይ ፍ/ቤት አግባብነት ያላቸውን የሕጉን ድንጋጌዎች በመጣስ የሰጠው ብይን መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈመበት ስለሆነ ሊታረም ይገባል የሚል ነው፡፡ የሰበር አቤቱታው ተመርምሮ በዚህ ችሎት መታየት የሚገባው ሆኖ ስለተገኘ ለተጠሪ ጥሪ ተደርጎለት ግራ ቀኙ በጽሁፍ እንዲከራከሩ ተደርጓል፡፡

የጉዳዩ አመጣጥ አጠር አጠር ባለ መልኩ ከላይ የተገለጸው ሲሆን ይህ ችሎትም የግራ ቀኙን ክርክር ለሰበር አቤቱታው መነሻ ከሆነው ውሳኔ እና ለጉዳዩ አግባብነት ካላቸው የሕግ ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ መርምሮታል፡፡ እንደመረመረው የዚህንም ችሎት ምላሽ የሚያስፈልገው ዋነኛ ነጥብ ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት ተጠሪው በውጪ አገር የተመዘገበ ድርጅት በመሆኑ እና የንግድ ምልክቱንም በባለሥልጣኑ መሥሪያ ቤት ያስመዘገበ ድርጅት ምልክቱ ጋር በተያያዘ መብቱን ለማስከበር ክስ የማያቀርብበት ምክንያት የለም በማለት የደረሰበት ድምዳሜ በአግባቡ ነው ወይስ አይደለም የሚለው ጭብጥ ሆኖ አግኝቶታል፡፡

ጉዳዩን እንደመረመርነው ተጠሪ በውጪ አገር የተመዘገበ ድርጅት ለመሆኑ እና የንግድ ምልክቱንም በባለሥልጣኑ መሥሪያ ቤት ተገቢውን መመዘኛ አሟልቶ ያስመዘገበ ለመሆኑ ፍሬ ነገርን ለማጣራት እና ማስረጃን የመመዘን ሥልጣን ባለው የበታች ፍ/ቤት ተረጋግጧል፡፡ አምካቾች ተጠሪ ክስ ለማቅረብ የሚያስችል መብት የለውም በማለት በዋነኝነት የሚከራከሩት ተጠሪ በኢትዮጵያ ውሥጥ የጠመዘገበ የንግድ ድርጅት አይደለም ኢትዮጵያ እና ተጠሪው የተመዘገበበት አገርም የእንካ ግንኙ ነት የላቸውም በሚል ነው፡፡ የንግድ ምልክት እና ምዝገባ አዋጅ ቁጥር 501/98 የወጣበት አንዱ ዓላማ በንግድ ሥራ ላይ የተሰማሩ ሰዎችን መልካም ሥም እና ዝና ለመጠበቅ በተመሣሣይ ዕቃዎች እና አገልግሎቶች መካከል መሣከርን ለማስወገድ መሆኑ ከአዋጁ መግቢያ መገንዘብ ይቻላል፡፡ ተጠሪ አዋጁ በሚፈቅደው አግባብ የንግድ ምልክቱን ያስመዘገበ በመሆኑ እና ድርጅቱ በተመዘገበበት አገር ሕጋዊ ሰውነት የተሰጠው በመሆኑ በአዋጅ አንቀጽ 26/1 እና 2 ድንጋጌ መሠረት ሌሎች ወገኖች የንግድ

ምልክቱን ወይም የንግድ ምልክቱን በሚመስል መለያ ሕዝብን ሊያሳስት በሚችል አኳሀን አላግባብ እንዳይጠቀሙበት ለማድረግ የሚያስችል መብት አለው፡፡ ከአዋጁ ዓላማ አኳያም ተጠሪ በኢትዮጵያ ውስጥ አለመመዝገቡን ምክንያት በማድረግ ክስ ሊያቀርብ አይችልም ሊባል የሚችልበት አግባብ የለም፡፡ አመልካቾች በኢትዮጵያ ነዋሪ ያልሆነ ወይም ያልተመዘገበ ንግድ ያለው እንደ ኢትዮጵያዊ ተቆጥሮ በንግድ ምልክት ምዝገባ ወረቀቱ ሊሰራበት የሚችለው ተመዝግቤበታለሁ ከሚለው ሌላ ሀገር ጋር ኢትዮጵያ የእንካ ለእንካ ሥምምነት ከኖራት ወይም ኢትዮጵያ አባል የሆነችበት ዓለም አቀፍ ውል ካለ ብቻ ነው በማለት ክርክር ያቀረቡ እና ይህ የክርክራቸው ሐሳብም በአዋጅ ቁጥር 501/98 አንቀጽ 2/4 እና 3 ላይ በግልፅ የተቀመጠ ቢሆንም የተጠሪ ክስ ጉዳዩ በቀረበለት ፍ/ቤት ተመርምሮ በአዋጁ መሠረት መብቱን ለማስጠበቅ የሚችል መሆን አለመሆኑ ውሣኔ የሚሰጥበት እንጂ ከወዲሁ ክስ ማቅረብ አይችልም ተብሎ ድምዳሜ የሚወሰድበት አይደለም፡፡

በሌላ በኩል አመልካቾች የንግድ ምዝገባ እና ፈቃድን አስመልክቶ የወጣው አዋጅ ቁጥር 686/2002 የንግድ ማህበራት የሕግ ሠውነት ማግኘት ይችሉ ዘንድ በንግድ መዝገብ መመዝገብ እንዳለባቸው ይደነግጋል በማለት መከራከሪያ አቅርበዋል፡፡ ሆኖም ይህ አዋጅ የተደነገገው ኢትዮጵያ ውስጥ የሚሰራበት የንግድ ሥራ ምዝገባ ሥርአትን አስመልክቶ እንጂ የንግድ ምልክት ምዝገባን አስመልክቶ የተደነገገ አይደለም፡፡ በአዋጁም ሆነ በንግድ ህጉ ላይ በውጪ አገር የተመዘገበ ድርጅት ኢትዮጵያ ውስጥ ካልተመዘገበ በቀር ክስ ለማቅረብ አይችልም በማለት አልተደነገገም፡፡

አመልካቾች የፌዴራሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በመ/ቁ.23626 የሰጠው ውሣኔም የንግድ ምልክት ምዝገባን አስመልክቶ በንድግድ ህጉ እና አግባብነት ባላቸው ሌሎች ሕጉች የተጠቀሱት አንቀጾች ትርጓሜ ያላገኙበት ስለሆኑ ከጉዳዩ ጋር አግባብነት የለውም በማለት ያቀረቡትን ክርክር ተጠቃሹን ውሣኔ መሰረት በማድረግ መርምረነወል፡፡ አመልካቾች በጠቀሱት የሰበር ውሣኔ የቀረበው ክርክር ከንግድ ምልክት ምዝገባ ጋር በተገናኘ የቀረበ ክርክር ሲሆን ፍ/ቤቱም ጉዳዩ የምዝገባ አስፈላጊ በኢትዮጵያ ውስጥየንግድ ስራን ለማካሔድ ነው፤ የንግድ ሥራ እና የነግድ ምልክት ማካሔድ የተለያዩ ተግባራ ናቸው፤ አመልካች በውጭ አገር ተመዝግቦ የህግ ሰውነት ያለው በመሆኑ በኢትዮጵያ ውስጥ የንግድ ምዝገባ ጥያቄ ቢያነስ አስቀድሞ ያገኘውን የህግ ሰወነት የሚያሳጣው አይደለም በማለት አመልካች ክርክር ለማቅረብ መብት አለው በማት ውሳኔ መስጠቱን የሚያሳይ ነው፡፡ ይህ ውኔ የንገድ ሥራ ምዝገባ እና

የንገድ ምልክት መዝገባ የተለያዩ ተግራ መሆናቸውን፤ የሕግ ሰውነት ያለው እና የንገድ ምልክቱን ያስመዘገበ ሰው ከንግድ ምልክት ጋር በተያያዘ ክስ ማቅረብ የሚችል መሆኑ የሚያሳይ፤ ተጠሪ ከንግድ ምልክት ምዝገባ ጋር አያይዞ ላቀረበ ክርክር አግባብነት ያለው ውሳኔ ነው ከሚባል በቀር አመልካቾች እንደገለጹት ለጉዳዩ አግባነት ያለው ውሳኔ አይደለም፡፡ ሲባል አይገባም፡፡

ሲጠቃለል የንግድ ምልክት እና ምዝገባ አዋጅ ቁጥር 501/98 እና የንግድ ምዝገባ እና ፈቃድን አስመልክቶ የወጣው አዋጅ ቁጥር 686/2002 የተደነገጉበት የየራሳቸው የሆነ ዓላማ ያላቸው በመሆኑ፤ ተጠሪ በውጪ አገር የሕግ ሰውነት የተሰጠው ድርጅት በመሆኑ እና የንግድ ምልክቱንም በሚመለከተው ባለስልጣን መሥሪያ ቤት ያስመዘገበ በመሆኑ የፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት ተጠሪ ክስ ለማቅረብ የሚያስች መብት አለው በማለት የሰጠው ውሳኔ ተገቢ ሆኖ አግኝተነዋል፡፡ በመሆኑም ተከታዩን ውሳኔ ሰጥተናል፡፡

<u>ውሳኔ</u>

የፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት በመ/ቁ.98150 ሕዳር 11 ቀን 2007 ዓ.ም በፌዴራሉ ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁ.134178 ታህሳስ 24 ቀን 2006 ዓ.ም የሰጠውን ብይን በመሻር የሰጠው ውሳኔ በፍ/ብ/ስ/ስ/ህ/ቁ.348/1/ መሰረት ጸንቷል፡፡

በዚህ ችሎት ለተደረገው ክርክር የወጣውን ወጪ እና ኪሳራ ግራ ቀኙ የየራሳቸውን ይቻሉ፡፡

በ20/05/207 ዓ.ም ተሰጥቶ የነበረው ዕግድ ተነስቷል፡፡ ይጻፍ፡፡

መዝገቡ ተዘግቷል፡፡ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ ብለናል፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ፅ/ወ

የኢትዮጲያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ የፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት

ሰበር ሰሚ ችሎት

የሰ/መ/ቁጥር 182772

ታህሳስ 29 ቀን 2013 ዓ.ም

ዳኞች፡- መዓዛ አሸናፊ

እትመት አሰፋ

ፀሐይ መንክር

ኑረዲን ከድር

መላኩ ካሣዬ

አመልካች ፡-ቡና ኢንተርናሽናል ባንክ

ተጠሪ ፡- የፌዴራል ፖሊስ የምሥራቅ ቀጠና ወንጀል ምርመራ

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍርድ

ይህ የሰበር መዝገብ ተከፍቶ ሊቀርብ የቻለው አመልካች በፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት ድሬደዋ ምድብ ችሎት ባስከበርኩት ንብረት ላይ የተሰጠ እግድ ይነሳልኝ በሚል አቅርቦት የነበረው አቤቱታ ተቀባይነት ሳያገኝ መቅረቱ እና በይግባኝም አለመታረሙ በተሰጠው ውሣኔ ላይ መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈፀመበት በመሆኑ በሰበር ታይቶ ይታረምልኝ ሲል አቤቱታ በማቅረቡ ነው፡፡

ጉዳዩ በመጀመሪያ ደረጃ ላየው ፍ/ቤት አመልካች አቀርቦት የነበረው አቤቱታ እንደሚያሳየው አቶ ዘሪሁን ላቀው መኮንን ለተባለ ግለሰብ ነሐሴ 29 ቀን 2007 ዓ.ም በተፈፀመ የመያዥ ውል መሠረት የሠ.ቁ ኢት 3-75500 የሆነ ተሽከርካሪን ግለሰቡ በሙስና ወንጀል በወንጀል በተከሰሱ ጊዜ ተጠሪ ይህን መኪና ያሳገደ በመሆኑ በታገደው ንብረት ላይ የቀዳሚነት መብት ስላለው እግዱ እንዲነሳለት አመልክቷል፡፡

ፍ/ቤቱም የታገደው ንብረት በሙስና ወንጀል የተገኘ ወይም በወንጀል በተገኘ ንብረት የተፈራ መሆን አለመሆኑ ገና ውሣኔ ያላረፈበት በመሆኑ በሙስና የተገኘ ወይም በሙስና በተገኘ ንብረት የተፈራ ከሆነ ደግሞ የተከሣሹ ንብረት ነው ለማለት ስለማይቻል ከወዲሁ ለባንኩ ዕዳ መክፈያ ይሸጥ በሚል የዕግድ ትዕዛዙን ለማንሳት አይቻልም በሚል አቤቱታውን ውድቅ በማድረግ ትዕዛዝ ሰጥቷል፡፡

አመልካች በስር ፍ/ቤት ትዕዛዝ ቅር ተሰኝቶ ለፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ይግባኝ ቅሬታውን ያቀረበ ሲሆን ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት ግራ ቀኙን አስቀርቦ እና ጉዳዩን መርምሮ ንብረቱ በሙስና ወንጀል ወይንም በወንጀል የተፈራ በሚል ጥርጣሬ የታገደ ከመሆኑ አኳያ የሙሰና ወንጀል ክርክሩ የመጨረሻ እልባት ባላገኘበት የንብረቱ እግድ የሚነሳበት አግባብ የለም በማለት የስር ፍ/ቤት ትዕዛዝን በማጽናት ወስኗል፡፡

አመልካች በስር ፍ/ቤት በተሰጠው ፍርድ ላይ የተፈፀመ መሰረታዊ የህግ ስህተት ይታረምልኝ ሲል ነሐሴ 20 ቀን 2011 ዓ.ም. የተፃፈ የሰበር አቤቱታ አቅርቧል፡፡ የአቤቱታው ይዘትም በአጭሩ፡- ባንኩ ለግለሰቡ ለሰጠው የብር 715000.00 ብድር ተመላሽ የሠ.ቁ. 03-75500 የሆነው ተሽከርካሪ በመያዥነት ይዟል፡፡ተሽከርካሪው በመያዥ የተያዘው የብድር ገንዘቡ ባይመለስ መኪናውን ሽጦ ገንዘቡን ለማስመለስ በመሆኑ፣ ብድሩን ሲሰጥ ንብረቱን አሳግዶ የቀዳሚነት መብት በንብረቱ ላይ ያለው በመሆኑ ሽጦ ለብድር መክፈያ እንዲያውለው እግድ እንዲነሳለት ጠይቋል፡፡

ንብረቱን እንዲመዘግብልን የፌዴራል ት/ባ/የአ/አ/ት/ቅ/መ/ቤት አቃቂ ቃሊቲ ክ/ከተማ ት/ጽ/ቤት አመልክተንም ቅ/ጽ/ቤቱ የባንኩን የመያዝ መብት በቀዳሚነት በ02/13/2007 ዓ.ም. አረጋግጦ የመዘገበ በመሆኑ ገንዘቡን በብድር ሰጥቷል፡፡

የስር ፍ/ቤት እግዱ አይነሳም ሲል የሰጠው ትዕዛዝ አዋጅ ቁጥር 434/97 አንቀጽ 16/ 3/ ስር ከተቀመጠው የእግድ ትዕዛዝ እንዲነሳ ወይም እንዲሻሻል ሊደረግ እንደሚችል ከተደነገገው ጋር የሚጣረስ በመሆኑ ጉዳዩ የመጨረሻ እልባት ባያገኝም በበቂ ምክንያት ላይ የተመሠረተ ከሆነ ፍ/ቤቱ ሊወስን እንደሚሽል የሚደነግግ ስለሆነ ከዚህ አንፃር ሊመለከትልን ሲገባ፣ የፍ/ቤቱ ትዕዛዝ አስቀድሞ ትርጉም ከተሰጠበት የሰ/መ/ቁ/ 81215 ጋር የሚቃረን በመሆኑ፣ አመልካች የመያዣ መብቱን ያስመዘገበው ጳጉሜን 02 ቀን 2007 ዓ.ም. ሆኖ ፍ/ቤቱ እግድ የሰጠው ደግሞ ግንቦት 28 ቀን 2009 ዓ.ም. በመሆኑና ንብረቱን አስቀድሞ አመልካች ካሳገደ በኋላ መሆኑ፣ ባንኩ ንብረቱን ሲያሳግድ ከማንም አካል በንብረቱ ላይ እግድ የሌለ መሆኑ ሰበር

አስቀድሞ ትርጉም ከሰጠበት የሰ/መ/ቁ/ 16218 ጋር ተገናዝቦ መወሰን ሲገባው እግድ አይነሳም ተብሎ መወሰኑ ስህተት በመሆኑ ሊታረምልን ይገባል ሲል ጠይቋል፡፡

አቤቱታው በሰበር አጣሪ ችሎቱ ተመርምሮ አመልካች አቶ ዘሪሁን ላቀው ለሰጠው ብድር አመላለስ በመያዣ ውል መሠረት ተበዳሪ ያስያዘው ተሽከርካሪ ላይ የተሰጠው የእግድ ትዕዛዝ እንዲነሳለት አመልካች ያቀረበው አቤቱታ በስር ፍ/ቤት ውድቅ የተደረገበትን አግባብነት ከሰ/መ/ቁ/ 81215 ከተሰጠው ትርጉም አንፃር ለመመርመር ሲባል መልስ ሰጪን ያስቀርባል ተብሎ ጭብጥ በመያዙ መነሻነት መዝገቡ ለችሎቱ ሊቀርብ ችሏል፡፡

አቤቱታው ከማስቀረቢያ ነጥቡ ጋር ለተጠሪ ደርሶት መልስ እንዲያቀርብ መጥሪያ ቢላክለትም ሳይቀርብ በመቅረቱ መልሰ የማቅረብ መብቱ ታልፏል፡፡ የፌ/ጠቅላይ ዐቃቤ ሕግ በክርክሩ ጣልቃ ልግባ ሲል አቤቱታ ያቀረበ ቢሆንም በስር ፍ/ቤት ተከራካሪ ያልነበረ በመሆኑ በሰበር ደረጃ ጣልቃ ልግባ ሲል ያቀረበውን አቤቱታ ችሎቱ ስላልተቀበለው ውድቅ አድርጐታል፡፡

የጉዳዩ አመጣጥ በአጭሩ ከላይ የተመለከተውን ሲመስል እኛም የቀረበውን አቤቱታ ከስር ፍ/ቤት ትዕዛዝ ከጉዳዩ ጋር አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች አንፃር እንደሚከተለው መርምረናል፡፡

እንደመረመርነው አመልካች አቀርቦት የነበረው አቤቱታ እንደሚያሳየው አቶ ዘሪሁን ላቀው መኮንን ለተባለ ግለሰብ ነሐሴ 29 ቀን 2007 ዓ.ም በተፈፀመ የመያዥ ውል መሠረት የሠ.ቁ ኢት 3-75500 የሆነ ተሽከርካሪን ግለሰቡ በሙስና ወንጀል በወንጀል በተከሰሱ ጊዜ ተጠሪ ይህን መኪና ያሳገደ በመሆኑ ከመከሰሱና ተጠሪ ንብረቱን ከማሳዱ አስቀድሞ በታገደው ንብረት ላይ የቀዳሚነት መብት ስላለው እግዱ እንዲነሳለት አመልክቷል፡፡

ከማስቀረቢያ ነጥቡ አንፃር አመልካች በተሽከርካሪው ላይ የተሰጠው የእግድ ትዕዛዝ እንዲነሳለተ ያቀረበው አቤቱታ በስር ፍ/ቤት ውድቅ መደረጉ ተገቢ ነው ወይንስ አይደለም? የሚለውን ነጥብ በሰበር ደረጃ በጭብጥነት ተይዞ ሊመረመር የሚገባው ሆኖ ተገኝቷል፡፡

በአንድ በማይንቀሳቀስ እና ልዩ ተንቀሳቃሽ ንብረት ላይ በሕግ አግባብ የተቋቋመ የመያዣ መብት በሕግ ጥበቃ የሚደረግለት ስለመሆኑ ከፍ/ብ/ሕ/ቁጥር የፍ/ሕ/ቁጥር 2828፣2857/1/ እና 3059 ስር ከተመለከቱት ድንጋጌዎች ይዘት ያሳያሉ፡፡ በሕግ አግባብ የተቋቋመው የመያዣ ውል መኖሩ ከተረጋገጠ ደግሞ ይኼው መብት ያለው ሰው ከሌላው ሰው የቀደመ መብት ያለው መሆኑን የድንጋጌዎቹ ጣምራ ንባብ ያስረዳል፡፡ በባንክ በመያዣ ስለተያዙ

የማይንቀሳቀሱ የሚንቀሳቀስ ንብረቶችን አስመልክቶ በወጣው አዋጅ ቁጥር 97/90 አንቀጽ 3 ሲታዩ ደግሞ ባንክ በመያዣ የያዛቸውን ንብረቶች እዳው ሳይከፈለው በቀረ ጊዜ የ30 ቀን ማስጠንቀቂያ ለተበዳሪው በመስጠት ያለማንም ጣልቃ ገብነት በመያዣ የያዘውን ንብረት በመሸጥ ገንዘቡን ገቢ ማድረግ እና ከዚህም ሌላ መያዣ የተቀበለ ባለገንዘብ ከመያዣው ሽያጭ ዋጋ ከሌሎች ባለገንዘቦች ቀድሞ የመቀበል መብት እንዳለውም በፍ/ብ/ሕ/ቁ 2857/1/ ላይ ተደንግጓል፡፡ ከእነዚህ ድንጋጌዎች አንጻር አመልካች ለብድር አከፋፈል በመያዣነት በያዘው ንብረት ላይ የቀደምትነት መብት እንዳለው መገንዘብ ይቻላል፡፡

ወደያዝነው ጉዳይ ስንመለስ ተጠሪ አቶ ዘሪሁን ላቀው መኮንን የተባሉ ግለሰብን በሙስና ወንጀል የከሰሰ ሲሆን ለንብረት ማካካሻ ይሆን ዘንድ በግለሰቡ ስም ተመዝግቦ የሚገኘውን እና አመልካች አስቀድሞ ግለሰቡ ለተበደሩት 715,000.00 የዕዳ አመላለስ በሚል በመያቸዣነት የያዘውን የሠ.ቁ. 03-75500 ኢት ተሽከርካሪን በፍ/ቤት አሳግዷል፡፡

የአመልካች ጥያቄም ለዕዳ መክፈያነት የያዝኩትን ንብረት ዕግድ የተሰጠበት በመሆኑ ዕግዱ ተነስቶልኝ ሽጨ ዕዳውን ተመላሽ ላድርግ የሚል ነው፡፡

አመልካች ለግለሰቡ ብድሩን የሰጠው ለእዳው መልካም አመላለስ ይረዳው ዘንድ ተሽከርካሪውን በመያዣ የያዘው በንብረቱ ላይ ምንም ዓይነት ዕዳ እና እገዳ የሌለበት መሆኑን አጣርቶ ከመሆኑም በላይ በግለሰቡ ላይ ተጠሪ ክስ የመሰረተውም ብድሩ ከተሰጠ በኂላ መሆኑ የሚያከራክር ሆኖ አልተገኘም፡፡

በዚህ ሰበር ሰሚ ችሎት በመ/ቁ/ 81215 መዝገብ ላይ በባንክ በመያዣነት የተያዘ ተሽከርካሪ በሌላ በኩል የጉምሩክ ደንብ በመተላለፍ ወንጀል ባለቤቱ ጥፋተኛነቱ ተረጋግጦበት ተሽከርካሪውም በመንግስት እንዲወረስ ውሣኔ የተሰጠበት እንደሆነ በህግ ፊት ቅድሚያ ተሰጥቶት ሊፈፀም ስለሚገባው ጉዳይ. በባንክ በመያዣነት የተያዘ ተሽከርካሪ ከመያዣው በኂላ በኮንትሮባንድ ወንጀል ምክንያት ለመንግስት ውርስ እንዲሆን በፍ/ቤት የመጨረሻ ፍርድ ባረፈበት ጊዜ ባለመያዣው ንብረቱን በመያዣነት የያዘው አካል የቀዳሚነት መብት ያለው መሆኑን በመግለጽ አስገዳጅ የህግ ትርጉም ተሰጥቶበታል፡፡

ይህ ከሆነ ደግሞ ከላይ እንደተመለከትነው የፍ/ብ/ሕ/ ድንጋጌዎቹ ስለመያዣ መብት የደነገጉትን ስንመለከት እና ሰበር ከሰጠው ትርጉም አኳያ ባንኩ በያዘው ንብረት ላይ የቀዳሚነት መብት ያለው መሆኑን የሚያሳዩ በመሆኑ የሰሌዳ ቁጥሩ በተጠቀሰው ንብረት ላይ አመልካች የቀደምትነት መብት ይኖረዋል፡፡ በመሆኑም አስቀድሞ አመልካች/ ባንኩ/ ለዕዳው መልካም

አመላለስ ሲል በንብረቱ ላይ ሌላ ጠያቂ የሌለበት መሆኑን አረጋግጦ ብድር ያበደረ መሆኑ የተረጋገጠ በመሆኑ አንድ ጊዜ ንብረቱን በመያዣነት ከመዘገበ እና ገንዘቡን ወጪ አድርጐ ለተበዳሪው ከከፈለ በኋላ ሌላ ገንዘብ ጠያቂ ካለ በህግ በተሰጠው የቀደምትነት መብት ደረጃ መሠረት ከሚጠይቅ በቀር ባንኩ ባስከበረው ንብረት ላይ ዕግድ በማሰጠቱ ብቻ ባንኩ የቀደምትነት መብቱን የሚያጣበት ህጋዊ ምክንያት የሌለ በመሆኑ ባንኩ ተሽከርካሪው በሙስና በተገኘ ገንዘብ የተገዛ መሆኑን አስቀድሞ ያውቅ እንደነበረ ካልተረጋገጠ በቀር በስር ፍ/ቤቶች በንብረቱ ላይ የተሰጠው ዕግድ ሊነሳ አይገባም ሲሉ የደረሱበት መደምደሚያ መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈፀመበት በመሆኑ ሊታረም የሚገባው ነው ብለን ተከታዩን ወስነናል፡፡

ውሣኔ

የፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በመ/ቁ/171066 በ12/11/2011 ዓ.ም. በዋለው ችሎት የሰጠው ፍርድ እና የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁ/ 12782 ታህሳስ 15 ቀን 2011 ዓ.ም. በዋለው ችሎት የሰጠው ትዕዛዝ በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ/ 348/1/ መሠረት ተሽሯል፡፡

አመልካች ለብድር ዕዳ መያዣነት በያዘው የአቶ ዘሪሁን ላቀው መኮንን ንብረት የሠ.ቁ. ኢት-3-75599 በሆነው ሲኖትራክ ተሽከርካሪ ላይ በፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት ክርክር እየተደረገበት ባለው የመ/ቁ/ 12782 በሆነው መዝገብ ላይ የተሰጠው ዕግድ ሊነሳ ይገባል ብለን ወስነናል፡፡

የሚያከራክረው መኪና በሙስና የተገኘ ነው የሚባል ከሆነ መኪናው ተሸጦ አመልካች ከሚፈልገው የዕዳ ተመላሽ ተራፊ ገንዘብ ካለ እና በግለሰቡ ላይ የወንጀል ጥፋተኝነት ውሣኔ ከተሰጠ ተጠሪ የተረፈውን ገንዘብ የመጠየቅ እንዲሁም የተሽከርካሪውን ቀሪ ዋጋ ያክል ከተሽከርካሪው ባለንብረት ሌላ ንብረት ላይ የመጠየቅ መብቱን ይህ ውሣኔ አያግደውም ብለናል፡፡

ግራ ቀኙ በዚህ ሰበር ሰሚ ችሎት ያወጡት ወጪ ካለ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል፡፡

የውሣኔው ትክክል ግልባጭ ለስር ፍ/ቤቶች ይድረስ፡፡

መዝገቡ ውሣኔ ስላገኘ ተዘግቷል ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊሪማ አለበት

የሰ/መ/ቁ. 213835

መጋቢት 27 ቀን 2014 ዓ.ም

ዳኞች ፡- ብርሀኑ አመነው

ተሾመ ሽፈራው

ሀብታሙ እርቅይሁን

ብርሀኑ መንግስቱ

ነፃነት ተገኝ

አመልካች- የኢትዮጵያ ንግድ ባንክ- ነ/ፈጂ ኤልሳቤጥ ጌታቸው

ተጠሪዎች- 1. ሲ ጂ ሲ አቨርሲስ ኮንስትራክሽን ሊሚትድ- ጠበቃ ጥላሁን ሰቦቃ

2. ወጋገን ባንክ አ.ማ - ነ/ፈጂ አዲሱ ሀሰን

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍ ር ድ

ጉዳዩ ቼክን የሚመለከት ሲሆን ክርክሩ በተጀመረበት በፌደራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት 1ኛ ተጠሪ ከሳሽ፣ አመልካች ተከሳሽ፣ እንዲሁም 2ኛ ተጠሪ እና ሌሎች ሁለት ሰዎች ጣልቃ ገብ በመሆን የተከራከሩ ሲሆን 1ኛ ተጠሪ ባቀረበው ክስ በአመልካች ባንክ ቦሌ መድኃኒዓለም ቅርንጫፍ ካስከፈትኩት ሂሳብ ውስጥ ብር 221,054.40 ቁጥሩ EG 23310195 በሆነ ቼክ ለተክለኃይማኖት ደረጃ ሶስት የጭነት ትራንስፖርት ባለቤቶች እንዲከፈል ያዘዝኩ ቢሆንም ማህበሩ ቼኩን ለክፍያ ለአመልካች ሲያቀርብ ለክፍያ ከቀረበው ቼክ ጋር ተመሳሳይ ቁጥር ለያዘ እና 1ኛ ተጠሪ አውጥቶታል በተባለ ቼክ በቀን መጋቢት 12 ቀን 2010 ዓ.ም ብር 1,800,000.00 ኃይለመለኮት አርያም ለተባለ ግለሰብ ክፍያ ፈጽሚያለሁ በማለት ክፍያ እንዲፈፀምለት ትዕዛዝ ለሰጡለሁለት ማህበር ክፍያ ሳይፈጽም ቀርቷል፤ አመልካች ክፍያ ፈፅሜለታለሁ የሚለው ቼክ በ1ኛ ተጠሪ እጅ የሚገኘው የቼክ ጥራዝ አካል አይደለም፤ ሰነዱንም አላውቀውም፤ ስለሆነም አመልካች የቀረበት ቼክ ላይ ያለው ፊርማ የሂሳቡ ባለቤቶች መሆኑን ሳያረጋግጥ፣ በዳበረው አሰራርም ክፍያው እንዲፈፀም የማረጋገጫ እና የጽሁፍ ማሳወቂያ ደብዳቤ እንዲደርሰኝ ሳያደርግ ያለአግባብ የከፈለውን ገንዘብ ወጪ ከተደረገበት ጊዜ አንስቶ ከሚታሰብ ህጋዊ ወለድ ጋር እንዲከፍል ተብሎ ይወሰንልኝ በማለት ዳኝነት ጠይቋል።

አመልካች በበኩሉ በቀን ጥር 22 ቀን 2011 ዓ.ም ጽፎ በሰጠው መልስ የቼኩ ክፍያ የቀረበው ለወጋገን ባንክ ቦሌ ቅርንጫፍ ሲሆን በቅድሚያ የታዘዘው ኃይለማርያም አርያም ለተባለ ግለሰብ ነው፤ በኋላም ተላልፎ ወይም በጀርባ ተፈርሞ የተከፈለው ከድጃ አብዱራህማን ለተባለች ግለሰብ ወጋገን ባንክ ቦሌ መድኃኒዓለም ቅርንጫፍ በከፈተችው ቁጥሩ 01734649230101 በሆነ ሂሳብ አማካኝነት ነው፤ ወጋገን ባንክ የላከው ቼክ ትክክለኛ እና ለክፍያ ብቁ ስለመሆኑ በቼኩ ጀርባ ላይ በባንኩ ሰራተኞች ፊርማ ለክፍያ ማረጋገጫ የሚሆነውን ለማስገባት ተቀብለናል የሚል ማህተም ቼኩ ላይ ተመቶበት ነበር፤ ለክሱ ምክንያት የሆነውን ቼክም ሆነ የክፍያ ማረጋገጫ ሰነዱን የተለያዩ ቅፆችን በመሙላት ጥርጣሬዎችን በመዝጋት በደንበኛው ጉዳይ ላይ እምነት እንዲኖረን በማድረግ ክፍያውን እንድንፈጽም ያደረገ በመሆኑ ኃፊነት ያለበት ወጋገን ባንክ ነው፤ 1ኛ ተጠሪ ሂሳቡን እንዲያንቀሳቅሱ የፈቀደላቸውን ግለሰቦች ያሳወቀን ሲሆን በቼኩ ላይ ያለው ፊርማ እና ግለሰቦቹ የሰጡት ናሙና የፊርማ ተመሳሳይ ነው፤ ፊርማውን በእይታ ብቻ ከማመሳከር ባለፈ የምናረጋግጥበት የተለየ የቴክኒክ መሳሪያ የለንም፤ ክፍያውን የፈፀምነውም የተለመደውን አሰራር ተከትለን ሲሆን ክፍያውን ለማረጋገጥ ለአመልካች ስልክ ለመደወል ያደረግነው ጥረት አልተሳካም፤ የሂሳብ እንቅስቃሴውን የሚያሳይ የሂሳብ መግለጫ ለ1ኛ ተጠሪ የተላከለት ቢሆንም በ15 ቀን ውስጥ ቅሬታውን አልገለፀም፤ ይህም በወጪና ገቢው ላይ የተስማማ መሆኑን ያሳያል፤ ስለሆነም ከሳሽ ራሱ ኃላፊ ነው ወይም ጣልቃ ገቦችን ከሶ መጠየቅ አለበት ከሚባል በስተቀር ኃላፊነት የለብኝም በማለት ተከራክሯል፡፡

በአመልካች ጠያቂነት 2ኛ ተጠሪ ወደ ክርክሩ ጣልቃ ገብቶ ባቀረበው መልስ ለክርክሩ መነሻ የሆነውን ቼክ 1ኛ ተጠሪ በአመልካች ባንክ በከፈቱት ሂሳብ ላይ የተሰጠ ሲሆን በተለመደው አሰራር የቼኩን ትክክለኛነት እና የፈራሚዎቹን ማንነት ማረጋገጥ ያለበት አመልካች ነው፤ እኛ የቼኩን ትክክለኛነት እና ለክፍያ ብቁ መሆኑን ልናረጋግጥ የምንችልበት አግባብ የለም፤ ለክርክሩ መነሻ የሆነው ቼክ የተከፈለው Real Time Gross Settlement በተባለ እና በኢትዮጵያ ብሔራዊ ባንክ በተቀረፀ ስርዓት ነው፤ ስርዓቱ አንድ ቼክ እንዲከፈለው የታዘዘለት ሰው ሂሳብ ወደ ከፈተበት ባንክ በመቅረብ ክፍያው ወደ ሂሳቡ እንዲከፈል ቼኩን ለባንኩ የሚያስረክብበት እና ቼኩን የተቀበለው ባንክ ደግሞ እንዲከፈል ለታዘዘው ባንክ በመስጠት ከፋዩ ባንክ የቼኩን ትክክለኛነት ካረጋገጠ በኋላ ክፍያ የሚፈፀምበት ስርዓት ነው፤ ቼኩን የተቀበለው ባንክ በቼኩ ጀርባ ላይ ማህተም የሚያደርግ እና ቼኩን ከተከፋዩ ላይ የተቀበለ ስለመሆኑም የማረጋገጫ ሰነድ መስጠቱ ብቻውን የቼኩን ትክክለኛነት የሚያረጋግጥ አይደለም፤ ስለሆነም

ኃለፊነት የለብንም በማለት ተከራክሯል። ሌሎቹን ጣልቃገቦች በሚመለከት ሊቀርቡ ባለመቻላቸው ጉዳዩ በሌሉበት እንዲቀጥል ትዕዛዝ ተሰጥቷል።

ጉዳዩ በመጀመሪያ የቀረበለት የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤትም ከግራ ቀኝ በዚህ መልኩ የቀረበዉን ክርክር እና ማስረጃ ከመረመረ በኂላ አመልካች በቼኩ ላይ የተመለከተዉን ገንዘብ ለአቅራቢዎቹ ከመክፈሉ በፊት ለክፍያ በቀረበዉ ቼክ ላይ የሰፈረዉ ፊርማ 1ኛ ተጠሪን በመወከል በሚፈርሙት ፈራሚዎች የተፈረመ መሆን ያለመሆኑን የማረጋገጥ ኃላፊነት ያለበት ሲሆን፣ ይህም ለማድረግ የተለየ ሳይንሳዊ አካሄድ አመልካች እንዲከተል ባይጠበቅበትም በቼኩ ላይ የተመለከተዉን ፊርማ የቼኩ ፈራሚዎች ከሰጡት የፊርማ ናሙና አንፃር በዓይን አይቶ ተመሳሳይ መሆኑን ማረጋገጥ እንደሚቻል፤ በዚህ ረገድ ለክፍያ በቀረበዉ ቼክ ላይ የተመለከተዉ ፊርማ በሲስተም ዉስጥ ካለዉ የፈራሚዎች ፊርማ ናሙና ጉዳዩን በያዘዉ ዳኛ ሲታይ የማይመሳሰል መሆኑን መረዳት እንደሚቻል፤ በዓይን እይታ የማይመሳሰል መሆኑን መረዳት እየተቻለ በቸልተኝነት ክፍያዉን በመፈጸም የአመልካች ባንክ በፈጸመዉ ጥፋት ለ1ኛ ተጠሪ ኃላፊነት አለበት። 2ኛ ተጠሪ የክፍያ ማረጋገጫ ደብዳቤ ለአመልካች የላከለት 2ኛ ተጠሪ ስለመሆኑ ባያከራክርም 2ኛ ተጠሪ የ1ኛ ተጠሪን ገንዘብ በአደራ አስቀምጦ በቀጥታ ክፍያ የፈፀመ ባለመሆኑ የቼኩን ትክክለኛነት የማረጋገጥ ግዴታ የለበትም፤ ላረጋግጥ ቢልም የቼኩ ፈራሚዎች የፊርማ ናሙና ስለሌለው አይችልም፤ 2ኛ ተጠሪ የማይመለከተውንና የማይችለውን ነገር ለምን አላደረግክም ተብሎ ኃላፊነት አለብህ ሊባል የሚችልበት የህግ ወይም የውል ምክንያትም የለም፤ የስር 2ኛ እና 3ኛ ጣልቃ-ገቦች አከራካሪውን ገንዘብ የወሰዱት በሃሰት የተዘጋጀ ቼክ እና የክፍያ ማረጋገጫ ደብዳቤዎችን ተጠቅመው ስለመሆኑ በማስረጃ የተረጋገጠ ሲሆን ግለሰቦቹ ቀርበው አላስተባሉም፤ አመልካችም በንግድ ህግ ቁጥር 898(1) እና በፍትሐብሔር ህግ ቁጥር 2786(1) መሠረት ገንዘቡን የመክፈል ኃላፊነት አለበት፤ የኃላፊነቱን ሁኔታ በሚመለከት ሶስቱም ማለትም አመልካች፣ የስር 2ኛ እና 3ኛ ጣልቃ-ገቦች በአንድነትና በነጠላ ኃላፊነት አለባቸው በማለት ወስኗል። አመልካች በዚህ ውሳኔ ባለማስማማት ይግባኙን ለፌደራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ያቀረበ ቢሆንም አቤቱታው ተሠርዞበታል። ለዚህ ፍርድ መነሻ የሆነው የሰበር አቤቱታ የቀረበውም ይህንኑ በመቃወም ለማስለወጥ ነው። አመልካች በጳጉሜን 03 ቀን 2013 ዓ.ም ጽፎ ባቀረበው 06 ገጽ የሰበር አቤቱታ በስር ፍርድ ቤቶች ተፈጽመዋል ያላቸውን ስህተቶች በመዘርዘር በዚህ ችሎት እንዲታረሙለት ጠይቋል። የአቤቱታው ይዘትም በአጭሩ ገንዘቡን ስንከፍል በተለመደው አሰራር እና በህጉ መሠረት የቼኩን ትክክለኛነት በማረጋገጥ፣ በቼኩ ላይ ያለውን ፊርማ የ1ኛ ተጠሪ ፈራሚዎች ከሰጡት ናሙና ጋር በአይን

እይታ በማመሳከር ከፍለን እንዲሁም ይህንኑ የሚሳይ የሰነድ ማስረጃ አቅርበን እያለ ማስረጃ እንዳልቀረበ ተደርጎ ውሳኔ መስጠቱ፤ 2ኛ ተጠሪ የደንበኛዬን አድራሻ እና ማንነት አረጋግጫለሁ በማለት መሃተብ መትቶ ለአመልካች ልኮ እያለ የአንደኛ ተጠሪን ገንዘብ በአደራ አስቀምጦ በቀጥታ የከፈለ ባለመሆኑ የቼኩን ትክክለኛነት የማረገገጥ ግዴታ ስለሌበት ኃላፊነት የለበትም መባሉ መሠረታዊ የህግ ስህተት ስለሆነ ሊታረም ይገባዋል የሚል ነው፡፡

ጉዳዩም በሰበር አጣሪ ችሎት ተመርመሮ የስር ፍርድ ቤት 2ኛ ተጠሪን ከኃላፊነት ነፃ ያደረገበት አግባብ መጣራት አለበት ተብሎ ለዚህ ሰበር ችሎት ቀርቧል፡፡ በዚሁም መሠረት ተጠሪዎች መልስ እንዲሰጡበት ተደርጎ 1ኛ ተጠሪ በቀን 22/05/2011 ዓ.ም ጽፎ ባቀረበው መልስ የሰበር አመልካቹ የቼክ ሰነዱ ከ1ኛ ተጠሪ እጅ ጠፍቶ ነበረ በማለት በስር ፍርድ ቤት ያላነሳውን የፍሬ ነገር መከራከሪያ ነጥብ በማንሳት መከራከሩ ስነ-ስርዓታዊ አይደለም፤ ያነሳቸው የቅሬታ ነጥቦችም ፍሬ ነገርን እና ማስረጃን የሚመለከቱ በመሆኑ ይህ ሰበር ችሎት ጉዳዩን የማየት ስልጣን የለውም፤ ገንዘቡን ለ1ኛ ተጠሪ የመተካት ሙሉ ኃላፊነት ያለበት አመልካች ራሱ ነው ሲል የተከራከረ ሲሆን 2ኛ ተጠሪ በበኩሉ አመልካች በስር ፍርድ ቤት ያላነሳውን ክርክር በማንሳት መሠረታዊ የህግ ስህተት ተፈጽሟል ሲል ያቀረበው ክርክር ተገቢነት የለውም፤ አመልካች ባቀረበው አቤቱታ በብሔራዊ ባንክ የወጣውን መመሪያ ቁጥር 46/2010 የትኛውን ድንጋጌ እንደጣሰ ያቀረበው ክርክር የለም፤ በአከራካሪ ቼክ ክፍያ የተፈፀመላትን ግለሰብ ሂሳብ ስንከፍት በመመሪያው መሠረት ሁሉንም ቅድመ ሁኔታዎች አሟልተን ነበር፤ በቼኩ ጀርባ ላይ ማህተም ማድረጋችን ብቻውን ዋስትና እንደሰጠን የሚያስቆጥርብን ካለመሆኑም በላይ በብሔራዊ ባንክ መመሪያ ውስጥ የሌለ ሃሳብ ነው የሚሉ እና ሌሎች በስር ፍርድ ቤት ያነሳቸውን መከራከሪያዎች በመድገም በስር ፍርድ ቤቶች የተሰጠው ውሳኔ ሊፀና ይገባል በማለት ተከራክሯል፡፡ አመልካችም የሰበር አቤቱታውን በማጠናከር የመልስ መልስ ሰጥቶ ተከራክሯል፡፡

ከስር ጀምሮ የጉዳዩ አመጣጥ እና የግራ ቀኙ ክርክር ይዘት አጠር አጠር ባለ መልኩ ሲታይ ከፍ ሲል እና ለጉዳዩ አግባብነት ካላቸዉ ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ መዝገቡን እንደሚከተለዉ መርምሮታል፡፡ እንደመረመረዉም 1ኛ ተጠሪ ባቀረበዉ ክስ ለጠየቀዉ ዳኝነት መሠረት ያደረገዉ ተገቢዉን ጥንቃቄ የማድረግ ግዴታዉን ባለመወጣት ተመሳስሎ ተዘጋጅቶ በቀረበዉ ተመሳሳይ ቁጥር ባለዉ ቼክ ከሂሳቡ ወጪ አድርጎ ለሦስተኛ ወገን የከፈለዉን ገንዘብ አመልካች የመተካት ኃላፊነት ያለበት መሆኑን በመጥቀስ ሲሆን፣ አመልካች የሚከራከረዉ ለክፍያዉ

ምክንያት በሆነዉ ቼክ ላይ የተመለከተዉ ፊርማ በባንክ በዳበረዉ የክፍያ አሠራር መሠረት በዓይን ሲታይ ከ1ኛ ተጠሪ ድርጅት ቼክ ፈራሚዎች የፊርማ ናሙና ጋር ተመሳሳይ መሆኑን በማረጋገጥ እንዲሁም ቼክ አቅራቢዉ (ተከፋዩ) ከ2ኛ ተጠሪ ቼኩንና የክፍያ ማረጋገጫ ይዘዉ ቅጽ ሞልተዉ በማቅረባቸዉ ምክንያት ደንበኛዉን በመተማመን በመሆኑ ኃላፊነቱ የ2ኛ ተጠሪ ነዉ በማለት ይከራከራል፡፡ አመልካች ኃላፊነቱ የ2ኛ ተጠሪ መሆኑን ጠቅሶ ወደ ክርክሩ እንዲገባ ባቀረበዉ ጥያቄ መሠረት 2ኛ ተጠሪ ወደ ክርክሩ ገብቶ ኃላፊነት የለብኝም የሚልባቸዉን ምክንያቶች በዝርዝር በመጥቀስ የተከራከረ ሲሆን፣ ከፍ ሲል እንደተገለጸዉ የስር ከፍተኛ ፍርድ ቤት 2ኛ ተጠሪ ኃላፊነት የለበትም በሚል የወሰነ ሲሆን ለዚህ የሰጠዉ ምክንያትም ክፍያዉ የቀረበዉ ለአመልካች ባንክ እንጂ ለ2ኛ ተጠሪ ባንክ በመሆኑ በቼኩ ላይ የተመለከተዉ ፊርማ የ1ኛ ተጠሪ ፈራሚዎች መሆን ያለመሆኑን አረጋግጦ ክፍያዉን የመፈጸም ኃላፊነት የአመልካች እንጂ የ2ኛ ተጠሪ ኃላፊነት ካለመሆኑም በላይ የቼኩ ፈራሚዎች የፊርማ ናሙና የሚገኘዉ በአመልካች ዘንድ እንጂ በእርሱ ዘንድ ባለመሆኑ 2ኛ በቼኩ ላይ የተመለከተዉ ፊርማ ከ1ኛ ተጠሪ ቼክ ፈራሚዎች ፊርማ ጋር ተመሳሳይ መሆን ያለመሆኑን ሊያረጋግጥ የሚችልበት ሁኔታ የለም በማለት ነዉ፡፡ ከዚህ ሁሉ በመነሳት የዚህን ችሎት ምላሽ የሚያስፈልጋቸዉ ጭብጦች፡-

2ኛ ተጠሪን ከኃላፊነት ነፃ በማድረግ የተሰጠዉ ዉሳኔ በአግባቡ ነዉ ወይስ አይደለም? ለክፍያዉ ምክንያት በሆነዉ ቼክ ላይ የተመለከተዉ ፊርማ ከ1ኛ ተጠሪ ቼክ ፈራሚዎች ፊርማ ናሙና ጋር አይመሳሰልም የሚል ከፍተኛ ፍርድ ቤቱ የደረሰበት ድምዳሜ የማስረጃ አቀባበል መርህን መሠረት ያደረገ ነዉ ወይ? የሚሉ ናቸዉ፡፡

ከመጀመሪያዉ ጭብጥ ስንነሳ፣ እንደሚታወቀዉ አንድ ሰዉ ለሌላ ሰዉ በፍትሐብሔር ኃላፊነት የሚኖርበት በህግ ወይም በዉል የተጣለበትን ግዴታ በመጣስ ወይም የተጣለበትን ኃላፊነት ባለመወጣቱ ምክንያቱ ጉዳት ያደረሰ መሆኑ ሲረጋገጥ ነዉ፡፡ የፍትሐብሔር ኃላፊነት አለበት በሚል በሌላ ሰዉ ላይ ክስ ወይም ክርክር የሚያቀርብ ሰዉ፣ ክሱ ወይም ክርክሩ የቀረበበት ሰዉ ከህግ ወይም ከዉል የመነጨ ኃላፊነት ያለበት መሆኑን የማስረዳት ግዴታ ይኖርበታል፡፡ በዚህ ረገድ አመልካች 2ኛ ተጠሪ ኃላፊነት አለበት በማለት አጥብቆ የሚከራከረዉ ቼክ አቅራቢዉ ቼኩን እና የክፍያ ማረጋገጫ ሰነዱን በመያዝ ተገቢዉን እና ሌሎች ተያያዥ ቅጽ ሞልቶ ክፍያ እንዲፈጸም ወደ አመልካች ባንክ ለክፍያ ያቀረበዉ 2ኛ ተጠሪ በመሆኑ እና ይህ መሆኑም ጥርጣሬዎችን በመዝጋት በደንበኛዉ ላይ አመልካች እምነት እንዲኖረዉ በማድረግ ለገንዘቡ መከፈል ምክንያት የሆነዉ 2ኛ ተጠሪ መሆኑን በመጥቀስ ነዉ፡፡ ከግራ ቀኙ ክርክር

ሂደት መገንዘብ እንደሚቻለዉ 2ኛ ተጠሪ ቼኩን ከደንበኛዉ በመቀበል ለአመልካች ባንክ ሊያስተላልፍ የቻለዉ ብሔራዊ ባንክ በዘረጋዉ Ethiopian Automated Transfer System (EATS) በሚባል ሥርዓት ሲሆን በዚህ ሥርዓት መሠረት የቼኩ ተከፋይ የተሰጠዉን ቼክ ሂሳብ ወዳለዉ እና በዚህ ሥርዓት ዉስጥ ለታቀፈ ባንክ በማቅረብ በቼኩ ላይ የተፃፈዉን ገንዘብ ወደ ሂሳቡ እንዲከፈልለት ቼኩን ሂሳብ ወዳለዉ ባንክ (Requesting Bank) የሚያስረክብበት እና ቼኩን የተቀበለዉም ባንክ ቼኩን ትክክለኛ እና ለክፍያ ብቁ መሆኑን ወይም ክፍያ ለመፈጸም የማያስችል ሌላ ማንኛዉም ምክንያት መኖር አለመኖሩን በማረጋገጥ ክፍያ የሚፈጸምበትን ሥርዓት መሠረት በማድረግ ሲሆን በዚህ የክፍያ ሥርዓት መሠረት ቼኩ በተከፋይ የቀረበለት ባንክ ቼኩን ከደንበኛዉ ከመቀበል እና ለከፋይ ባንክ ከማስተላለፍ ዉጪ ቼኩ ትክክለኛና ለክፍያ ብቁ መሆኑን ወይም ክፍያ የማይፈጸምበት ምክንያት መኖር ያለመኖሩን የማረጋገጥ ኃላፊነት እንደሌለበት እንዲሁም ቼክ አዉጪዉ የከፋዩ ባንክ ደንበኛ በመሆናቸዉ 2ኛ ተጠሪ የቼኩን ትክክለኛነት ለማረጋገጥ የሚችልበት ምንም ዓይነት እድል የሌለዉ ስለመሆኑ በስር ፍርድ ቤት በተሰጠ ሙያዊ የምስክርነት ቃል መረጋገጡን 2ኛ ተጠሪ ለዚህ ችሎት ባቀረበዉ መልስ የሚከራከር ሲሆን፣ አመልካች በመልስ መልሱ ይህን የተጠሪን ክርክር ክዶ አይከራከርም። ይህ እንደተጠበቀ ሆኖ 2ኛ ተጠሪ ቼኩን ከደንበኛዉ በመቀበል ለክፍያ ብቁ መሆኑን አረጋግጦ ለአመልካች ባንክ ማስተላለፉ፣ አመልካች ለቼክ አቅራቢዉ ክፍያ ከመፈጸሙ በፊት ለክፍያ በቀረበዉ ቼክ ላይ የሰፈረ ፊርማ የቼክ አዉጪዉ ፊርማ መሆኑን ለማረጋገጥ ያለበትን ኃላፊነት የሚያስቀር አይደለም። በመሆኑም አመልካች በቼኩ ላይ እንዲተማመን ወይም እንዳይጠራጠር ያደረገዉ 2ኛ ተጠሪ ሞልቶ የላከለት የክፍያ ሰነድ ነዉ በማለት አመልካች የሚያቀርበዉ ክርክር ተቀባይነት የለዉም። ስለሆነም 2ኛ ተጠሪ ኃላፊነት የለበትም በማለት የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት የሰጠዉ ዉሳኔ የሚነቀፍ ሆኖ አልተገኘም።

በሁለተኛነት ወደ ተያዘዉ ጭብጥ ስንመለስ፣ እንደሚታወቀዉ ቼክ የንግድ ወረቀት ከሚባሉ አንዱ ሲሆን እንደቀረበ የሚከፈል፣ በባንክ ተቀማጭ ሂሳብ ያለዉ ሰዉ ገንዘቡ ለእራሱ ወይም ለሌላ ወገን እንዲከፈል ሐተታ የሌለዉ ትዕዛዝ የሚሰጥበት፣ ገንዘብን ተክቶ ክፍያን የሚያቀላጥፍ የንግድ ወረቀት ወይም ሰነድ ስለመሆኑ ከንግድ ህጉ አንቀጽ 732፣ 827፣ 828 እና 854 ድንጋጌዎች ይዘት የምንገነዘበዉ ነዉ። በዚህም መሠረት ቼክ የተሰጠዉ ሰዉ ቼኩን ለባንክ በማቅረብ ክፍያ እንዲፈጸምለት የመጠየቅ መብት ያለዉ ሲሆን፣ በቼክ የክፍያ ጥያቄ የቀረበለት ባንክም ቼኩን ያወጣዉ ሰዉ ፊርማን ጨምሮ በቼክ ላይ መገለጽ የሚገባቸዉ ሌሎች

ሁኔታዎች ተሟልቶ የቀረቡ መሆናቸዉን በማረጋገጥ ቼኩ እንደቀረበለት የመክፈል ኃላፊነት እንዳለበት በንግድ ህጉ አንቀጽ 827 እና 854 ላይ ከተመለከቱት ድንጋጌዎች መገንዘብ ይቻላል፡፡ በቼክ የክፍያ ጥያቄ የቀረበለት ባንክ ክፍያዉን ለአምጪዉ የሚፈጽመዉ በንግድ ህጉ አንቀጽ 896 እና ተከታዮቹ መሠረት በተደረገዉ የአደራ ዉል መሠረት በባንኩ ከተከፈተዉ የደንበኛዉ ሂሳብ በመቀነስ በመሆኑ ክፍያዉን ከመፈጸሙ በፊት ቼኩ ፊርማን ጨምሮ ሌሎች አስፈላጊ ሁኔታዎችን አሟልቶ የቀረበ መሆን አለመሆኑን በጥንቃቄ በማረጋገጥ የደንበኛዉን መብት እና ጥቅም የመጠበቅ በዉል የተጣለበት ኃላፊነት አለበት፡፡ ስለሆነም ባንኩ በአንድ በኩል ቼክ እንደቀረበለት ወዲያዉኑ ክፍያ በመፈጸም የቼክን መሠረታዊ ዓላማ ያገናዘበ አገልግሎት የመስጠት ኃላፊነት ሲኖርበት በሌላ በኩል ደግሞ ገንዘቡ ከደንበኛዉ ሂሳብ ተቀንሶ ደንበኛዉ ላልታዘዘለት ሰዉ ክፍያ እንዳይፈጸም የማድረግ የደንበኛዉን ጥቅም የመጠበቅ ከዉል የመነጨ ኃላፊነት ይኖርበታል፡፡ ይህም ማለት ባንኩ ማድረግ የሚገባዉን ጥንቃቄ ባለማድረግ በቼክ ክፍያ ፈጽሞ ከተገኘ በተከፈለዉ ገንዘብ ልክ ለደንበኛዉ (ለባለ ሂሳቡ) ኃላፊነት ይኖርበታል ማለት ነዉ፡፡

1ኛ ተጠሪ በአመልካች ላይ ክስ ሊያቀርብ የቻለዉም በዚሁ መነሻነት ሲሆን፣ አመልካች ከሂሳቡ (ከ1ኛ ተጠሪ ሂሳብ) ወጪ ተደርጎ ለሌላ ሰዉ የተከፈለዉን ገንዘብ ለ1ኛ ተጠሪ ለመተካት ኃላፊነት የሚኖርበት ክፍያዉን የፈጸመዉ በቼኩ ላይ የተመለከተዉን ፊርማ በሲስተሙ ላይ ከተመለከተዉ ፊርማ አንፃር በጥንቃቄ አይቶ እና አመሳክሮ ፊርማዉ 1ኛ ተጠሪን ወክሎ በቼኩ ላይ የሚፈርም ሰዉ ፊርማ መሆኑን አረጋግጦ መክፈል ሲገባዉ ይህን ሳያደርግ ክፍያዉን መፈጸሙ ሲረጋገጥ ነዉ፡፡ በባንክ በተለመደዉ አሠራር መሠረት ባንኩ በቼክ ላይ የተፈረመዉ ፊርማ የቼክ አዉጪዉ ፊርማ መሆኑን የሚያረጋግጠዉ በዓይን እይታ እንጂ ልዩ የፊርማ መመርመሪያ መሣሪያዎችን በመጠቀም አለመሆኑም የሚታወቅ ነዉ፡፡ ይህም ማለት ባንኩ በቼኩ ላይ የተመለከተዉ ፊርማ በዓይን እይታ በሲስተሙ ላይ ካለዉ የፊርማ ናሙና ጋር አንድ ዓይነት መሆኑን አረጋግጦ መክፈሉ ከተረጋገጠ ምንም እንኳ ክፍያዉ የተፈጸመዉ ለማይገባዉ ሰዉ ወይም ተመሳስሎ በቀረበ ፊርማ መነሻነት መሆኑ ቢረጋገጥም ኃላፊነት አይኖርበትም፡፡ “መቃወሚያ ሳይቀርብበት፣ በቅን ልቦና እና ለስራ አፈፃፀም በተለመደዉ አኳያ ቼክ የከፈለ ከፋይ በሚገባ ነፃ እንደወጣ ይቆጠራል (A drawee who in the absence of objection pay a cheque in good faith and in accordance with normal business practice shall be deemed to be validly discharged)” በሚል በንግድ ህጉ አንቀጽ 861 ላይ የተመለከተዉ ድንጋጌም ይህንኑ የሚያስገነዝብ ነዉ፡፡

የስር ፍርድ ቤት አመልካች ኃላፊነት አለበት በሚል ድምዳሜ ላይ የደረሰዉ በአመልካች ባንክ ሲስተም ዉስጥ የሚገኘዉን የ1ኛ ተጠሪ ቼክ ፈራሚዎችን የፊርማ ናሙና ክፍያዉ በተፈጸመበት ቼክ ላይ ከሰፈረዉ ፊርማ ጋር የሚመሳሰል መሆኑ አለመሆኑን ዳኛዉ እራሳቸዉ በዓይን በማየት ፊርማዎቹ አይመሳሰሉም በማለት ስለመሆኑ ከዉሳኔዉ ይዘት መገንዘብ ይቻላል፡፡ በእርግጥ ከላይ እንደተገለጸዉ አመልካች በቼክ በቀረበለት የክፍያ ጥያቄ መሠረት ክፍያዉን ከመፈጸሙ በፊት በቼኩ ላይ የሰፈረዉ ፊርማ በሲስተሙ ላይ ከተመለከተዉ የአዉጪዉ የፊርማ ናሙና ጋር ተመሳሳይ መሆን አለመሆኑ የሚረጋገጠዉ በአይን እይታ እንጂ በሌላ የመመርመሪያ ማሽን አይደለም፡፡ ክፍያዉን የሚፈጽም ባንክ በቼኩ ላይ ያለዉን ፊርማ ከናሙናዉ ፊርማ ጋር ተመሳሳይ መሆን አለመሆኑን በማረጋገጥ ባንኩ ክፍያዉን የፈጸመዉ ተገቢዉን ጥንቃቄ በማድረግ መሆን አለመሆኑ የሚረጋገጠዉ በምክንያታዊ ሰዉ እይታ ነዉ፡፡ ጥያቄዉ ጉዳዩን የተመለከተዉ ዳኛ በእራሱ እይታ ፊርማዉ የሚመሳሰል መሆን ያለመሆኑን መለየት የመቻሉ ጉዳይ ነዉ፡፡

እንደሚታወቀዉ በክርክር ሂደት የተያዘ የፍሬ ነገር ጭብጥ የሚረጋገጠዉ በማስረጃ ነዉ፡፡ ማስረጃ ሳይቀርብበት ፍርድ ቤቶች በአንድ የፍሬ ነገር ድምዳሜ ላይ መድረስ የሚችሉት የፍሬ ነገር ጭብጡ በባህርዉ ፍርድ ቤቶች ግንዛቤ ሊወስዱበት የሚችሉ (judicial notice) ዓይነት ሲሆን ብቻ ስለመሆኑ ከማስረጃ አቀራረብ እና ምዘና አጠቃላይ መርህ እንዲሁም በፍርድ ቤቶች ከዳበረዉ ልምድ የምንገነዘበዉ ነዉ፡፡ በተያዘዉ ጉዳይ አከራካሪዉ ጭብጥ በቀረበዉ ቼክ ላይ የተመለከተዉ ፊርማ በሲስተሙ ላይ ከተመለከተዉ ፊርማ ጋር ተመሳሳይ አለመሆኑን በዓይን አይቶ መለየት የሚቻል መሆን አለመሆኑ ነዉ፡፡ በመሠረቱ የሰነድ ማስረጃ ማለት በላዩ ላይ የተፃፈበት፣ የተሳለበት፣ ወይም ማናቸዉም ዓይነት ምልክት የተደረገበት ወይም ድምጽ የተቀዳበት ወይም ድምጽና ምስል የተቀረጸበት ሆኖ ለአስረጅነት የሚቀርበዉም እንደሁኔታዉ የተፃፈዉ ጽሑፍ፣ የተሳለዉ ስዕል፣ ወይም የተደረገዉ ምልክት ወይም የተቀረጸዉ ድምጽ ወይም ምስል ወይም ማናቸዉም ነገር ሊሆን ይችላል፡፡ ማስረጃዉን የሰነድ ማስረጃ የሚያሰኘዉም ወረቀትነቱ ወይም ካሴትነቱ ሳይሆን ለማስረጃነት ተፈልጎ ለፍርድ ቤት የሚቀርበዉ እና ፍርድ ቤት የሚመለከተዉ ፍሬ ነገር በወረቀት፣ ካሴት እና ወዘተ ላይ ሰፍሮ መገኘቱ ነዉ፡፡ ከዚህም የሰነድ ማስረጃ ሁለት መሠረታዊ ባህርያት ያሉት መሆኑን መገንዘብ ይቻላል፡፡ የመጀመሪያዉ ወረቀቱ ወይም ካሴቱ ተፈላጊዉን ፍሬ ነገር መያዝ አለመያዙ ሲሆን፣ ሁለተኛዉ ሰነዱ የሚይዘዉ ፍሬ ነገር ፍርድ ቤቱ ለያዘዉ ጭብጥ አግባብነት ያለዉ እና የማስረዳት ብቃቱ ነዉ፡፡ ይህ በመሆኑም ከሰነድ ማስረጃ ጋር በተያያዘ አንድም የሰነዱን ይዘት

(ሰነዱ የተፈለገዉን ፍሬ ነገር በእርግጥም የያዘ መሆን አለመሆኑ) ሁለትም በሰነዱ ላይ መኖሩ የተረጋገጠዉ ፍሬ ነገር በፍርድ ቤቱ የተያዘዉን ጭብጥ ሊያስረዳ የሚችል መሆን አለመሆኑ ነዉ፡፡ ስለሆነም ክርክሩ የቀረበለት ፍርድ ቤት የያዘዉን የፍሬ ነገር ጭብጥ የሚያስረዳ መሆን አለመሆኑን የሰነድ ማስረጃዉ መመርመር እና የመመዘን ኃላፊነት እንዳለበት ሁሉ ከሰነዱ ይዘት ጋር በተያያዘ ክርክር ሲኖርም ይህንኑ በጭብጥነት በመያዝ (የፍ/ብ/ሥ/ሥርዓት ህጉ አንቀጽ 248/ለ/ ይመለከቷል) መርምሮ እና መዝኖ ሰነዱ የያዘዉን ፍሬ ነገር ትክክለኛነት አረጋግጦ ከድምዳሜ ላይ የመድረስ ኃላፊነትም የፍርድ ቤት ሲሆን ይህን የሚያደርገዉም የተለያዩ ማስረጃዎችን በመመርመር እንጂ እራሱ ግምት በመዉሰድ አይደለም፡፡ በማስረጃ መረጋገጥ የሚገባዉን ነገር በእራስ ግምት መዉሰድ ፍርድ ቤቱን እራሱ አስረጂ እራሱ ፈራጅ እንደሆነ የሚያስገምተዉ በመሆኑ ፍርድ ቤቶች ይህን እንዲያደርጉ አይጠበቁም፡፡

ከዚህ አንፃር የተያዘዉን ጉዳይ ስንመለከት አመልካች በቼኩ ላይ የተፈረመ ፊርማ በፊርማ ናሙናዉ ላይ ከተመለከተዉ ጋር ተመሳሳይ መሆኑን በማረጋገጥ ክፍያ ፈጽማለሁ በማለት የሚከራከር ከመሆኑ አንፃር በቼኩ ላይ የተፈረመዉ ፊርማ በእርግጥም ከፊርማ ናሙናዉ ጋር አንድ ዓይነት መሆን አለመሆኑ በጉዳዩ ላይ ዉሳኔ ለመስጠት በማስረጃ መረጋገጥ የሚገባዉ ጭብጥ ነዉ፡፡ ይህን ለማረጋገጥ በአስረጅነት የቀረበዉ እራሱ ክፍያ የተፈጸመበት ቼክ ሲሆን በቼኩ ላይ የተመለከተዉ ፊርማ ከናሙና ፊርማ ጋር የሚመሳሰል መሆን አለመሆኑ ገለልተኛ በሆነ አካል ታይቶ የሚረጋገጥ እንጂ ዳኛዉ እራሳቸዉ አይተዉ ግምት ሊወስዱበት የሚገባ አይደለም፡፡ በመሆኑም በቼኩ ላይ የተመለከተዉ ፊርማ ከተጠሪ ከተወሰደዉ የፊርማ ናሙና ጋር አንድ ዓይነት መሆን አለመሆኑን አመልካች በጥንቃቄ የማረጋገጥ ግዴታዉን አልተወጣም በሚል ድምዳሜ ላይ ሊያደርስ የሚያስችል አሳማኝ ምክንያት በሌለበት ሁኔታ የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት አመልካች ተጠሪ የጠየቀዉን ገንዘብ የመክፈል ኃላፊነት አለበት በማለት የሰጠዉ ዉሳኔ የማስረጃ አቀራረብ እና የምዘና መርህን ያገናዘበ ባለመሆኑ መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ሆኖ ተገኝቷል፡፡ በዚህ ሁሉ ምክንያትም ተከታዩ ዉሳኔ በአብላጫ ድምጽ ተሰጥቷል፡፡

ውሳኔ

የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 227815 በቀን የካቲት 15 ቀን 2013 ዓ.ም በዋለዉ ችሎት የሰጠዉ ዉሳኔ እንዲሁም የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት በመ/ቁ. 206237 በቀን

ሐምሌ 22 ቀን 2013 ዓ.ም በዋለዉ ችሎት የሰጠዉ ዉሳኔ በፍ/ብ/ስ/ስ/ህ/ቁ 348(1) መሠረት ተሻሽለዋል፡፡

2ኛ ተጠሪ ኃላፊነት የለበትም በማለት የተሰጠዉ የዉሳኔ ክፍል ጸንቷል፤ ከክርክሩ ዉጪ እንዲሆን ተወስኗል፡፡

የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት ተዘግቶ የነበረዉን መዝገብ በማንቀሳቀስ ለክርክሩ መነሻ በሆነዉ ቼክ ላይ የተመለከተዉ ፊርማ ከ1ኛ ተጠሪ ቼክ ፈራሚዎች የፊርማ ናሙና ጋር በአይን እይታ ተመሳሳይ መሆን አለመሆኑ በፍርድ ቤቱ ወይም በግራ ቀኝ ወይም በተቻለ መጠን ከአመልካች ባንክ ዉጪ በሌሎች ባንኮች ከቼክ ክፍያ ጋር በተያያዘ ልምድ ባላቸዉ የባንክ ባለሙያዎች እንዲታይ ካደረገ በኋላ የቀረበለትን ዉጤት መሠረት በማድረግ አመልካች ኃላፊነት ያለበት መሆን አለመሆኑን በተመለከተ የመሰለዉን ዉሳኔ እንዲሰጥ በፍ/ብ/ሥ/ሥርዓት ህጉ አንቀጽ 343(3) መሠረት ጉዳዩ ተመልሶለታል፡፡

ይህ ችሎት ህዳር 15 ቀን 2013 ዓ.ም በዋለዉ ችሎት የሰጠዉ እግድ ተነስቷል፡፡

በዚህ ችሎት የተደረገው ክርከር ያስከተለውን ወጪ ግራ ቀኙ የየራሳቸውን ይቻሉ፡፡

መዝገቡ ተዘግቷል፤ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአራት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

የልዩነት ሀሳብ

ስሜ በተራ ቁጥር 5 ላይ የተጠቀሰው ዳኛ በአብላጫው ድምጽ ከ2ኛ ተጠሪ አንጻር በተሰጠው ውሳኔ የምስማማ ቢሆንም ከ1ኛ ተጠሪ አንጻር የስር ፍርድ ቤት በቼክ ላይ ያለውን ፊርማ በባንክ ለናሙና ከሚገኘው ፊርማ ጋር በራሱ ይመሳሰላል አይመሳሰልም የሚለውን ሰነዶቹን በማየት ብቻ ውሳኔ መስጠት አይችልም በሚል እንደገና ሰነዶቹ ላይ የሚገኙት ፊርማዎች ከአመልካች ባንክ ውጪ ባሉ ሌሎች ባንኮች ውስጥ በሚሰሩ ሰራተኞች ታይቶ ውጤቱ እንዲቀርብ ከተደረገ በኋላ ወይም በሌላ ማስረጃ ተጣርቶ ውሳኔ እንዲሰጥበት ጉዳዩ ለስር ፍርድ ቤት ሊመለስ ይገባል በመባሉ ባለመስማማት የሚከተለውን የልዩነት ሃሳብ አስፍሬአለው፡፡

አንድ ባንክ ቼክ ለክፍያ ሲቀርብለት ቼኩ በቼክ አውጭው ለክፍያ የታዘዘ ትክክለኛ ቼክ መሆኑን ወይም አለመሆኑን ክፍያ ከመፈጸሙ በፊት የማጣራት ግዴታ እንዳለበት አከራካሪ አይደለም፡፡ አንድ ሰነድ ቼክን ጨምሮ ትክክለኛ መሆኑ የሚጣራው በሰነዱ ላይ የሰፈሩትን

ጽሁፎች፣ ምልክቶች፣ፊርማዎች እና ሌሎች በሰነዱ ላይ የሰፈሩ ምልክቶችን ትክክለኛነት በማጣራት ነው፡፡ በባንክ የተለመደ አሰራር ቼክ ለክፍያ ሲቀርብ የባንኩ ሰራተኛ በቼኩ ላይ ያለውን ፊርማ የቼክ አውጪው መሆኑን በባንኩ በሲስተም ውስጥ ከሚገኘው የቼክ አውጪው የፊርማ ናሙና ጋር በማስተያየት አንድ አይነት መሆኑን ወይም አለመሆኑን በአይን እይታ በማጣራት ክፍያ እንደሚፈጸም ይታወቃል፡፡ በተያዘው ጉዳይ አመልካች ለክርክሩ መሰረት የሆነውን ክፍያ በቼክ የፈጸመው ቼኩ ላይ የሚገኘው ፊርማ በባንኩ ከሚገኘው የተጠሪ የፊርማ ናሙና ጋር ተመሳሳይ መሆኑን በአይን እይታ በማጣራት መሆኑን በመግለጽ ክርክር አቅርቧል፡፡ አመልካች የሚጠበቅበትን ጥንቃቄ አድርጓል ወይስ አላደረገም ለሚለው እልባት ለመስጠት ጉዳዩን ያየው የስር ፍርድ ቤት አንድም ማጣራት የሚጠበቅበት በቼኩ ላይ የሚገኘው ፊርማ እና በአመልካች ባንክ ውስጥ የሚገኘው የፊርማ ናሙና በአይን ሲታይ ተመሳሳይነት አለው ወይስ የለውም የሚለው ነው፡፡ በሁለቱ ሰነዶች ላይ የሚገኙት ፊርማዎች ተመሳሳይነት አላቸው ወይስ የላቸውም የሚለውን ጉዳዩ የቀረበለት ፍርድ ቤት እራሱ በህግ በተሰጠው ማስረጃን የመመዘን ስልጣን ሰነዶቹን በመመልከት እና በመመዘን የሚደርስበት ድምዳሜ እንጂ ከፍርድ ቤት ውጪ ያለ አካል ማስረጃዎቹን መዝኖ ይመሳሰላሉ ወይም አይመሳሰሉም በሚል የሚሰጠውን ማስረጃ መሰረት በማድረግ ሊሆን አይገባም፡፡

በእርግጥ በሰነዶቹ ይዘት ላይ ክርክር ከቀረበ ወይም ፍርድ ቤቱ አስፈላጊ ሆኖ ሲያገኘው ሰነዶቹ የባለሙያ ምርመራ ወይም በፖሊስ የፎረንሲክ ምርመራ እንዲደረግባቸው የማዘዝ ሃላፊነት እንዳለበት ከፍ/ስ/ስ/ህ/ቁጥር 136 ድንጋጌ መገንዘብ ይቻላል፡፡ ይሁን እንጂ በባንክ አሰራር ፊርማ በፎረንሲክ ምርመራ እየተጣራ ክፍያ የመፈጸም አሰራርን ተግባራዊ ማድረግ የማይቻል በመሆኑ የፎረንሲክ ምርመራ ውጤቱ አመልካች ተገቢውን ጥንቃቄ አለማድረጉን የሚያሳይ ሊሆን አይችልም፡፡ ይህ የፎረንሲክ ምርመራ ውጤት ለጉዳዩ ተገቢነት ያለው ማስረጃ አይደለም ከተባለ ደግሞ ፍርድ ቤቱ በሌላ ባለሙያ ፊርማው እንዲጣራ የማድረግ ሃላፊነት የለበትም፡፡ በአይን እይታ ብቻ በሁለት የተለያዩ ሰነዶች ላይ የሚገኙ ፊርማዎች አንድ አይነት መሆኑን ወይም አለመሆኑን ከፍርድ ቤት ውጪ ባለ ሰው እንዲረጋገጥ ማድረግ ፍርድ ቤቱ በህግ የተሰጠውን ማስረጃን የመመዘን ስልጣን ለሌላ ማስረጃን ለመመዘን በህግ ስልጣን ለሌለው አካል አሳልፎ እንደመስጠት የሚያስቆጥር ነው የሚል እምነት አለኝ፡፡ የቀረቡትን ሰነዶች በአይን በመመልከት ፊርማው ይመሳሰላል ወይም አይመሳሰልም የሚለውን መመርመር የፍርድ ቤቱ ከማስረጃ ምዘና ጋር የተያያዘ ሃላፊነት የተወጣ መሆኑን ከሚያሳይ በስተቀር ፍርድ ቤቱ እራሱ ምስክር እራሱ ፈራጅ እንደሆነ የሚያስቆጥረው ነው የሚል እምነት ስለሌለኝ

የስር ፍርድ ቤት እራሱ በቼኩ ላይ ያለው ፊርማ አመልካች ባንክ ውስጥ ከሚገኘው የ1ኛ ተጠሪ ፊርማ ናሙና ጋር በማገናዘብ ተመሳሳይነት የለውም ማለቱ የማስረጃ ምዘና መርህን የተከተለ ነው፡፡ በመሆኑም በስር ፍርድ ቤት በአከራካሪው ቼክ ላይ ያለውን ፊርማ በአመልካች ባንክ ከሚገኘው የ1ኛ ተጠሪ ፊርማ ናሙና ጋር በማገናዘብ የሰጠው ውሳኔ መሰረታዊ የማስረጃ ምዘና መርህ ጥሰት ተፈጽሞበታል የሚያስብል ሆኖ ስላላገኘሁት ውሳኔው ሊጸና ይገባ ነበር በሚል ከአብላጫው ድምጽ በሃሳብ ተለይቻለሁ፡፡

የማይነበብ አንድ ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

የሰ/መ/ቁ 237038

ሚያዚያ 30 ቀን 2015 ዓ/ም

ዳኞች፡- ተፈሪ ገብሩ (ዶ/ር)

እንዳሻው አዳነ

ተሾመ ሽፈራው

መላኩ ካሳዬ

ነጻነት ተገኝ

አመልካች፡- ሕብረት ኢንሹራንስ አ.ማ

ተጠሪ፡- ኦሮሚያ ኢንሹራንስ አ.ማ

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ውሳኔ ተሰጥቷል

ፍ ር ድ

በዚህ መዝገብ የተያዘው ጉዳይ የመድን ዋስትና ውልን መሠረት ያደረገ ክርክርን የሚመለከት ነው፡፡ ክርክሩ በፌደራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት የጀመረው የአሁን ተጠሪ ባቀረቡት ክስ ሲሆን 1ኛ. ተከሳሽ አቶ ሽብሬ ሁንዴ፤ 2ኛ. ተከሳሽ አቶ መሪድ ባጫ እንዲሁም 3ኛ ተከሳሽ የአሁን አመልካች ነበሩ፡፡

ከመዝገቡ እንደተረዳነው ተጠሪ ንብረትነቱ የኦሮሚያ ሕብረት ሥራ ባንክ አ/ማ ለሆነው የሰሌዳ ቁጥር 3-A59886 ተሽከርካሪ የመድን ዋስትና ሽፋን የሰጠ ሲሆን የስር 1ኛ ተከሳሽ ንብረት

በሆነው የሰሌዳ ቁጥር 3-A03862 በ2ኛ ተከሳሽ ሲሽከረከር የተጠሪ ደንበኛ ተሽከርካሪ ተገጭቶ ጉዳት ደርሷል፡፡ ለግጭቱ መንስኤ የሆነውና በአደጋውም ጥፋተኛ በመሆን ኃላፊነት ያለባቸው የ1ኛ ተከሳሽን መኪና ሲያሽከረክሩ የነበሩት 2ኛ ተከሳሽ መሆናቸው ፖሊስ በሰጠው ማስረጃ ተረጋግጧል፡፡ ከሳሽ የደንበኛውን ተሽከርካሪ ለማስጠገን ብር 77,232.37 ወጪ አድርጎ ኃላፊነቱን ተወጥቷል፤ እንዲሁም ለክሱ ማስረጃዎችን ለማስተርጎም ብር 2,069.59 አውጥቷል፡፡ ከተከሳሾች የሚከፈለው የካሳ ክፍያ በአጠቃላይ ሲሆን ብር 79,301.96 ሲሆን በመድን ውሉ መሰረት ደንበኛው የከፈሉት የአደጋ መነሻ ዋጋ (excess) ብር 1,500.00 እና 2ኛ ተከሳሽ ለደረሰው ጉዳት ኃላፊነቱን በማመን ለከሳሽ የከፈለው ብር 10,000.00 ከካሳ ገንዘቡ ላይ ሲቀነሱ ከተከሳሾች የሚፈለገው ብር 67,801.96 (ስድሳ ሰባት ሺህ ስምንት መቶ አንድ ብር ከ96/100) ነው፡፡ ይህን ገንዘብ 1ኛ እና 2ኛ ተከሳሾች በንብረት ባለቤትነት እና በጥፋት፤ እንዲሁም 3ኛ ተከሳሽ ለጉዳት አድራሹ ተሽከርካሪ አስገዳጅ የሶስተኛ ወገን መድን ሽፋን የሰጠ በመሆኑ የመክፈል ኃላፊነት ስላለባቸው የክሱን ገንዘብ ከነወለዱ እንዲከፍሉ ይወሰንልኝ በማለት ዳኝነት ጠይቋል፡፡

ይሁንና ከሳሽ በ1ኛ እና 2ኛ ተከሳሾች ላይ ያቀረበው ክስ እንዲቋረጥ ጠይቆ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ 278 መሰረት ከክሱ ውጪ እንዲሆኑ ተደርጓል፡፡

3ኛ ተከሳሽ (የአሁን አመልካች) ለክሱ የመጀመሪያ መቃወሚያ እና መልስ አቅርቧል፡፡ ባቀረበው መቃወሚያ ከሳሽ በክሱ እንደገለፀው የደንበኛው ተሽከርካሪ በቀን 24/03/1012 ዓ.ም በመገጨቱ ምክንያት ለደረሰው የንብረት ጉዳት ለማስጠገን የከፈለውን ከተከሳሾች ለማስመለስ አደጋው ከደረሰ ከ2 ዓመት ከ 3 ወራት በኃላ ክስ ያቀረበው በቀን 21/06/2014 ዓ.ም በመሆኑ፤ እንዲሁም በማስረጃነት ያቀረበው ደረሰኝ በግልጽ እንደሚያስረዳው ክፍያ የፈፀመው በ08/05/2012 ዓ.ም መሆኑንና የኢንሹራንስ የካሳ ክፍያው ጥያቄ የቀረበው ክፍያ ከተፈፀመ 2 ዓመት በኃላ በመሆኑ ክሱ በፍ/ብ/ህ/ቁ 2143(1) እንዲሁም በንግድ ህግ ቁጥር 674(2) መሰረት በይርጋ ይታገዳል፡፡ ሌሎች ተከሳሾች ለከሳሽ ኃላፊነትን በማመን ክፍያ መፈፀም ጀምረው ቢሆን እንኳ ከ3ኛ ተከሳሽ ዕውቅና እና ፈቃድ ውጪ በመሆኑና ከመድን ውሉ ጋር የተቃረነ ጭምር በመሆኑ በ3ኛ ተከሳሽ ላይ ይርጋ ጊዜውን የሚያቋርጥ አይደለም ብሏል፡፡

በመቃወሚያው ላይ ተጠሪ ባቀረበው ክርክር 2ኛ ተከሳሽ የካቲት 20/2012 እና መጋቢት 8/2012 ዓ.ም ክፍያ በመፈፀማቸው ይርጋውን ያቋርጣል፤ 3ኛ ተከሳሽ ለተሽከርካሪው የመድን

ሽፋን ስለሰጠ 2ኛ ተከሳሽ በፈፀመው ድርጊት ምክንያት ይርጋው ይቋረጣል በማለት ተከራክሯል፡፡

የስር ፍርድ ቤት ክሱ በይርጋ የሚታገድ ነው ወይስ አይደለም? የሚል ጭብጥ በመያዝ የመቃወሚያ ክርክሩን መርምሮ የከሳሽ ክስ ምክንያት የሚመነጨው ካሳ ሲከፍል በመሆኑ ከዚህ አንፃር የካሳ ክፍያ የፈፀመው በ08/05/2012 ዓ.ም መሆኑን የክፍያው ደረሰኝ የሚያስረዳ በመሆኑ ከዚህ ጊዜ ጀምሮ ሲታሰብ በቀን 21/06/2014 ዓ.ም የቀረበው ክስ 2 ዓመት እንዳለፈው መገንዘብ ይቻላል፡፡ ይሁንና 2ኛ ተከሳሽ የካቲት 20 እና መጋቢት 8/2012 ዓ.ም ክፍያ ፈጽመዋል፡፡ በፍ/ብ/ህ/ቁ 1901 መሰረት ባለዕዳ የሆኑ ሁሉ ዕዳው በሙሉ ወይም በከፊል ተከፍሏል ወይም በይርጋ ታግዷል በማለት ባለገንዘቡን መከራከር እንደሚችሉና ከተከሳሾች በአንዱ የተነሳ የይርጋ መቃወሚያ በሁሉም ተከሳሾች ላይ ክሱን የማዘጋት ውጤት የሚኖረው በመሆኑ የይርጋ ጊዜን የማቋረጥ ውጤት ያለው ተግባር ያልተነጣጠለ ኃላፊነት ካለባቸው ባለዕዳዎች በአንዱ ከተፈፀመ ዕዳውን የማመን ተግባር ባይፈፀም እንኳ በሌሎች ተከሳሾች ላይ ተፈፃሚ የማይሆንበትና ይርጋው የማይቋረጥበት ምክንያት የለም፡፡ በመሆኑም በፍ/ብ/ህ/ቁ 1851(ሀ) በተመለከተው መልኩ 2ኛ ተከሳሽ ዕዳውን በማመን ክፍያ መጋቢት 8/2012 ዓ.ም የፈፀሙ በመሆኑ ከዚህ ጊዜ ጀምሮ ሲታሰብ ክሱ 2 ዓመት ባልሞላ ጊዜ ውስጥ የቀረበ በመሆኑ በ3ኛ ተከሳሽ ላይ የቀረበው ክስ በይርጋ አይታገድም በማለት ብይን ሰጥቷል፡፡

የስር ፍርድ ቤት የፍሬ ነገር ክርክርና ማስረጃውን መርምሮም 3ኛ ተከሳሽ ብር 65,732.37 ከወለድና ወጪና ኪሳራ ጋር ለከሳሽ እንዲከፍል በማለት ወስኗል፡፡ የአሁን አመልካች በዚህ ብይንና ውሳኔ ቅር በመሰኘት ይግባኝ ለፌደራል ከፍተኛ ፍ/ቤት ቢያቀርቡም የስር ፍ/ቤት ውሳኔ ጉድለት የለበትም ተብሎ ይግባኙ ተሰርዟል፡፡ የሰበር አቤቱታው የቀረበው በዚህ ነው፡፡

አመልካች ህዳር 8 ቀን 2015 ዓ.ም ባቀረበው የሰበር ማመልከቻ ተፈፀመ የሚለውን ስህተት በመዘርዘር የስር ፍርድ ቤቶች ያሳለፉት ብይንና ውሳኔ ተሽሮ ክሱ በይርጋ የታገደ ነው ተብሎ እንዲወሰን ጠይቋል፡፡

ቅሬታው በሰበር አጣሪ ችሎት ተመርምሮ በአመልካች የተነሳው የይርጋ ክርክር የታለፈው ህጉ በአግባቡ ተተርጉሞ ስለመሆኑ ለማጣራት ሲባል ጉዳዩ ለሰበር ችሎት እንዲቀርብና ተጠሪ መልስ እንዲሰጥ ተደርጓል፡፡ ተጠሪ በሰጠው መልስ የስር ፍርድ ቤት የፍ/ብሔር ህጉን ድንጋጌዎች መሰረት በማድረግ የተፈፀመው ክፍያ በሁሉም ተከሳሾች ላይ እንደ ይርጋ ማቋረጫ ምክንያት ሊወሰድ ይገባል በማለት የይርጋ መቃወሚያውን ውድቅ በማድረግ የሰጠው

ውሳኔ የህግ ትርጉም ስህተት የተፈፀመበት ባለመሆኑ ውሳኔው ሊፀና ይገባል ብሏል፡፡ አመልካችም የመልስ መልስ አቅርቧል፡፡ መዝገቡ ለምርመራ የተቀጠረው በዚህ ሁኔታ ነው፡፡

በበኩላችን የአመልካች የይርጋ ክርክር የታለፈው በአግባቡ መሆን አለመሆኑን መርምረናል፡፡ በግራ ቀኝ ወገኖች ክርክር እና በሥር ፍ/ቤቶች ውሳኔ እንደተመለከተው ተጠሪ ክሱን ያቀረበው በቀን 21/06/2014 ዓ.ም ሲሆን ለክሱ ምክንያት የሆነውን የካሳ ክፍያ ለደንበኛው የፈፀመው ደግሞ በ08/05/2012 ዓ.ም መሆኑ፤ ይህ ጊዜ ሲታሰብ የቀረበው ክስ 2 ዓመት እንዳለፈው አላከራከረም፡፡ የስር ፍርድ ቤትም ተቀብሎታል፡፡ ይህ በፍሬ ነገር ረገድ የተረጋገጠው እውነታ ሲሆን እውነታው ከየትኛው ህግ ጋር ሲገናዘብ ነው ለይርጋው ክርክር አወሳሰን አግባብነት የሚኖረው የሚለውን ደግሞ ቀጥለን እንመለከታለን፡፡

ተጠሪ ክሱን ያቀረበው በኢንሹራንስ ገቢው መብት በመዳረግ ነው፡፡ በንግድ ሕጉ አንቀጽ 683 መሠረት ኢንሹራንስ ሰጪው በከፈለው ካሣ መጠን ጉዳት እንዲደርስ ባደረጉ ሦስተኛ ወገኖች ላይ ክስ ለማቅረብ ኢንሹራንስ ለገባው ሰው በተከፈለው ገንዘብ መጠን፣ ባሉት መብቶችና ክሶች ኢንሹራንስ ሰጪው ምትክ ሆኖ እንደሚገባ ተመልክቷል፡፡ ይህ ሰበር ሰሚ ችሎት በሰ/መ/ቁ 194880፣ 177970 እና ሌሎችም ተመሳሳይ መዛግብት በሰጠው ትርጉም መሰል የኢንሹራንስ የካሳ ክፍያ ጥያቄ ክፍያ ከተፈፀመበት ጀምሮ በ2 ዓመት ውስጥ ክስ ካልቀረበ ጉዳዩ በይርጋ ቀሪ ይሆናል፡፡ ስለሆነም ተጠሪ ለክሱ ምክንያት የሆነውን የካሳ ክፍያ ለደንበኛው ከከፈለ ከ 2 ዓመት በኃላ በአመልካች ላይ ያቀረበው ክስ በይርጋ የሚታገድ ነው፡፡

ይህም ሆኖ የስር ፍርድ ቤት የይርጋ መከራከሪያውን ውድቅ ያደረገው የስር 2ኛ ተከሳሽ ይርጋውን የሚያቋርጥ ክፍያ ለተጠሪ በመፈፀሙና ከፍ/ብ/ህ/ቁ 1901 እና 1851(ሀ) ንባብ አንፃር የይርጋ መቃወሚያ በሁሉም ተከሳሾች ላይ ክሱን የማዘጋት ውጤት የሚኖረውን ያህል የይርጋ ጊዜን የማቋረጥ ውጤት ያለው ተግባር ያልተነጣጠለ ኃላፊነት ካለባቸው ባለዕዳዎች በአንዱ ከተፈፀመ በሌሎች ተከሳሾች ላይ ተፈፃሚ የማይሆንበትና ይርጋው የማይቋረጥበት ምክንያት የለም በሚል ነው፡፡

የፍ/ብ/ህ/ቁ 1901 የባለዕዳዎችን ዕዳ በተመለከተ በመካከላቸው ስላለው የማይከፋፈል አንድነት በሚደነግገው የህጉ ክፍል ውስጥ የሚገኝ ሲሆን የዚህ የህጉ ክፍል አላማ ባለገንዘቡ ስለ ግዴታው አፈፃፀም እንደፈቀደው ኃላፊዎች የሆኑትን ሁሉ ወይም አንዱን ለማስገደድ እንዲችል ለማስቻል ነው፡፡ ከዚህ በቀር ያልተነጣጠለ ኃላፊነትን ካስከተለው ጉዳይ ውጪ የሆኑ በአንደኛው ባለዕዳ የተፈፀሙ ተግባራት ሁሉ የሌሎችን ባለዕዳዎች መብት ለማጣበብ ወይም

ዕዳቸው ቀሪ እንዳይሆን እንዲያደርጉ ታስቦ የተደነገገ አይደለም፡፡ የፍ/ብ/ህ/ቁ 1901 በግልጽ የሚደነግገው ባለዕዳዎች ስለሚኖርባቸው ግዴታ ሳይሆን ባለዕዳ የሆኑት ሁሉ ዕዳው ተከፍሏል ወይም በይርጋ ታግዷል በማለት ባለገንዘቡን መከራከር ስለመቻላቸው ብቻ ነው፡፡

በሌላም በኩል አንድን ክስ ለማቅረብ በህጉ የተመለከተው የይርጋ ጊዜ ካለፈ በኋላ ክስ ለማቅረብ የማይቻል ቢሆንም ህጉ ለይቶ ባስቀመጣቸው ምክንያቶች የይርጋው ጊዜ ሊቋረጥ የሚችል እና አዲስ የይርጋ ጊዜ መቆጠር እንደሚጀምር በፍ/ብ/ህ/ቁ 1852(1) ሥር የተመለከተ ሲሆን ይርጋ ከሚቋረጥባቸው ምክንያቶች መካከል ደግሞ ባለዕዳው በራሱ ዕዳውን ሲያምን ፤ ይልቁንም ወለድ ወይም ከዕዳው ላይ በከፊል መስጠቱ እንደሚገኝበት ከፍ/ብ/ህ/ቁ 1851 (ሀ) መገንዘብ ይቻላል፡፡ ከዚህ ድንጋጌ በግልጽ መገንዘብ የሚቻለውም ዕዳን አምኖ ከዕዳው ላይ በከፊል መክፈል ይርጋውን የሚያቋርጠው በዚሁ ባለዕዳ ላይ ብቻ ነው፡፡ ከመሰረቱም ይርጋን የተመለከቱ ድንጋጌዎች ሊተረጎሙ የሚገባው ህጉን እንደ አቀራረጹ በጥብቅ በመከተል (strict construction) ነው፡፡

ስለሆነም የስር ፍርድ ቤት በፍ/ብ/ህ/ቁ 1901 እና 1851(ሀ) መሰረት የይርጋ ጊዜን የማቋረጥ ውጤት ያለው ተግባር ያልተነጣጠለ ኃላፊነት ካለባቸው ባለዕዳዎች በአንዱ ከተፈፀመ በሌሎች ተከሳሾች ላይ ተፈፃሚ የማይሆንበትና ይርጋው የማይቋረጥበት ምክንያት የለም በሚል የደረሰበት መደምደሚያ እና ያሳለፈው ብይን በድንጋጌዎቹ በግልጽ የተመለከተውን ያልተከተለና ከተደነገጉበት አላማ የራቀ ነው፡፡ ስለሆነም የስር ፍርድ ቤት ያሳለፈው ብይን የህግ መሠረት ያለው አይደለም ብለናል፡፡

በአጠቃላይ ተጠሪ በአመልካች ላይ ክስ ያቀረበው በህጉ በይርጋ ቀሪ ከሆነ በኋላ ሲሆን አቤቱታ የቀረበበት የስር ፍርድ ቤቶች ያሳለፉት ብይንና ውሳኔ በህጉ አተረጓጎም ረገድ መሠረታዊ የህግ ስህተት ያለበት በመሆኑ ተከታዩን ወስነናል፡፡

<u>ው ሳ ኔ</u>

1. የፌደራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በኮ/መ/ቁ. 89181 ግንቦት 11 ቀን 2014 ዓ.ም የሰጠው ብይን እና ግንቦት 19/2014 ዓ.ም ያሳለፈው ውሳኔ፤ እንዲሁም የፌደራል ከፍተኛ ፍ/ቤት ኮ/መ/ቁ 293670 ነሐሴ 19 ቀን 2014 ዓ.ም ያሳለፈው ብይን በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ 348(1) መሠረት ተሽሯል፡፡
2. ተጠሪ በአመልካች ላይ የመሠረተው ክስ በይርጋ ቀሪ ነው በማለት ወስነናል፡፡
3. የሰበር ክርክሩ ያስከተለውን ወጪና ኪሣራ የራሳቸውን ይቻሉ፡፡